

STORTINGET

Stortingstidende

Referat fra møter i Stortinget

Nr. 85 · 1. juni
Sesjonen 2021–2022

Møte onsdag den 1. juni 2022 kl. 10

President: Masud Gharahkhani

Dagsorden (nr. 85):

1. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Grunnlovsforslag fra Eivind Smith, vedtatt til fremsettelse av Per Olaf Lundteigen, Michael Tetzschner og Nils T. Bjørke om endring i §§ 17 og 49 (retting av språklige feil etter grunnlovsendringene i 2014)
(Innst. 281 S (2021–2022), jf. Dokument 12:20 (2019–2020))
2. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Grunnlovsforslag fra Solfrid Lerbrekk, Kari Elisabeth Kaski, Torstein Tvedt Solberg, Anette Trettebergstuen, Åsmund Aukrust, Heidi Nordby Lunde, Sivert Bjørnstad, Jon Gunnes, Ketil Kjenseth og Trine Skei Grande om endring i §§ 1, 3 til 9, 11 til 15, 17 til 32, 34 til 37, 39 til 41, 43 til 48, 62, 67 til 69, 74 til 82, 86 og 121 (om republikk)
(Innst. 302 S (2021–2022), jf. Dokument 12:38 (2019–2020))
3. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Grunnlovsforslag fra Kari Elisabeth Kaski, Audun Lysbakken, Petter Eide, Lars Haltbrekken, Arne Nævra, Karin Andersen og Nicholas Wilkinson om endring i § 25 (om mer åpenhet om norsk krigsdeltakelse i utlandet) og Grunnlovsforslag fra Anniken Huitfeldt, Martin Kolberg, Marianne Marthinsen, Jette F. Christensen, Trine Skei Grande, Terje Breivik og Geir Sigbjørn Toskedal om endringer i §§ 25 og 26 (om forsvarsmakten og utenriksstyret)
(Innst. 410 S (2021–2022), jf. Dokument 12:22 (2019–2020) og Dokument 12:27 (2019–2020))
4. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Grunnlovsforslag fra Petter Eide, Solfrid Lerbrekk, Kari Elisabeth Kaski, Audun Lysbakken, Karin Andersen, Lars Haltbrekken, Mona Fagerås og Nicholas Wilkinson om endring i § 25 (om forbud mot atomvåpen på norsk jord)
(Innst. 409 S (2021–2022), jf. Dokument 12:28 (2019–2020))
5. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Grunnlovsforslag fra Roy Steffensen om endring i § 59 (sperregrense på fem prosent for utjevningsmandater), Grunnlovsforslag fra Dag Terje Andersen, Eva Kristin Hansen, Magne Rommetveit, Svein Harberg, Bente Stein Mathisen, Solveig Horne, Terje Breivik og Ulf Leirstein om endringer av Grunnloven §§ 14, 50, 53 til 64, 71 og 72 (Valglovutvalgets forslag i NOU 2020:6 Frie og hemmelige valg - ny valglov), Grunnlovsforslag fra Freddy

André Øvstegård, Mona Fagerås, Lars Haltbrekken, Kari Elisabeth Kaski og Solfrid Lerbrekk om endring i §§ 12, 50 og 61 (innføring av 16 års stemmerettsalder), Grunnlovsforslag fra Bjørnar Moxnes om endring i § 59 (om lavere sperregrense for utjevningsmandater), Grunnlovsforslag fra Nils T. Bjørke og Per Olaf Lundteigen om endring i § 14 (forbud mot å utnevne stortingsrepresentanter til statssekretærer), Grunnlovsforslag fra Freddy André Øvstegård om endring i § 57 (om valgdistrikt), Grunnlovsforslag fra Himanshu Gulati om endring i §§ 54, 68 og 121 (om å tillate nyvalg midt i en stortingsperiode)

(Innst. 411 S (2021–2022), jf. Dokument 12:4 (2019–2020), Dokument 12:11 (2019–2020), Dokument 12:13 (2019–2020), Dokument 12:16 (2019–2020), Dokument 12:18 (2019–2020), Dokument 12:23 (2019–2020) og Dokument 12:26 (2019–2020))

6. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Endringer i vallova og partilova (høve til elektroniske underskrifter på listeforslag, tidspunkt for førebels oppteljing av førehandsrøyster m.m.)
(Innst. 401 L (2021–2022), jf. Prop. 95 L (2021–2022))
7. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Sofie Høgestøl, Ola Elvestuen, Ingvild Wetrhus Thorsvik, Alfred Jens Bjørlo og Sveinung Rotevatn om stemmerett for 16-åringer
(Innst. 412 L (2021–2022), jf. Dokument 8:139 L (2021–2022))
8. Referat

Presidenten: Følgende innkalte vararepresentanter tar nå sete:

For Akershus: Tore *Vamraak*

For Rogaland: Irene Heng *Lauvsnes*

For Sør-Trøndelag: Steinar *Krogstad*

Fra Arbeiderpartiets stortingsgruppe foreligger søknad om permisjon etter Stortingets forretningsorden § 5 annet punktum for representanten Eva Kristin *Hansen* fra og med 1. juni og inntil videre.

Etter forslag fra presidenten ble enstemmig besluttet:

1. Søknaden behandles straks og innvilges.
2. Vararepresentantene, Kristian *Torve* og Steinar *Krogstad*, innkalles for å møte i Stortinget, henholdsvis i dagene 1. og 2. juni og 3. juni og inntil videre.

Presidenten: Kristian Torve er til stede og vil sete.

Før sakene på dagens kart tas opp til behandling, vil presidenten opplyse om at møtet i dag om nødvendig fortsette utover kl. 16.

Sak nr. 1 [19:21:01]

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Grunnlovsforslag fra Eivind Smith, vedtatt til fremsettelse av Per Olaf Lundteigen, Michael Tetzschner og Nils T. Bjørke om endring i §§ 17 og 49 (retting av språklige feil etter grunnlovsendringene i 2014) (Innst. 281 S (2021–2022), jf. Dokument 12:20 (2019–2020))

Carl I. Hagen (FrP) [10:01:45] (ordfører for saken): Dette er relativt enkelt, men allikevel også helt nødvendig. Dette er et forslag som er utarbeidet av professor Eivind Smith og vedtatt til fremsettelse av tre stortingsrepresentanter, og det dreier seg om å rette språklige feil i Grunnloven.

I forbindelse med grunnlovsjubileet vedtok Stortinget i mai 2014 et stort antall grunnlovsendringer som gikk på språkform, struktur og innhold, som på enkelte punkter medførte språklige feil. Enkelte av feilene ble rettet opp i Dokument 12:20 for 2015–2016, jf. Innst. 255 S for 2017–2018, men de foreslåtte endringene i §§ 17 og 49 i Grunnloven ble da avvist.

Nåværende grunnlovsforslag utdyper hvorfor Grunnloven bør rettes opp på de foreslåtte punktene. Rettelsene innebærer ikke at meningsinnholdet i grunnlovsteksten endres. Endringene har kun til hensikt å bringe grunnlovsteksten i samsvar med tidligere språknorm.

Det er en enstemmig komité som anbefaler disse forslagene, slik det fremgår av innstillingen.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 1.

Sak nr. 2 [10:03:13]

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Grunnlovsforslag fra Solfrid Lerbrekk, Kari Elisabeth Kaski, Torstein Tvedt Solberg, Anette Trettebergstuen, Åsmund Aukrust, Heidi Nordby Lunde, Sivert Bjørnstad, Jon Gunnes, Ketil Kjenseth og Trine Skei Grande om endring i §§ 1, 3 til 9, 11 til 15, 17 til 32, 34 til 37, 39 til 41, 43 til 48, 62, 67 til 69, 74 til 82, 86 og 121 (om republikk) (Innst. 302 S (2021–2022), jf. Dokument 12:38 (2019–2020))

Even Eriksen (A) [10:04:04] (ordfører for saken): Det var en imponerende opprømsing, må jeg si!

For representanter som har sittet på Stortinget en stund, begynner dette å bli en slags trivelig tradisjon.

Hvert fjerde år samles Stortinget i plenum for å diskutere om Norge skal gå fra å være et konstitusjonelt monarki til å bli en republikk. På tvers av partilinjer gis representantene anledning til å argumentere og stemme for egen overbevisning. Dette ser vi også i kontroll- og konstitusjonskomiteen, der vi er i delt i synet på dette grunnlovsforslaget.

Flertallet, bestående av Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet og Fremskrittspartiet, ønsker å bevare dagens styreform med en monark som statsoverhode, som styrer innenfor konstitusjonens rammer – i praksis kun en symbolsk rolle. Mindretallet, ved Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre, ønsker å erstatte styreformen med republikk, verdens mest utbredte styreform. Jeg overlater til representanter for mindretallet å redegjøre for sitt syn, for i denne saken må vi bare være enige om å være uenige, og jeg tror alle lever fint med det.

Som saksordfører for denne saken har jeg gått dedikert til verks og hatt en konstruktiv dialog med Foreningen Norge som republikk, som kanskje er den fremste organisasjonen og forkjemperen for dette forslaget. Jeg har innhentet kunnskap ved å få Stortingets utredningsseksjon til å lage en oversikt over alle spørreundersøkelser og meningsmålinger siden år 2000 knyttet til kongehuset. Jeg retter en stor takk til dem. Resultatet er slående: Folket ønsker å bevare kongehuset. I den siste meningsmålingen, der ungdom i alderen 16 til 20 år var adressater, svarer hele 89,4 pst. av dem som har en mening om saken, at de ønsker å videreføre monarkiet.

Her har det for øvrig funnet sted en berømt inkurie. Saksordføreren har prestert å skrive at denne undersøkelsen fant sted i januar 2021, når det selvsagt var i år at den kom. Det er avsnitt nr. 6 i komiteens merknader i innstillingen – så er det sagt.

Kunnskap er viktig å ta med seg inn i en debatt som fort blir kan bli følelsesstyrt. Jeg må nesten komme med en innrømmelse: Her oppe, i hodet, er jeg republikaner. Prinsipielt mener jeg at makt og posisjoner ikke bør gå i arv. Jeg mener at alle skal ha like gode muligheter til å lykkes i livet. Men her inne, i hjertet, er jeg monarkist. Jeg er stolt av at vi har en kongefamilie som vår. Kongen representerer Norge og de verdiene vi står for, på en fantastisk måte. Kongen er raus, åpen og inkluderende.

Oppsummert: Vi har hatt monarki i over tusen år. Slik situasjonen er i dag, ser jeg få argumenter for å erstatte den styreformen med en annen, selv om Kongeriket Norge helt sikkert hadde fungert bra som Republikken Norge.

Takk til komiteen for et fint samarbeid!

Andreas Sjalg Unneland (SV) [10:07:36]: Noe av det fineste med Norge er at vi har et samfunn med små forskjeller og store muligheter for alle. Vi er et samfunn

der vi dyrker en sterk fellesskole, der vi møtes på tvers av bakgrunn og foreldrenes lommebøker. Vi har et demokrati der alle kan velges til Stortinget, og der vi som sitter i denne salen, har ulik bakgrunn, har ulik utdanning og har med oss ulike ting i bagasjen vår.

Allerede med Norges første grunnlov i 1814 ble det forbudt å utnevne en ny adel, og de adelige privilegiene ble avskaffet få år senere. Dette var fordi vi skulle ha et samfunn som ikke skulle være styrt av arvede privilegier. Men på ett område – på ett sted – står selve manifestasjonen på at makt går i arv fremdeles i vår grunnlov: kongehuset og monarkiet vårt.

Demokrati og folkestyre er flotte ord jeg tror så å si ingen er imot. For få dager siden feiret vi 17. mai, en dag dedikert til disse verdiene og vår demokratiske arv. Men når det gjelder landets øverste posisjon, mener jeg det er særlig viktig at vi er konsekvente på at den skal representere de verdiene vi mener veier tyngst i vårt samfunn.

Vi er stolte av vår demokratiske arv, men på ett område føler vi ikke for å være så prinsippfaste på vår demokratiske kjærlighet – nemlig kongehuset. Kongehuset bryter direkte med prinsippet om likeverd og likhet for loven. Det fødes mennesker i Norge i dag som automatisk skal være overordnet andre mennesker og ha medfødte rettigheter som gjør at de får en større betydning både kulturelt og også gjennom maktposisjoner.

For meg er dette et prinsipielt spørsmål. Er det slik at dersom vi kunne organisert det beste samfunnet vi forestilte oss, ville vi virkelig plassert en familie på toppen som statsoverhode, der vervet skal gå i arv? Jeg tror ikke det. Jeg tror vi fremdeles har monarki fordi kongen og kongehuset framstår som trivelige folk som gjør en god jobb. Jeg kjenner veldig mange trivelige folk, men de får ikke millionlønn fra staten, arvede privilegier eller immunitet fra loven av den grunn.

Monarkiet er for all del hyggelig. Saksordføreren fra Arbeiderpartiet omtalte at kongehuset har en stor symbolsk verdi, og dette framstår jo som et av de sterkeste argumentene vi har for kongehuset i dag. Men det framstår for meg litt som et polaroidkamera. Det er utdatert, men det er koselig å ta fram ved festligheter. Der har det en funksjon, men utenom det står det og støver ned og minner oss om en svunnen tid. Jeg tror vi fremdeles har monarki fordi det i realiteten ikke framstår som problematisk, og vi liker å fortelle oss selv at de nettopp ikke har noen politisk makt, og at de er så samlende. Men er det ikke politikk i at kronprinsen besøker amerikanske våpenprodusenter eller deltar på kondolanseseremonier i Saudi-Arabia? Er det ikke politikk i at kronprinsen årlig legger inn aksjer hos den unge eliten i Norge, bl.a. gjennom SIKT-konferansen?

I Norge mener vi at åpenhet er en av de grunnleggende verdiene vi dyrker. Det kongelige hoff er et statlig

organ som er unntatt offentlighetsloven, noe som betyr at folk flest og pressen ikke får den innsikten man ønsker i hoffets arbeid. For få år siden kunne Dagbladet avsløre at hoffet har latt være å følge lov om offentlige anskaffelser når det gjelder store innkjøp og byggeprosjekter. Hoffet har også nektet å svare på i hvor mange tilfeller de har latt være å følge loven. At kongehuset ikke ønsker innsyn, bør være et tydelig faresignal for alle som er opptatt av at vi skal dyrke grunnleggende verdier som demokrati og åpenhet.

Det å forvalte et kongehus er heller ingen lett oppgave. Derfor har jeg stor sympati med dem som fødes inn i kongefamilien. De blir pålagt en stor oppgave av samfunnet, en oppgave som det i realiteten er umulig å si nei til. De fødes inn i det offentliges søkelys, og privatliv og å følge sine egne drømmer – ja, det kan de bare drømme om. Derfor mener jeg det for kongefamiliens egen del er på sin plass å sette dem fri og starte prosessen med å avskaffe monarkiet.

Trenden de siste århundrene er rimelig klar: Land etter land fjerner monarkiene sine. Utviklingen går bare én vei. Dersom monarkiet er en så viktig verdi og tanke som vi liker å si, hvorfor er det da ingen andre land som innfører det? Det er åpenbart fordi statsoverhodet ikke skal gå i arv; det er en overlevning fra en tid der samfunnet ikke var styrt av folkemakt, men av kongemakt. Det er kun 43 stater i verden som fremdeles har et monarkisk statsoverhode. I Europa er det kun tolv. Republikk er i dag den mest vanlige styreform i verden.

Hovedargumentet for monarki er som sagt den kulturelle verdien. Det innebærer at monarkiet står som en kontinuitet i den norske statstradisjonen. I kraft av å bevare denne tradisjonen berikes kulturen.

Her må vi vekte ulike hensyn mot hverandre. Det kulturelle argumentet har en innebygd udemokratisk kjerne og står i motsetning til det levende folkestyret. Jeg mener det er klart at det demokratiske prinsippet burde veie tyngst i det 21. århundret. Det er på tide at vi starter prosessen med å demokratisere statsoverhodet i Norge. Det er på tide å ta steget og bli en republikk. Jeg tar med det opp SV, Rødt og Venstres forslag.

Presidenten: Representanten Andreas Sjalg Unne-land har tatt opp det forslaget han refererte til.

Carl I. Hagen (FrP) [10:14:54]: Jeg er en svoren tilhenger av monarkiet fordi jeg ønsker å ha et profesjonelt, godt opplært statsoverhode. Det er mange som egentlig ikke har tenkt gjennom at statsoverhodet i Norge har en lang opplæringsperiode og er profesjonell. I en republikk splitter det befolkningen å velge f.eks. en president mellom kanskje to ledende politikere eller flere. En president valgt med 52 pst. av stemmene, mens 48 pst. stemte på en annen kandidat, er i seg

selv en alvorlig splittelse i folket. En av de viktigste funksjonene for et statsoverhode – slik jeg ser det – er å være et samlende symbol for hele befolkningen. Man kan si mye rart – og det sies mye rart – om forskjellige ting ved Det norske kongehus, men at kongen har vært et samlende symbol, er de aller fleste enige om. Den funksjonen i seg selv er av stor betydning i et samfunn og må ikke undervurderes. Den samlende funksjonen er en av grunnene til at jeg er en svoren tilhenger av monarkiet. Vi ser det jo i praksis. Vår kronprins har allerede hatt flere titalls år med opplæring og forberedelser, og den om lenge kommende dronning får det samme. Det er en helt annen innføring, og man får en helt annen forståelse av rollen som statsoverhode.

Det rare er at forslagsstillerne vil ha en utredning av hva slags republikk de ønsker. Det er jo helt avgjørende å vite det på forhånd hvis man vil innføre republikk. Skal det være etter amerikansk og fransk mønster? Der har den valgte presidenten også den utøvende makt og plukker selv ut hvem som skal være medlemmer av regjeringen og eventuelt statsminister, slik det er i Frankrike, som har både statsminister og president. Eller ønsker man en republikk som Finland eller Island? Der er statsoverhodets funksjon stort sett den samme som den norske konge, altså en samlende figur som ikke egentlig skal blande seg noe særlig borti det politiske. I Finland har det særlig vært utenrikspolitikken presidenten har hatt et ansvar for, men ellers er det en vanlig regjering som har bestemt.

Når forslagsstillerne ikke selv greier å fortelle Stortinget hva slags type republikk man ønsker, synes jeg det dramatisk svekker argumentasjonen for å få innført republikk i Norge.

Så jeg håper at flest mulig stemmer imot de foreliggende forslagene til grunnlovsendringer, fordi de er altfor dårlig gjennomtenkt og gjennomarbeidet. Det burde i hvert fall være et krav til dem som fremmer forslag om republikk, at de klargjør hva slags type republikk man ønsker – om man ønsker et statsoverhode som i Finland og særlig Island, altså med begrenset politisk makt, eller om man ønsker det amerikanske eller det franske systemet. Det burde være et minimumskrav til forslagsstillere som fremmer forslag om å innføre republikk i Norge.

Seher Aydar (R) [10:19:00]: Rollen som statsoverhode innehas av en person som har arvet denne posisjonen, og er ikke gitt av folket gjennom valg. Bare dette i seg selv er et argument for å gå over til republikk. Det andre argumentet er at Kongen står over det folkevalgte parlamentet. Det viktigste argumentet for å gå over til republikk er å se på hvordan vi har valgt å gjøre det, nettopp at nedarvet makt fortsatt er noe som ikke kun

tilhører historien, men noe vi har i dag i et demokratisk samfunn. En overgang til republikk er det mest naturlige steget for demokratiet og mer demokratisering av samfunnet vårt.

Så er det helt sant at mange liker kongefamilien. Det er også helt riktig, som saksordføreren påpekte, at kongen er raus og inkluderende. Det tror jeg er fint, og det gjør at man tenker at dette er et godt symbol. Men det er flaks at kongefamilien er raus og inkluderende, for vi har jo ikke valgt akkurat dem. Så kan det hende at noen andre arver dette videre, og det kan hende at vi ikke mener de er såause og inkluderende lenger. Da vil ikke folket ha mulighet til å stemme dem bort, folket vil ikke ha mulighet til å stemme på noen andre. Det er ikke slik et demokrati burde være.

Jeg tror at argumentet om at det er et godt symbol i samfunnet vårt, er et argument som mange kjenner seg igjen i, nettopp fordi vi synes kongefamilien vår er helt grei. Men det er ikke bare et symbol, det er faktisk nedarvet makt i Grunnloven. Det er makt som folk ikke burde få utelukkende fordi de er født inn i en familie.

Jeg kunne stått her og holdt et ganske langt innlegg med mange begrunnelser, men i denne saken tror jeg at folk har landet allerede. Jeg synes det er viktig å utfordre seg selv og sitt syn og stille spørsmål om hvordan vi kan sikre en videre demokratisering av samfunnet vårt – en demokratisering som startet i 1814, og som har blitt utvidet og utviklet hele tiden. Den utviklingen trenger ikke å stoppe, den kan fortsette. Jeg håper dagen i dag, der vi behandler grunnlovsforslag, kan være en dag der vi faktisk velger å utvikle demokratiet vårt.

Grunde Almeland (V) [10:22:04]: Jeg vil også benytte anledningen til helt kort å gjøre rede for Venstres prinsipielle syn i denne saken. Venstre mener at ingen offentlige posisjoner skal gå i arv i et liberalt demokrati. Demokratiet vårt er alltid i endring, det er alltid i utvikling. Det er nettopp fordi det er et demokrati, der folk i posisjoner skiftes ut, der folkets mening alltid vil være styrende, og fordi folket alltid har mulighet til å uttrykke at de er uenige med dem som besitter de offentlige posisjonene, ved enten å gjenvelge eller fjerne dem ved demokratiske valg.

Jeg innser at dette er en debatt som kommer i hver eneste stortingsperiode, men jeg tror at det at denne debatten kommer opp, er ganske sunt i seg selv. Det viser i hvert fall at vi har en offentlig debatt om hvilken styreform dette landet skal ha.

Det som gjør meg ekstra glad i dette forslaget, er at det gir folket en anledning til å si sin mening. Forslaget tegner ikke bare en fullstendig modell av hvordan republikken Norge ville ha sett ut, men det gir også folket en mulighet til å si fra om det er dette de ønsker, eller om

de heller vil bevare monarkiet. For Venstres del er det i seg selv et poeng å sikre at den styreform vi har, enten det er republikk eller monarki, har folkets legitimitet gjennom en folkeavstemning. Derfor kommer Venstre i all hovedsak til å stemme for dette forslaget i dag.

Heidi Nordby Lunde (H) [10:24:20]: La meg først understreke at jeg står her i dag som representant for meg selv. Høyre er et grunnleggende liberalkonservativt parti som støtter opp under dagens styreform. Likevel er jeg medforslagsstiller til dette forslaget og ønsker derfor å ta ordet.

I forbindelse med kongens 80-årsdag skrev VGs Hanne Skartveit en god kommentar:

«Ingen med vettet i behold ville finne på å etablere et konstitusjonelt monarki dersom vi skulle etablere vår styreform i dag. Kongedømmer og arvelige titler tilhører fortiden. Men nordmenn flest er strålende fornøyd med vårt kongehus. Og hvorfor skal vi forandre noe som fungerer så godt?»

I en tid med stadig mer polariserende politisk debatt, populisme på frammarsj, forsøk også her hjemme på å splitte by og land samtidig som våre verdier er under press, er kongehuset stabilt. I det stadig mer mangfoldige samfunnet Norge har blitt, ser vi et kongehus som bygger broer mellom folk og gjør oss sterkere sammen.

I jubileumsåret 2016 holdt kongen en tale som rørte mange, også utenfor landets grenser – og meg. Han viste til et moderne Norge som består av nordlendinger, trøndere, sørlendinger, men at nordmenn også har innvandret fra Afghanistan, Pakistan og Polen, Sverige, Somalia og Syria. Han viste til at nordmenn er jenter som er glad i jenter, gutter som er glad i gutter, og jenter og gutter som er glad i hverandre, og ikke minst at nordmenn tror på Gud, Allah, altet og ingenting.

En del av de som går med norske flagg på jakkeslaget og hevder å forsvare norske verdier, kunne reflektert litt over kongens ord når de selv snakker om norske verdier. Kongen sa også at nordmenn liker Grieg og Kygo, Hellbillies og Kari Bremnes. Bare fordi det er sant, synes jeg det var litt unødvendig.

Men mitt poeng er at i en urolig tid er kongen og kongehuset et sterkt nasjonalt symbol som kan samle oss og begeistre oss, og det gjør de. Så hvorfor dra opp en debatt om kongehusets framtid, og hvorfor gjøre det nå, når vi ser den symbolske viktigheten som kongehuset har i samfunnet. Jo, kanskje nettopp derfor, nettopp fordi vi kan gå prinsipielt til verks med et statsoverhode som velfortjent nyter sitt folks respekt, som ikke er på en oppadgående eller nedadgående populistisk bølge, som i debatten om våre felles verdier kan synliggjøre nettopp hva disse er, for nordlendinger, trøndere, sørlendinger,

men også for dem som har innvandret, for dem som er grenseløst glad i hverandre, som tror på Gud, Allah, altet og ingenting, og ja, også for de nordmenn som hører på Kygo og Hellbillies.

Hvis det er våre felles verdier som bringer oss sammen, kan vi ikke være avhengig av én person, ett symbol eller én institusjon. Det gjør oss sårbare. Limet i samfunnet må være sterkere enn det, mener jeg. Det er en styrke at et land kan diskutere sin konstitusjon og sin innretning i en periode der mange synes det er unødvendig, fordi det er kanskje nettopp da vi skal ta den samtalen. Derfor ønsker jeg først og fremst å utrede alternativene om innføring av republikk. Det styrker saken å utrede hvordan det skal gjøres, også av respekt for hvordan den overgangen skal kunne skje, fordi jeg mener at et land og dets titler ikke skal gå i arv. Jeg gjør dette med stor respekt for konge, fellesskap og fedreland.

Som saksordføreren så fint sa: Kongen er raus, åpen og inkluderende, og det håper jeg alle i denne debatten også ønsker å være. Jeg er helt enig. Da er det lett å være litt republikaner i hodet og støtte kongehuset i hjertet. Jeg kjenner litt på den, jeg også.

Michael Tetzschner (H) [10:28:21]: Jeg synes det var rimelig i denne debatten – med all respekt for de forblommede beskrivelser som gis av den utmerkede kongefamilien vi har, for så å angripe den – å ta avstand fra den beskrivelsen av tilkomsten av vår forfatning som forslagsstillerne bringer til torgs i det offentlige dokument. Jeg sikter til side to i innstillingen, spalte én, hvor man under folkeavstemningen om innføring av republikk tar for seg forhistorien på en måte som neppe kan forsvare en annen betegnelse enn sterkt forvansket, og som noen vel i vår tid ville sagt var «fake news». Nå er det selvfølgelig mulig å ha mange oppfatninger av hva som har skjedd før, men det ville også kledd medlemmer av denne forsamling å sette seg noe mer inn i hvorfor vi har det styringssystemet som vi har i dag.

Da kommer jeg inn på representanten Unnelands innlegg, som begynner med å fremheve alle de gode kvalitetene som dette samfunnet har. Vi er demokratiske, vi er likestilte, og vi har høy velstand. Og så kommer han til den underlige konklusjonen at nå er det liksom bare én knast som mangler, som vi må fjerne, og det er at noen har på påtatt seg, gjennom et livsløp, å representere Norge utad. I den forbindelse har de selvfølgelig også noen goder som ikke gjennomsnittspersonen i Norge har, det er riktig.

Men det er også grunn til å reflektere over om dette ikke er på grunn av den forfatningen vi hadde. Da tenker jeg ikke på det som skjedde i 1905, for den forfatningen vi har utviklet demokratiet innenfor, det var den vi fikk 1814, med tredeling av makten. Det var et maktforde-

lingsprinsipp som ble innført. Det var folkesuverenitetsprinsippet, dette at folket selv pålegger seg byrdene, og at det er denne forsamling som bestemmer lovene og hvilke skatter vi skal ha. Vi fikk altså en glidende overgang fra en sterkere kongemakt til en rent konstitusjonell og symbolsk funksjon, som vi kjenner den i dag. Denne utviklingen var i gang lenge før 1905: Sverdrup, all makt i denne sal, parlamentarismen i 1884, fremveksten av partisystemet og det organiserte Norge slik vi kjenner det. Og da kan man ikke helt se bort fra at det nettopp er disse sterke institusjonene hevet over partienes kiv, strid, opportuniste og valgtaktiske hensyn som har gitt oss en bestandighet i forfatningen som gjør at vi nettopp kan utspille vår uenighet og integrere motsattrettede synspunkter på hvordan samfunnet skal innrettes, innenfor denne trygge rammen.

Det er der jeg kommer tilbake til forslagsstillerne. I tillegg til at de har en forvanskning av historien, angriper de altså en viktig komponent, en symbolsk komponent som har stått sin prøve i vanskelige tider, f.eks. da landet var okkupert – jeg skal ikke gå i detalj med det. De angriper dette ved en ukonstitusjonell fremgangsmåte. Jeg ventet litt med å tegne meg til debatten, for den fremgangsmåten i fire punkter som forslagsstillerne ser for seg – en folkeavstemning, og så et betinget grunnlovsvedtak, som altså skulle fattes nå – skulle det være en veiledning til folkeavstemningen, eller skulle det være noe man hadde i bakhånd i tilfelle man fikk en utredning, som man ikke engang har utformet mandatet til? Dette er systematisk å sette vognen foran hesten. Dette henger ikke logisk sammen. Jeg har sans for at det i vårt mangfoldige demokrati må være mulig å diskutere om vi skal ha en symbolsk kongemakt, eller om vi skal erstatte den med en republikk, men da må man ha noen klare forestillinger om hvor man vil hen – og ikke si at dette skal utredes, men for sikkerhets skyld skal Stortinget med to tredjedels flertall endre Grunnloven nå. Det er i denne fremgangsmåten en manglende respekt for tradisjonen, men også for vår egen forfatning.

Man kan si at dette er estetikk. Nei, dette er også innhold. Vi vet at de fleste autoritære ledere bygger sin legitimitet når de tar makten, nettopp på folkeavstemninger, hvor de har satt til side en demokratisk forsamling. Stjerneeksempelet er det vi hadde i Tyskland i 1933. Hitler var en svoren tilhenger av folkeavstemninger, for da kunne man kvitte seg med hele det forfatningssystemet man hadde i Weimarrepublikken. Man beklager seg over eller uttrykker ofte bekymring over polariseringen i samfunnet, men folkeavstemninger er jo nettopp det som polariserer befolkningen, fordi man til slutt da skal ta på seg et ansvar som politikerne har lagt fra seg, nemlig ved å krysse av enten ja til et standpunkt eller nei til et standpunkt, uten alle de nyansene som nettopp par-

lamentariske forsamlinger – i hvert fall hvis de har opplyste medlemmer, det er selvfølgelig en dristig forutsetning – kan bringe inn i debatten.

Derfor er jeg skuffet over forslagsstillerne – etter å ha gitt en feilfremstilling av historien, da kan man selvfølgelig tilgi dem og forstå hvorfor de kommer så galt ut – de må redegjøre for hvorfor man skal fravike f.eks. en viktig side ved våre grunnlovsendringer, og det er at de trer i kraft øyeblikkelig. Istedenfor skal man si at vi har truffet en prinsippbeslutning i grunnlovs form med to tredjedels flertall, så kongen er satt på oppsigelse, og for øvrig regner vi med at vi skal ha en utredning, så skal vi ha en folkeavstemning, og så skal folket komme diltende etter. Nei, dette er nettopp et utslag av at disse forslagene ikke er gjennomtenkt, og de er ikke gjennomtenkt fordi de ikke er alvorlig ment. Dette er en salongradikal vimpel. Man elsker å bruke dette årlig – eller i hvert fall hvert fjerde år – som en liten oppmuntring til den indre republikaner. Men hvis man tar våre institusjoner alvorlig, må man også være beredt på å forandre Grunnloven gjennom konstitusjonelle tiltak, og ikke ukonstitusjonelle.

Peter Frølich (H) [10:36:05]: Vi har hørt argumentene veldig mange ganger før. Dette er en tradisjonell debatt vi pleier å ha. Det kommer ikke voldsomt mye nytt fra gang til gang. Vi hører argumentene om hvordan kongefamilien er en tradisjonsbærende institusjon, hvordan det har en symbolsk verdi, hvordan det har en samlende verdi, hvordan oppslutningen i folket om kongefamilien er enorm, og hvordan kongefamilien har en stabiliserende effekt på demokratiet vårt. Alle disse argumentene er kjente.

Jeg tenkte jeg skulle forsøke å finne et argument på et litt originalt sted. Det er i nasjonalsangen til Storbritannia. Den kjenner vi godt, iallfall første verset. Det er en panegyrisk hyllest, først av dronningen og alle hennes fantastiske kvaliteter, og den fortsetter i vers etter vers etter vers. Men på slutten, i siste vers, kommer det noe som er veldig interessant, synes jeg, i en debatt om monarkiet. Da kommer det først en bønn om at dronningen må forsvare våre lover, deretter en advarsel hvis ikke lovene forsvares, eller sagt på en annen måte: Hun må gi oss god grunn til fortsatt å synge av hele vårt hjerte «Gud signe dronningen».

La oss ta den første delen, dette med at kongehuset faktisk forsvare våre lover. Det er ikke bare en teoretisk øvelse, eller en teori. De som gjennomlevde 1940, så hvordan dette kunne ha en dyp, dyp realitet. Hvordan det norske kongehuset kunne forsvare lovene våre, og i utvidet forstand forsvare demokratiet, det kunne vi se. De som opplevde kong Haakon som kom tilbake igjen i 1945, ville aldri hevdet at kongehuset bare var noe sym-

bolsk og nærmest illusorisk. Den beskyttelsen som de ga det norske demokratiet og den norske stat, var ytterst reell.

Så vet vi også at det at vi har denne debatten gang etter gang etter gang, er et tegn på at spørsmålet er høyst levende. Det er underlagt helt vanlige demokratiske prosesser. Hvis det norske kongehuset skulle slutte å beskytte våre lover, og vi ikke lenger skulle ønske å synge «Gud signe Kongen», kan vi avskaffe monarkiet. Det kan vi gjøre. Og vi må gjerne ha denne debatten hver eneste periode, for det gir oss også en grunn til å bekrefte, på vegne av det norske folk, at vi ønsker monarki i Norge. De har sendt oss til denne salen, med våre programmer som sier at vi ønsker monarki. Derfor stemmer vi for monarki, og derfor gir vi i dag ved å stemme ned dette forslaget vår helhjertede tilslutning til kongefamilien, til Hans Majestet Kong Harald, og den jobben han gjør for fedrelandet.

Maren Grøthe (Sp) [10:39:51]: Det norske kongehuset har en viktig og samlende funksjon for landet vårt. Det er en verdi vi som Norges folkevalgte i det øverste politiske organet må ta på alvor.

I dag behandler vi forslag til endringer i Grunnloven vår, og ett av dem, som er sendt inn fra enkeltrepresentanter både fra SV, Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre, er å åpne for å avskaffe monarkiet til fordel for republikk. Selv som ung representant, som er opptatt av demokrati, kunne jeg ikke ha vært mer uenig. Monarkiet som statsform har en mangeårig, lang tradisjon i Norge, og vi må erkjenne at kongehuset har vært viktig for det samfunnet vi har i dag. I et samfunn som står overfor store utfordringer og omveltninger, med politiske uenigheter og forskjeller, har det en egen verdi at vi har et kongehus som uansett står ved lag, et kongehus som i både hverdag og krisetid er en kontinuitetsbærer, som vi alle sammen, på tvers av bakgrunn og politiske meninger, kan samles om.

Vi er heldige i Norge som har en kongefamilie som oppleves som folkenær, og som tar den samlende funksjonen på alvor, og at det faktisk fungerer. Det må vi ta vare på.

Så er det lett å mene at det er udemokratisk at så viktige posisjoner skal gå i arv. Det kan jeg også kjenne meg igjen i. Likevel vil jeg minne om at kongefamilien vår har stor oppslutning blant det norske folket. Da er det udemokratisk å avskaffe den. Derfor er jeg glad for at et samlet Senterparti i dag vil stemme imot og støtte opp om monarkiet nok en gang. Det er viktig for Norge nå, og det er viktig for Norge i framtiden.

Even Eriksen (A) [10:42:13]: Jeg vil takke for en veldig god debatt, og ser dette som en god anledning til å oppsummere lite grunn.

Det er trivelig med tradisjoner, det er denne debatten hvert fjerde år er en god illustrasjon på. Selv om jeg kommer til å stemme imot forslaget om innføring av republikk, vil jeg berømme forslagsstillerne for å løfte debatten, for det er gjennom diskurs og åpenhet, som vi har vist i salen her i dag, at vi kommer framover i samfunnet.

På talerstolen har det vært både rojalister, republikanere og litt mer pragmatikere, som meg selv, og det jeg er glad for, er fellesnevnerne, at vi står for de verdiene vi alle står for, og så er det ulike virkemidler for å komme fram dit. Så jeg vil takke for en god debatt.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 2.

Sak nr. 3 [10:43:15]

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Grunnlovsforslag fra Kari Elisabeth Kaski, Audun Lysbakken, Petter Eide, Lars Haltbrekken, Arne Nævra, Karin Andersen og Nicholas Wilkinson om endring i § 25 (om mer åpenhet om norsk krigsdeltakelse i utlandet) og Grunnlovsforslag fra Anniken Huitfeldt, Martin Kolberg, Marianne Marthinsen, Jette F. Christensen, Trine Skei Grande, Terje Breivik og Geir Sigbjørn Toskedal om endringer i §§ 25 og 26 (om forsvarsmakten og utenriksstyret) (Innst. 410 S (2021–2022), jf. Dokument 12:22 (2019–2020) og Dokument 12:27 (2019–2020))

Seher Aydar (R) [10:44:10] (ordfører for saken): Dette er en fellesinnstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om to grunnlovsforslag. Det dreier seg om forslag til endringer i § 25, om mer åpenhet om norsk krigsdeltakelse i utlandet, og om endringer i §§ 25 og 26, om forsvarsmakten og utenriksstyret.

I komiteen er det ikke flertall for noen av forslagene. Jeg kan imidlertid poengtere at det er bred enighet om at disse paragrafene i dag inneholder noen utdaterte begreper, som «Landvernet» og «linjetroppene». Det er derimot uenighet om vi skal endre de paragrafene for å reflektere det regjeringen har praktisert om deltakelse i internasjonale operasjoner, også kjent som krig, de siste årene, eller om vi skal gå tilbake til det jeg oppfatter som den opprinnelige intensjonen og tidligere praksis, nemlig at Stortinget skal samtykke til enhver bruk av norsk forsvarsmakt i utlandet.

Jeg vil tro at de ulike partiene redegjør for sitt syn i saken, og siden det ikke er flertall bak noen av forslagene, går jeg videre til å redegjøre for Rødts standpunkt.

For Rødt er det viktig med mest mulig demokrati og åpenhet i spørsmål som omhandler beslutninger om bruk av militærmakt. Det gjelder ikke minst deltakelse i operasjoner i utlandet. Det er noen av de mest alvorlige

avgjørelsene en stat kan ta. Derfor går vi sammen med SV inn for å grunnlovfeste regjeringens plikt til å innhente samtykke fra Stortinget i spørsmål om norsk deltakelse i militæroperasjoner i utlandet.

Stortinget behandlet nylig Dokument 21 for 2020–2021, Harberg-utvalgets rapport om Stortingets medvirkning og kontroll i utenriks- og sikkerhetspolitikken. I Innst. 176 S om rapporten slo en samlet komité fast at selv om regjeringens prerogativ etter Grunnloven §§ 25 og 26 regulerer den formelle vedtaksmyndigheten og det påfølgende ansvaret, legger det ikke begrensninger på Stortingets involvering i og behandling av utenriks- og sikkerhetspolitiske spørsmål utover dette.

Vi sto også sammen som en enstemmig komité i konklusjonen om at «for å sikre demokratisk legitimitet kan det være tilrådelig at regjeringen, i tillegg til å konsultere, påser at beslutninger om å delta i militæroperasjoner i utlandet har klar parlamentarisk forankring».

Og vi stilte oss bak en like enstemmig komité i støtten til Harberg-utvalgets anbefaling om at konsultasjonskravet bør forankres sterkere konstitusjonelt, slik det er i våre naboland. I dag har Stortinget en sjanse til å sikre nettopp det i Grunnloven ved å vedta forslag om mer åpenhet og bedre demokratisk forankring i Grunnloven.

Fram til 1945 var det fast praksis at Stortinget ble bedt om å samtykke i norsk deltakelse i militæroperasjoner i utlandet. Forslaget til grunnlovsendring vi støtter, vil være i tråd med denne praksisen. Det vil også gjøre at Grunnloven samsvarer bedre med grunnloven i våre naboland Sverige og Danmark.

Vi er enig med komiteens flertall i at formuleringer i Grunnloven §§ 25 og 26, som regulerer beslutninger om deltakelse i militæroperasjoner i utlandet, bør moderniseres. Men det må skje på en måte som sikrer hensynet til både nasjonal beredskap og åpen debatt, parlamentarisk forankring og Stortingets kontroll.

Forslaget til grunnlovsendring fra stortingsrepresentanter fra Arbeiderpartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti går dessverre motsatt vei ved å befeste tidligere grunnlovsstridig praksis og snevre inn Stortingets rolle ved å sette nasjonal beredskap som eneste kriterium for at regjeringen skal innhente Stortingets samtykke. Slik sett er det forslaget på kollisjonskurs ikke bare med hensikten bak dagens grunnlovsbestemmelser og hensynet til demokrati og åpenhet, men også med grunnlovene i våre nordiske naboland.

Dette forslaget til grunnlovsendringer er heller ikke egnet til å forhindre dårlig forankrede beslutninger med katastrofale konsekvenser, som f.eks. det såkalte sms-vedtaket om å delta i NATOs krig mot Libya. Rødt kommer derfor til å stemme imot det forslaget.

Derimot kan vi stille oss bak hovedtrekkene i flertallets merknad om å gjøre en grundig utredning av forsla-

get om å modernisere Grunnloven på dette punktet, herunder klargjøring av de konstitusjonelle reglene og sterkere forankring av konsultasjoner i Grunnloven. Vi mener det er viktig at dette, i likhet med Harberg-utvalgets arbeid, gjøres på et bredt faglig og politisk grunnlag.

Praktiseringen av Grunnloven §§ 25 og 26 har variert, og det er omdiskutert hvorvidt alle vedtak om norsk deltakelse i militæroperasjoner i utlandet har vært i tråd med Grunnloven og Grunnlovens intensjon eller ikke. Derfor er det riktig med et grundig og bredt forarbeid, fordi det er viktig at vi står så samlet som mulig om våre felles demokratiske spilleregler, slik vi i stor grad lykkes med i komiteens behandling av Dokument 21.

Vi mener også det er grunn til å ta med de intensjonene som ligger bak både Dokument 12:22 for 2019–2020, fra SV, og Dokument 12:45 for 2015–2016, fra Senterpartiet, i en slik utredning, i tillegg til å bygge på enighetene fra Harberg-utvalget.

Jeg tar opp forslaget Rødt er en del av.

Presidenten: Da har representanten Seher Aydar tatt opp det forslaget hun refererte til.

Lubna Bobby Jaffery (A) [10:50:08]: Vi er i en tid da vi igjen ser hvor viktig sikkerhetspolitikken er, og hvor bruk av militærmakt nå skjer altfor nær oss. Det er derfor med et nokså alvorlig bakteppe at vi nå har en debatt rundt hvordan vi skal innrette Stortingets involvering i forsvarsmakten og i utenriksstyret.

Det klare utgangspunktet i Grunnloven §§ 25 og 26 er at det er regjeringens prerogativ å fatte beslutninger om utenriks- og sikkerhetspolitikken. Samtidig er det betydelig involvering av Stortinget i utenriks- og sikkerhetspolitiske spørsmål, der Grunnloven også stiller krav om samtykke ved flere tilfeller.

I behandlingen av Harberg-utvalgets rapport om Stortingets medvirkning og kontroll i utenriks- og sikkerhetspolitikken støttet en enstemmig komité utvalgets anbefaling om at konsultasjonskravet bør forankres sterkere konstitusjonelt. Komiteen var også enig om at det er uheldig at de konstitusjonelle kompetansereglene som gjelder deltagelse i militære operasjoner i utlandet, framstår som uklare og lite anvendelige i dag.

Så er det ulike syn i komiteen på om forslagene som nå lå på bordet, var modne og klare for å vedtas. Arbeiderpartiets syn er at det er de. Vi mener Grunnloven bør gi uttrykk for gjeldende rett og klargjøre rammebetingelsene for beslutninger om deltagelse i internasjonale operasjoner, og dermed unngå unødvendig uklarhet.

Jeg var nettopp selv i Rukla og besøkte det norske bidraget i EFP-styrken, som er en del av NATOs framskutte nærvær i Baltikum. Dette er veldig dyktige folk som gjør en utrolig viktig innsats for landet, og som sikrer sikkerheten. I ytterste konsekvens er de klare for å gå i krig for

oss. Når vi sender norske kvinner og menn ut i militære konflikter med livet som innsats, skal de være trygge på at de har det norske demokratiet i ryggen. Vi kan derfor ikke la bestemmelsene være utdatert, for de regulerer bruken av militærmakt, og i ytterste konsekvens regulerer de en kamp om liv og død.

Vi har en grunnlov som snakker om «Landvernet» og «linjetropper». Dette er uttrykk som for lengst er utgått på dato. Det er derfor på tide å få vedtatt nye formuleringer som gir uttrykk for gjeldende rett. Så må jeg si at jeg registrerer at det ikke lot seg gjøre å samle et grunnlovsmessig flertall denne gangen, selv om vi er flere partier som deler denne intensjonen. Jeg er likevel glad for at vi sammen med Høyre, Senterpartiet og Venstre ønsker at Stortinget nedsetter et utvalg som skal gjøre en grundigere utredning av intensjonene bak Dokument 12:27, og jeg ser fram til å følge dette videre opp og håper at neste storting vil kunne samles om en nødvendig modernisering av disse grunnlovsbestemmelsene.

Jeg vil med dette gjerne ta opp forslaget fra Arbeiderpartiet.

Presidenten: Representanten Lubna Bobby Jaffery har tatt opp det forslaget hun refererte til.

Nils T. Bjørke (Sp) [10:53:46]: Forslaga i Dokument 12:27 for 2019–2020, om forsvarsmakta og utanriksstyret, vart fremja for å oppdatere Grunnlova slik at ho gav uttrykk for gjeldande rett. Slik innstillinga vart til slutt, er det klart at partia har ulikt syn på kva som er gjeldande rett. Difor er eg glad for at me ikkje vedtek endringar no, men arbeider vidare med dette i ein grundigare prosess.

Regjeringas prerogativ etter Grunnlova §§ 25 og 26 regulerer det formelle vedtaksmyndet og ansvaret i utanriks- og forsvarspolitikken. Det er grunnleggjande at ansvarsfordelinga mellom storting og regjering ligg fast, no når det er sånn at avgjerdene må fattast raskt og under stadig meir krevjande internasjonale tilhøve.

Då Stortinget handsama Harberg-utvalet si innstilling om Stortingets kontroll i utanrikspolitikken, var me einige om at dei konstitusjonelle kompetansereglane som gjeld militære operasjonar i utlandet, verkar uklare og lite tenlege i dag. Komiteen var også einig i at konsultasjonskravet burde verta sterkare konstitusjonelt forankra. Spørsmålet no er korleis me skal få dette til på best mogleg vis. Eg er glad for at Stortinget i mars i år bad presidentskapet setja ned eit utval for å sjå på alle tilhøve rundt framsetjing og handsaming av grunnlovsforslag for å sikra kunngjering og offentleg debatt, grundig handsaming og naudsynt utgreiing før forslaga vert tekne opp til endeleg handsaming. Denne saka syner kvifor eit slikt arbeid er naudsynt.

Grunnlova er den øvste lova som styrer tilhøvet mellom statsmaktene, og rangerer over alt anna lovverk. Me må vera sikre på at me veit kva me gjer når me endrar Grunnlova. Sjølv om forslaget i Dokument 12:27 for 2019–2020 byggjer på ei juridisk utgreiing, har eg i arbeidet med saka funne det vanskeleg å sjå kva for alternativ formulering til grunnlovstekst som er den beste løysinga for å gjø uttrykk for gjeldande rett. Då er ikkje utgreiinga god nok til å vedta ein ny grunnlovstekst. Difor er eg nøgd med at fleirtalet er samd om at dette skal arbeidast vidare med.

Så vil eg avslutta med å takka saksordføraren for eit grundig og godt arbeid.

Lars Haltbrekken (SV) [10:56:14]: Det å gå til krig er det mest alvorlige en stat kan foreta seg. I Norge er det etablert praksis at regjeringen vedtar om Norge skal delta i krigføring på fremmed territorium og slutte seg til militære operasjoner, uten plikt til å involvere Stortinget i åpen debatt eller åpne vedtak.

Konsultasjoner gjøres i hemmelige lukkede møter med et utvalg av folk fra nasjonalforsamlingen. Beslutningsgrunnlaget er derfor heller ikke nødvendigvis kjent for allmennheten. At regjeringen ikke trenger å konferere, ei heller ha flertall i Stortinget for å gå til krig, er en praksis som har referanse i Grunnloven § 25, som sier at kongen har høyeste befaling over rikets land- og sjømakt, samt § 26, som sier at kongen har rett til å sammenkalle tropper og begynne krig til landets forsvar.

I løpet av de siste 20 årene har norske tropper, med henvisning til disse paragrafene i Grunnloven, blitt sendt til en rekke utenlandskriger og internasjonale operasjoner uten et aktivt vedtak i parlamentet bak seg. Erfaringene fra disse tilsier at det er behov for å endre praksis og en sterkere demokratisk kontroll over beslutningen om å gå til krig, og at en grunnlovsendring er nødvendig for å oppnå dette.

Praksisen som er blitt synlig de siste 20 årene, har en rekke problematiske sider. Den innebærer følgende: I dag råder det hemmelighold om helt sentrale spørsmål knyttet til norsk krigsdeltakelse, bl.a. knyttet til beslutningsgrunnlag, mulige innsigelser og fullstendige risikovurderinger. I praksis konsulteres Stortinget bare gjennom hemmelige, lukkede møter i den utvidete utenriks- og forsvarskomiteen.

Det at sentrale deler av beslutningsgrunnlaget er hemmelig, gjør at vilkårene for en opplyst og reell demokratisk debatt, både i og utenfor Stortinget, blir svekket. Svekkete debattvilkår medfører en legitimitetsutfordring gjennom at befolkningen og folkevalgte har liten kunnskap om bakgrunnen og begrunnelsen for særlig viktige vedtak. Mangel på åpen og bred kunnskapsinnhenting før beslutninger skal tas, medfører at viktige

innsigelser og risikomomenter først blir åpenbare i etterkant av deltakelse i en krig.

En mindretallsregjering kan også sende Norge ut i krig uten et flertall i Stortinget bak seg. Det er i seg selv et fundamentalt demokratisk problem og innebærer betydelige utfordringer knyttet til legitimiteten til vedtakene. Disse forholdene, samt ytterligere erfaringer fra det siste tiåret, taler for en endring av dagens praksis. En sentral lærdom fra Godal-utvalgets rapport fra 2016, om Norges bidrag til krigen i Afghanistan, var at den lukkede praksisen Norge nå har, ikke sikrer gode vilkår for debatt om bruk av norsk militærmakt. De skriver i NOU-en:

«Åpenhet om regjeringens grunner til å delta er viktig. Disse må kunne kommuniseres tydelig. Dagens ordning med lukkede orienteringer for Den utvidede utenriks- og forsvarskomiteé og brede redegjørelser for Stortinget bør forbedres. Regjeringen bør ved internasjonale engasjementer i konfliktområder mer systematisk informere Stortinget om mål, midler, forventede resultater og erfaringer underveis. En systematisk tilnærming vil også gi bedre grunnlag for en informert debatt.»

Det har dessverre vært liten vilje til å revurdere denne praksisen, og det var veldig tydelig i debatten rundt Norges militære bidrag i Midtøsten, bl.a. gjennom opp trening av syriske og irakiske soldater, til tross for at disse beslutningene kunne ha vidtrekkende konsekvenser for norsk sikkerhetspolitikk.

Formålet med vårt forslag er å sikre at praksisen endres gjennom en konstitusjonelt forankret konsultasjons- og samtykkeplikt. Det innebærer følgende:

- at begrunnelser for framtidige deltakelser i internasjonale operasjoner skal legges fram for Stortinget. Redegjørelsen skal inneholde en beskrivelse av bidragets omfang, målene og betingelsene for å trekke seg fra oppdraget.
- at beslutninger om å sende norske bidrag til internasjonale operasjoner legges fram som sak for voting i Stortinget

Denne praksisen vil ikke nødvendigvis erstatte dagens ordning med orienteringer i den utvidete utenriks- og forsvarskomiteen, men komme som et tillegg til den. Den vil bidra til å få belyst argumentene for og imot deltakelse og tydeliggjøre hvilke vurderinger de ulike partiene legger til grunn. Den vil også bidra til en bedre offentlig debatt knyttet til veldig viktige beslutninger og muliggjør innspill fra stemmer med fag- og områdekunnskap, som er sårt tiltrengt i vurderingen av internasjonale operasjoner.

En sånn vurdering vil også muliggjøre en helhetlig vurdering av risikomomenter. Et eksempel på dette er såkalt sjekklister til bruk for regjering og forvaltning for å etablere en felles forståelse. Det er drøftet i Libya-utval-

gets rapport, og åpenhet rundt dette vil gi Stortinget en tydeligere funksjon i å kontrollere og kvalitetssjekke relevante, rettslige og kontekstuelle momenter.

Så bør vi også se til våre naboland. I motsetning til Norge har regjeringene i både Sverige og Danmark en klart definert plikt til å innhente samtykke fra nasjonalforsamlingene, nettopp for å ivareta hensynet til kritisk åpenhet og legitimitet rundt beslutningen om deltakelse i krig. Disse konstitusjonelle sikkerhetsventilene har stor og tverrpolitisk støtte i våre naboland.

Den danske grunnloven § 19 andre ledd sier at kongen ikke kan anvende militære maktmidler mot fremmede stater uten Folketingets samtykke. Formuleringen i den danske grunnloven er knyttet til angrep mot andre land og ikke til hvorvidt tropper brukes utenlands, som det er formulert i det foreliggende forslaget. Intensjonen er imidlertid svært sammenfallende på den måten at landets parlament skal samtykke i at landets tropper brukes i krig mot andre land, unntatt til landets forsvar.

En liknende mekanisme med samme formål finnes også i Sveriges grunnlov. I kapittel 15 § 1 heter det:

«Kommer riket i krig eller krigsfara ska regeringen eller talmannen kalla riksdagen til sammanträde. Den som utfärdar kallelsen kan besluta at riksdagen ska sammanträda någon annanstans än i Stockholm».

Videre i kapittel 15 § 14 i den svenske grunnloven heter det:

«Förklaring att riket er i krig får, utom vid ett väpnat angrepp mot riket, inte ges av regeringen utan riksdagens medgivande.»

Det er i dag etablert en praksis med å sende norske soldater til utlandet uten stortingsvedtak. Det er problematisk, og det er en omstridt praksis. Det er derfor nødvendig å slå fast at det er Stortinget i åpent plenum, og ikke regjeringen, som skal gjøre vedtak om norsk krigsdeltakelse i utlandet eller ikke. SVs foreslåtte grunnlovsendring vil bidra til en mer åpen, gjennomsiktig og demokratisk debatt i og utenfor parlamentet om svært vanskelige spørsmål. Det vil bidra til å åpne det som i dag er lukket. I dag konfereres kun den utvidete utenriks- og forsvarskomiteen i lukkede møter, og det vil bidra til at flere får kunnskap om bakgrunnen og begrunnelsen for viktige vedtak som gjøres for Norge, inkludert alle stortingsrepresentanter. Det vil også sikre at kunnskapsgrunnlaget, herunder sentrale risikomoment og innsigelser, i større grad blir en del av debatten i forkant av vedtak om militær maktbruk.

Samtidig bør Grunnloven garantere regjeringens mulighet til å handle raskt, også utenfor landets grenser, om det skulle være nødvendig i den eksplisitte hensikt å sikre forsvaret av Norge, som det bl.a. er ivaretatt i den danske grunnloven.

Det forslaget som SV har fremmet i denne sak, er allerede tatt opp, så det trenger jeg ikke å gjøre, og jeg takker for det.

Grunde Almeland (V) [11:06:38]: Innledningsvis ønsker jeg å takke både forslagsstillerne og saksordføreren for den gode debatten vi har hatt i forbindelse med komitébehandling av disse to ganske forskjellige, men likevel relaterte forslagene til grunnlovsendringer. Det er et sunnhetstegn for det norske demokratiet at også Grunnlovens rolle i å sette rammer for norsk deltakelse i internasjonale operasjoner diskuteres her. Selv om det er store avstander i en del av disse spørsmålene, er jeg glad for å se at et bredt flertall bestående av Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet og Venstre står sammen om flere viktige momenter i denne saken.

Bakgrunnen for at min tidligere partileder, tidligere stortingsrepresentant Trine Skei Grande, og Venstre har gått inn for å tydeliggjøre Grunnlovens ordlyd rundt norsk deltakelse i internasjonale militæroperasjoner, er en anbefaling fra Libya-utvalgets rapport. Vi har derimot ikke hatt noe ønske om å gjøre grunnleggende endringer i det beslutningssystemet som ligger til grunn for militære utenlandsoperasjoner. Vårt anliggende har vært å tydeliggjøre gjeldende system, ikke å skape et nytt system.

Det er også utfordringen med Grunnlovsforslag 22 i Dokument 12:22 for 2019–2020, der terskelen for når regjeringen må innhente Stortingets samtykke, vil bli substansielt senket sammenliknet med det som er gjeldende praksis. Den foreslåtte ordlyden vil vesentlig snevre inn den etablerte tolkningen av Kongens kommandomyndighet, som gir regjeringen myndighet til å bruke tropper utenfor rikets grenser uten formelt samtykke fra Stortinget.

I Dokument 12:27 for 2019–2020 ligger det derimot flere gode forslag til presiseringer i Grunnloven som omhandler internasjonale militæroperasjoner. Gjeldende § 25 første ledd i Grunnloven er ikke klar nok i sin nåværende form på å definere regjeringens kompetanse til å bidra med norske styrker under en kommando som ikke er norsk. Dette er en problemstilling som jevnlig dukker opp i forbindelse med norsk deltakelse i internasjonale militæroperasjoner, der styrkene underlegges en felles styrkesjef fra et av de deltakende landene. Derfor vil jeg fra denne talerstolen gi min støtte til alternativ 2 for § 25 første ledd, i tillegg til alternativ 1 for § 25 andre ledd og alternativ 1 B for § 26 nytt andre ledd.

Dessverre ser det ikke ut som om det vil danne seg et grunnlovsmessig flertall for de forslagene som jeg har uttrykt min støtte til i denne saken. Til tross for at det ikke finnes det nødvendige to tredjedels flertall for å

endre Grunnloven, mener jeg, i likhet med representantene for flertallet i salen, at dagens ordlyd bør moderniseres og dagens praksis kodifiseres. Det er en tapt mulighet at det ikke skjer i dag, men vi mener det vil være hensiktsmessig at Stortinget nedsetter et utvalg som utreder spørsmålet videre, med utgangspunkt i de forslagene som tas opp i Dokument 12:27 for 2019–2020.

Med det tar jeg opp Venstres forslag.

Presidenten: Dermed har representanten Grunde Almeland tatt opp det forslaget han refererte til.

Michael Tetzschner (H) [11:10:28]: Jeg synes dette var en interessant debatt, for den er nyansert, og jeg lyttet med stor interesse til representanten Haltbrekkens innlegg. La meg begynne med det. Det står og faller ikke med om det er Stortinget som må samtykke, eller om vi fortsetter den praksis som vi har i dag. Jeg synes for øvrig at representanten Bjørke hadde synspunkter som jeg lett kan slutte meg til.

Disse bemerkninger fra min side til dette: Vi må ikke få den forestilling at alt som vedtas i denne sal, er dypt gjennomarbeidet demokratisk, mens det regjeringen holder på med, nærmest er bak Stortingets rygg. Jeg vil legge vekt på at storting og regjering, når vi respekterer spillereglene, henger sammen på en naturlig måte. Det er også viktig å hegne om prinsippet om at Stortinget skal gjennomføre en kontroll av regjeringen, og den er i sin natur tilbakeskuende.

Særlig hvis man lytter til representanten Haltbrekkens innlegg, får man inntrykk av at Stortinget nærmest skal ha et seminar forut for beslutninger av veldig operativ karakter. Det vil frata regjeringen det ansvaret som bør ligge på regjeringen, også fordi de vil ha tilgang til informasjon som det ikke er så lett å brette ut i en stor offentlighet. Når man får til dette i andre land, har det også sammenheng med at man der har akseptert at selve beslutningsgrunnlaget er noe begrenset, og at det ikke er plenum som diskuterer alt hele tiden. Hvis man først trekker inn våre nabolands forfatningsordninger, må man ta med seg hele systemet deres, og da vil man se at det også der vil være diskusjoner i de såkalt lukkede rom.

Jeg tror Stortinget og den demokratiske kontrollen som Stortinget på sitt beste kan representere, er best tjent med at vi tar vare på at det er regjeringen som må treffe disse beslutningene under det konstitusjonelle ansvaret regjeringen har. Derfor må jeg også ta noe avstand fra den beskrivelsen som gis av den utvidete utenriks- og forsvarskomiteé, nærmest som et hemmelig forum hvor det treffes beslutninger. Det treffes ikke beslutninger i DUUFK. Det er en institusjon som har sine røtter tilbake til første verdenskrig, da den daværende Venstre-regjeringen hadde behov for noe tettere kontakt med Stortinget om hva den rådende holdningen

var mellom ledende utenrikspolitikere der, men det var ingen tvil om at når regjeringen med den bakgrunnskunnskap gikk tilbake og traff sine beslutninger, var regjeringen ansvarlig.

Det bringer meg over til det siste og kanskje viktigste punkt. Det er at noen i debatten tror at man kan både få maksimal påvirkning på beslutningene og samtidig utøve sin kontrollfunksjon nærmest som en tredjepart i ettertid. Vi må tenke meget vel gjennom om Stortinget da vil utøve den kritikken i ettertid hvis de har vært så dypt involvert i forkant. Da vil jeg foretrekke at vi har det parlamentariske ansvarsprinsipp, hvor man i ettertid, uten risikoen for å komme ut med operative opplysninger som til og med kan skade gjennomføringen av de operasjonene man vedtar, i ettertenksomhetens lys plasserer ansvaret der det hører hjemme, hos regjeringen. Vi får ikke begge deler. Vi får ikke både maksimal innflytelse og samtidig ansvarsfraskrivelse hvor vi i tilbakelevert ettertenksomhet kan måle regjeringen mot de ideelle standarder, hvis man selv har vært med på å trefe beslutningen.

Jeg vil avslutte med å si at det er veldig viktig at uansett hvilke løsninger man bestemmer seg for, skal det ikke være slik at det er gruppelederne man ringer til eller sender sms til. I den grad man vil informere Stortinget, uten å øve vold på prinsippet om hvem som tar ansvaret og skal ha ansvaret, skal det skje i former som lar seg etterspore, altså ikke sms-er og annen uformell «noen har snakket sammen»-kommunikasjon. Det undergraver de konstitusjonelle arbeidsformer – enten vi har en svensk løsning, dansk løsning eller fortsetter, som jeg håper, med den norske.

Carl I. Hagen (FrP) [11:16:07]: Dette temaet er av meget stor betydning. For norske myndigheter er det å sende soldater til andre land – noe som kan medføre at de blir drept – selvsagt av meget stor og alvorlig betydning, og det krever en grundig behandling. Men det kan også skje at ting må skje relativt raskt, og at en for komplisert og langvarig beslutningsprosess ikke egentlig er fornuftig å gjennomføre. Det er meget komplisert, og det gjelder også ansvarsforholdet mellom statsmakterne, Stortinget og den utøvende makt, regjeringen.

Når regjeringen beslutter viktige ting, vet den alltid at den vil bli kontrollert av Stortinget i ettertid. Det at man risikerer å bli møtt med sterk kritikk og eventuelt mistillit, vil i seg selv påvirke regjeringens arbeid. Hvis regjeringen veldig raskt kan dele ansvaret med f.eks. Stortinget, vil regjeringens arbeid kanskje bli mindre grundig fordi Stortingets kontrollmulighet vil være begrenset i ettertid hvis Stortinget veldig aktivt er med på beslutningen. Så dette er ikke enkelt.

Jeg vil imidlertid være med på å åpne for å arbeide videre med en eventuell formalisering av regjeringens plikt til å konsultere Stortinget. En slik plikt kan nedfelles både i Grunnloven og i ordinær lov. Det kan være et bidrag til å skape mer forutsigbare og avklarte rammer for beslutningene. Imidlertid vil det kreve et mye grundigere forarbeid enn det som kan oppnås gjennom å ta stilling til de foreliggende grunnlovsforslagene. Selv om hensikten med å vedta de foreliggende forslagene er å grunnlovfeste dagens praksis, mangler det en omforent definisjon av hva som skal anses som saker av vesentlig betydning, og hva rammene for en slik konsultasjon egentlig skal være. Det kan lede til uklarhet om hvordan bestemmelsen skal forstås. Alle uavklarte spørsmål som kan vekke strid, bør så vidt som mulig være entydig avklart gjennom forarbeider dersom en ny grunnlovsbestemmelse skal vedtas.

Jeg vil også påpeke at en formalisert plikt i ytterste konsekvens kan medføre at beslutninger angripes rettslig dersom noen skulle mene at det er usikkert om de er oppfylt. Da vil også domstolene kunne komme inn i bildet på en helt annen måte enn i dag. En mer formalisert plikt krever – slik jeg ser det – at også Stortinget på sin side må avklare alle spørsmål om hvordan konsultasjoner skal foregå, før man kan si at plikten er oppfylt. Eksempelvis må det avklares hvilket organ som skal konsulteres, når et slikt organ kan anses å være lovlig konstituert, osv. I tillegg er det en rekke praktiske spørsmål som må avklares – og som vel er avklart i våre naboland.

Beslutningenes karakter tilsier at konsultasjoner kan måtte foregå når som helst på svært kort varsel, og på en måte som gjør det mulig å gi graderte opplysninger. Det må avklares en håndtering av situasjoner hvor Stortinget er oppløst: sommeren før stortingsvalg, når det er omfattende komitéreiser, og i perioder hvor det ikke er møter i salen, og hvor mange representanter må antas å være bortreist. Jeg kan ikke se at en slik beredskap eksisterer for Stortinget i dag. På denne bakgrunn mener jeg at det ikke er forsvarlig å grunnlovfeste en konsultasjonsplikt før rammene for den er avklart og Stortinget har etablert en tilstrekkelig beredskap for å kunne tilrettelegge for konsultasjon i tidskriske situasjoner. Den sikkerhetspolitiske situasjonen i dag understreker alvorret i denne vurderingen.

Vi vet ikke voteringsresultatet ennå. Hvis intet i dag blir vedtatt med det nødvendige to tredjedels flertall, ville det være fornuftig at et bredt politisk sammensatt utvalg vurderer disse tingene grundig, slik at det eventuelt – etter en utvalgsvurdering – kan fremsettes forslag for behandling i neste stortingsperiode. Man gjør altså et grundig forarbeid hvor man går inn i de forskjellige problemstillingene og greier å gi svar på bl.a. de spørsmålene som jeg har reist her.

Seher Aydar (R) [11:21:59]: Jeg vil også takke komiteen for samarbeidet og en interessant debatt. Jeg tror slike debatter fører oss videre til å utvikle våre felles demokratiske spilleregler. Så håper jeg at denne debatten ikke avsluttes her i dag, men at vi fortsetter å diskutere disse sakene.

Jeg vil bare kommentere et par ting. Det ene gjelder DUUFK, den utvidede utenriks- og forsvarskomiteen. Dens hensyn er jo at saker som av hensyn til nasjonens sikkerhet ikke kan konsulteres om for åpne dører, skal konsulteres om der. Det er viktig at en sånn mulighet finnes. Samtidig er det ikke en motsetning til en åpen debatt om Norges deltagelse i utenlandsoperasjoner og kriger i utlandet, for det må være mulig å gjøre begge deler. Det er også sånn at det ikke har vært et problem i f.eks. Sverige og Danmark at det har vært lange, åpne seminarer, og de har faktisk grunnlovsfestet at parlamentet skal behandle slike saker.

Det andre gjelder det representanten Carl Ivar Hagen var inne på, om at det kan ta for lang tid. Jeg vil si at problemet heller har vært at det har vært for mange forhastede og dårlig utredede utenlandsoperasjoner, og at vi trenger å gå i en annen retning, der plikten overfor Stortinget kan bidra til å tydeliggjøre en beskrivelse av f.eks. folkerettslig mandat, eventuell varighet og mer konkrete poenger med eventuelle utenlandskriger.

Så vil jeg understreke at en åpen debatt på Stortinget ikke bare handler om oss stortingsrepresentanter, men også gir befolkningen mulighet til å forholde seg til og ta del i diskusjoner om noe så alvorlig som å delta i utenlandsoperasjoner. Dette tror jeg er et viktig steg i retning av å ha åpenhet i samfunnet vårt. Vi kommer mest sannsynlig ikke til å være enige om alt, men åpenhet gir mer legitimitet og styrker befolkningens deltagelse i beslutninger som tas.

Helt til slutt vil jeg en gang til gi min støtte til et eventuelt utvalg som kan utrede dette ytterligere, men også gjenta at det bør inkludere de to andre forslagene, som handler om åpenhet og Stortingets rolle i det.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 3.

Sak nr. 4 [11:24:48]

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Grunnlovsforslag fra Petter Eide, Solfrid Lerbrekk, Kari Elisabeth Kaski, Audun Lysbakken, Karin Andersen, Lars Haltbrekken, Mona Fagerås og Nicholas Wilkinson om endring i § 25 (om forbud mot atomvåpen på norsk jord) (Innst. 409 S (2021–2022), jf. Dokument 12:28 (2019–2020))

Nils T. Bjørke (Sp) [11:25:21] (ordfører for saka): Dette er eit grunnlovsforslag som har vore fremja mange gonger, og me har hatt diskusjonar om det same grunnlovsforslaget, forbod mot atomvåpen på norsk jord. Det har vore handsama forslag om grunnlovsfesting av forbodet i både denne og førre perioden.

Frå fleirtalet må me, no som då, slå fast at eit eksplisitt og detaljert forbod mot produksjon, innføring, bruk og utplassering av ein bestemd våpentype vil utgjera eit brot med norsk konstitusjonell praksis. Heilt sidan 1950-talet har det vore etablert norsk tryggingsspolitikk at me ikkje tillèt utplassering av atomvåpen eller etablering av utanlandske basar på norsk territorium. Denne politikken har hatt ein stabil og brei politisk oppslutnad. Han har stått seg gjennom ulike tryggingsspolitiske epokar gjennom 60 år, og det er viktig at han står like fast no når det tryggingsspolitiske biletet er i endring.

Fleirtalet meiner det ikkje må vera tvil om at norsk politikk på dette feltet ligg fast. Difor meiner fleirtalet at det ikkje er naudsynt å oppretta rettslege rammer gjennom ei grunnlovsending. Fleirtalet tilrår difor ikkje å samtykkja i forslaget.

Eg er trygg på at mindretalet vil gjera greie for sitt syn sjølv.

Samtidig vil eg seia at eg trur me har eit felles mål om at ein skal leva i ei atomvåpenfri verd, og at arbeidet for nedrusting av atomvåpen er eit felles ønske, sjølv om ein her ikkje ønskjer å grunnlovfesta dette forbodet.

Even Eriksen (A) [11:27:24]: Først vil jeg takke saksordføreren for et godt stykke arbeid og en god redegjørelse av dette grunnlovsforslaget. Denne dag begynner å minne litt om 17. mai, en hel dag er dedikert til Grunnloven, og vi er så vidt i gang – fantastisk. Derfor regner jeg med at presidenten står for is til alle representantene ved møteslutt når vi har kommet gjennom alle forslagene.

Men fra spøk til alvor, og det er virkelig alvor – atomvåpen. Einar Gerhardsen sa på NATO-toppmøtet i Paris i 1957: Ingen atomvåpen på norsk jord i fredstid. Slik har det vært hver eneste dag siden.

Det er en enstemmig kontroll- og konstitusjonskomité som slår fast det som har vært norsk politikk i 65 år: Det skal ikke være atomvåpen i Norge. Uenigheten i komiteen handler om hvorvidt denne konstitusjonelle sedvanen skal forbli ulovfestet, eller om den skal kodifiseres i Grunnloven. Vi i Arbeiderpartiet og flertallet mener dagens politikk og den politiske og rettslige forankring er krystallklar, og at det ikke behøver en grunnlovsfesting. For utfordringen med det er at det kan reises spørsmål om presedens med krav om grunnlovsfesting av f.eks. forbud mot andre typer masseødeleggelsesvåpen. Det er ikke alt som egner seg til å stå i en grunnlov,

men norsk politikk står fast, akkurat slik som Einar Gerhardsen sa det for 65 år siden: Ingen atomvåpen på norsk jord i fredstid.

Andreas Sjalg Unneland (SV) [11:29:21]: I likhet med forrige taler skal jeg også sitere den kloke mannen Einar Gerhardsen, som proklamerte så tydelig på NATO-toppmøtet i Paris i 1957: Ingen atomvåpen på norsk jord i fredstid. Selv om dette ikke er lovfestet, har denne politikken unison politisk støtte i Norge og også tydelig aksept blant Norges allierte.

Dagens tilstand er imidlertid ingen garanti for fremtiden. En reversering av politikken om at Norge skal være atomvåpenfritt, kan skje med et simpelt flertall i Stortinget. Et grunnlovsforslag om å forby produksjon, innførsel, bruk og utplassering av atomvåpen på norsk jord må ses i et større perspektiv enn Norge alene.

Det er bred politisk enighet om at Norge skal spille en pådriverrolle for internasjonal rustningskontroll og nedrustning. Et enstemmig storting støttet opp om dette ønsket gjennom behandlingen av nedrustningsmeldingen i 2008. Å imøtekomme ambisjonen om en atomvåpenfri verden vil kreve en samlet global innsats på flere arenaer, men det krever også at noen går foran og viser hvordan dette kan gjøres i praksis.

I løpet av de siste årene har kraften i arbeidet for atomvåpennedrustning økt betraktelig, spesielt knyttet til den FN-drevne avtalen om et forbud mot atomvåpen. FNs atomvåpenforbud trådte i kraft 22. januar 2021. I dag har 86 stater signert forbudet, og 61 stater har ratifisert forbudet. I dag står FNs atomvåpenforbud som det viktigste verktøyet vi har for nedrustning, og leder fram til den visjonen vi har om en verden fri for atomvåpen.

På det internasjonale nivået har Norge en lang og god tradisjon for å være blant de absolutt mest progressive på dette feltet. Dette grunnlovsforslaget befester den tradisjonen også i Grunnloven. Å introdusere en nasjonal grunnlovgivning som forbyr bruk, produksjon, utplassering og introduksjon av atomvåpen i Norge, blir derfor en naturlig del av norsk innsats for en atomvåpenfri verden.

Forslaget er også en oppfølging av Norges internasjonale forpliktelser ved at Norge med dette yter en ekstra innsats for å legge til rette i eget lovverk for en verden uten atomvåpen. Atomvåpen er våpen som er uten sideeffekt når det gjelder masseødeleggelsesvåpen. Det er våpen som kan utslette verden mangfoldige ganger, stå for en ødeleggelse som er vanskelig å fatte. Det er våpen som i sin natur er krigsforbrytelser, fordi de ikke skiller mellom stridende og sivile. Det er våpen som er så farlige å bruke at hjelpepersonell ikke kan yte hjelp i en situasjon der de er brukt, fordi det utgjør en så stor risiko for en selv.

FNs generalforsamlings første resolusjon tok til orde for nedrustning og fjerning av atomvåpen. Det går en linje fra da den første atombomben ble sluppet over Japan, til FNs ønske om en atomvåpenfri verden, til Norges erklæring om ikke å ha atomvåpen på norsk jord, til fredsprisen, til ICAN, til FNs atomvåpenforbud og til vi i dag diskuterer om et forbud mot atomvåpen i Norge skal stå i vår grunnlov. En grunnlovsfesting av forbud mot atomvåpen i Norge vil være et verdimeslig og politisk fundament for andre internasjonale politiske virkemidler og initiativ med samme mål, og derfor er det et forslag som bør støttes.

Med det tar jeg opp SVs forslag i saken.

Ingrid Fiskaa hadde her teke over presidentplassen.

Presidenten: Representanten Andreas Sjalg Unneland har teke opp dei forslaga han viste til.

Sofie Marhaug (R) [11:33:59]: Nødvendigheten av å hegne om og stadfeste prinsippet om at det ikke skal være atomvåpen på norsk jord, er etter Rødts syn større enn før. Derfor er Rødt medforslagsstiller i denne saken. Vi ønsker å grunnlovsfeste at atomvåpen ikke skal produseres, innføres, brukes eller utplasseres i riket.

Atomvåpen er livsfarlig og totalutslettende. Det er i vår felles interesse at det arbeides for nedrustning og avspenning. Arven fra Gerhardsen er en del av denne fredspolitikken, det er jeg helt enig i. Det er verdt å merke seg at kravet om ingen atomvåpen på vår jord var ufravikelig fra norsk side for fortsatt å være med i NATO, en militærallianse hvor tre av medlemslandene har egne kjernefysiske våpen, og hvor USA har utplassert sånne våpen i ytterligere fem medlemsland, i strid med FNs ikkespredningsavtale. Ingen, særlig ikke norske innbyggere, er tjent med den risikoen som utplassering av atomvåpen utgjør.

Saksordføreren gir inntrykk av at den norske politikken her ligger så fast og er så tverrpolitisk at det skaper usikkerhet å vedta et eksplisitt forbud. Jeg må dessverre si at jeg ikke kjenner meg igjen i en sånn beskrivelse. Tvert imot er det norske forbeholdet mot atomvåpen i disse dager under press, kanskje et større press enn noensinne, og det er allerede i ferd med å utvannes. Allerede har innbyggere i Bergen og Tromsø ropt varsku om atomdrevne ubåter knyttet til militære baser der. De frykter at dette svekker vår felles sikkerhet, og det er forståelig, for denne teknologien er som kjent livsfarlig og totalutslettende. Tilstedeværelsen av disse ubåtene utfordrer den rådende politikken som det liksom er så stor enighet om.

Samtidig som flertallet i komiteen hevder at det ikke er noen som helst tvil om norsk politikk på dette

området, er også basepolitikken i ferd med å endre seg ganske radikalt. Den nye baseavtalen med USA åpner for at amerikanske styrker kan se bort fra norske lover og regler dersom de finner dem uforenlige med sine tjenstlige behov. Den åpner for at norske administrative representanter kan gi fra seg tilgang og rett til å inspisere hva slags våpen USA lagrer på norsk jord. Uansett festtaler og erklæringer er Stortinget med andre ord i ferd med å svekke norske myndigheters kontroll med eventuelle atomvåpen på norsk territorium.

Forsøk på nedrustning og avspenning internasjonalt, også fra norsk side, er i tillegg under press. Norsk deltakelse som observatør på et statspartsmøte til traktaten for forbud mot atomvåpen er f.eks. upopulært i NATO, og Norge har som kjent ikke ratifisert FNs forbud mot atomvåpen, bl.a. med begrunnelsen at det er i strid med NATOs linje. Nå er observatørstatusen nok til å vekke harme i disse dager.

Arbeidet for å begrense atomvåpen i og utenfor landets grenser har med andre ord dårlige kår og er under press. Derfor er det som nevnt nødvendig å hegne om og stadfeste prinsippet om at det ikke skal være atomvåpen på norsk jord i fredstid.

Saksordføreren er bekymret for hvilken presedens et forbud mot atomvåpen vil danne. Det stilles spørsmål ved om et sånt forbud vil innebære å forby «andre typer masseødeleggingsvåpen og våpentypar som må sjåast på som særleg inhumane eller skadelege for sivilbefolkninga» – for å sitere fra saken. Dette synes jeg høres helt ypperlig ut. Å forby produksjon, innføring og lagring av nervegass, klasebomber og andre fryktelige våpen vil bidra til en tryggere og mer human verden og til at Norge følger opp internasjonale forpliktelser på en måte som en symbolsk intensjonserklæring faktisk ikke kan måle seg med.

Det gode prinsippet som vi har hatt bred oppslutning om, er i ferd med å forvitte. Hvis Stortinget vil ta vare på dette prinsippet, støtter Stortinget de foreslåtte endringene i Grunnloven i dag.

Grunde Almeland (V) [11:39:17]: Dette er en lang dag med mange debatter, men jeg føler likevel behov for helt kort å redegjøre for Venstres syn i denne saken.

Jeg vil begynne innlegget mitt med å understreke at Venstre er svært dedikert til gjensidig nedrustning og arbeidet for en verden fri for atomvåpen. Kampen mot kjernefysiske våpen og rivaliseringen mellom stormaktene definerte mye av Venstres utenrikspolitikk under den kalde krigen, og engasjementet fortsetter til denne dag. Vi har vært krystallklare på at Norge bør kunne tilslutte seg FNs forbud mot atomvåpen, og at det finnes måter å gjøre det på som er fullstendig forenlig med NATO-medlemskap og alliansens strategiske konsept. Dette har ikke endret seg.

Vi har også vært klare i vår støtte til den selvplagte norske begrensningen rundt at atomvåpen ikke skal utplasseres på norsk territorium i fredstid. Å gå derfra til å grunnlovfeste et spesifikt forbud mot atomvåpen er derimot noe annet. Det er flere utfordringer med et slikt forbud. For hvorfor skal vi grunnlovfeste et forbud mot én form for masseødeleggelsesvåpen, men ikke andre? Hvorfor er ikke atompolitikken som Norge har ført siden 1950-tallet, troverdig lenger, slik at vi nå trenger å grunnlovfeste et slikt forbud? Sist, men kanskje ikke minst: Hvorfor skal vi nettopp nå, når det hersker krig i Europa, skape usikkerhet og debatt i befolkningen om noe som har vært en av bærebjelkene i norsk sikkerhetspolitikk, nemlig at atompolitikken består, og at den har støtte fra et samlet storting? Alle disse spørsmålene gjør at vi stemmer mot forslaget om å grunnlovfeste et atomvåpenforbud i dag.

Peter Frølich (H) [11:41:39]: (komiteens leder): Jeg vil veldig kort si fra Høyres side at vi gir vår fulle støtte og tilslutning til det saksordføreren sa om dette forslaget, og for øvrig andre gode forslag om is ved møtets slutt osv. Bare en bitte liten presisering: Det ble sagt at dagens praksis med atomvåpen er konstitusjonell sedvane. Vi skaper mye vakkert i denne salen, men å si at dette er konstitusjonell sedvane, vil ikke være helt korrekt. Jeg vil bare presisere at det ikke er intensjonen fra Høyres side, og jeg oppfatter at det kanskje heller ikke var intensjonen fra saksordføreren. Jeg vil takke saksordføreren for et strålende arbeid og en god diskusjon i saken.

Presidenten: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 4.

Sak nr. 5 [11:42:41]

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Grunnlovsforslag fra Roy Steffensen om endring i § 59 (sperregrense på fem prosent for utjevningsmandater), Grunnlovsforslag fra Dag Terje Andersen, Eva Kristin Hansen, Magne Rommetveit, Svein Harberg, Bente Stein Mathisen, Solveig Horne, Terje Breivik og Ulf Leirstein om endringer av Grunnloven §§ 14, 50, 53 til 64, 71 og 72 (Valgloutvalgets forslag i NOU 2020:6 Frie og hemmelige valg – ny valgløve), Grunnlovsforslag fra Freddy André Øvstegård, Mona Fagerås, Lars Haltbrekken, Kari Elisabeth Kaski og Solfrid Lerbrekk om endring i §§ 12, 50 og 61 (innføring av 16 års stemmerettsalder), Grunnlovsforslag fra Bjørnar Moxnes om endring i § 59 (om lavere sperregrense for utjevningsmandater), Grunnlovsforslag fra Nils T. Bjørke og Per Olaf Lundteigen om endring i § 14 (forbud mot å utnevne stortingsrepresentanter til statssekretærer), Grunnlovsforslag fra Freddy André Øvstegård om endring i § 57 (om valgdistrikt),

Grunnlovsforslag fra Himanshu Gulati om endring i §§ 54, 68 og 121 (om å tillate nyvalg midt i en stortingsperiode) (Innst. 411 S (2021–2022), jf. Dokument 12:4 (2019–2020), Dokument 12:11 (2019–2020), Dokument 12:13 (2019–2020), Dokument 12:16 (2019–2020), Dokument 12:18 (2019–2020), Dokument 12:23 (2019–2020) og Dokument 12:26 (2019–2020))

Svein Harberg (H) [11:44:16] (ordfører for saken): Behandlingen av grunnlovsforslagene som omhandler valgordningen, har vært en krevende sak for alle i komiteen, og den har en uvanlig bakgrunn i og med at det i Dokument 12:11 fra en tverrpolitisk gruppe er fremmet en rekke alternative forslag der forslagsstillerne ikke har klargjort sine standpunkt. Bakgrunnen for det igjen er valglovutvalgets innstilling NOU 2020:6, Frie og hemmelige valg. Tidsrammen gjorde det umulig å få klargjort hvilke forslag de forskjellige partier og representanter ville støtte før fristen for å fremme grunnlovsforslag til behandling denne perioden. Derfor ble det gjort slik. Det kan med rette diskuteres om det å fremme grunnlovsforslag på denne måten er en god behandlingsmåte, men ønsket om å behandle forslagene slik at eventuelle vedtak kan gjelde fra stortingsvalget i 2025, var avgjørende. Så får vi evaluere og ta lærdom.

Vi kan imidlertid med stolthet si at vi i komiteen har drevet nybrottsarbeid når det gjelder behandling av grunnlovsforslag. Komiteen har vært rundt i landet og arrangert folkemøter om forslagene vi i dag behandler. I samarbeid med Universitetet i Bergen, Universitetet i Tromsø og NTNU i Trondheim arrangerte vi folkemøter der vi engasjerte både unge velgere og faglig kompetanse til innledninger og debatt. Det var en ordentlig spennende rundreise, og jeg tror samtlige komitémedlemmer mener dette er en erfaring som må tas med når det nå skal opprettes en gruppe som skal se videre på hvordan vi kan få god behandling av grunnlovsforslag i framtiden.

Som sagt har det vært en krevende saksbehandling. Jeg vil få uttrykke en stor takk til mine kolleger i komiteen for svært godt samarbeid. Tålmodig og grundig gjennomgang av alternativene i komitémøter, stor respekt for hverandres primære standpunkt og stor raushet gjør at vi tross alt i dag har en innstilling som er håndterbar når vi kommer til votering. Takk, gode kolleger! Takk også til komitésekretariatet og Stortingets sekretariat for svært godt arbeid, god dialog og god hjelp!

Den samlede debatten vi nå har, tar utgangspunkt i fem forskjellige Dokument 12-forslag og inneholder i utgangspunktet hele 82 alternative forslag til endring. Mange av alternativene er med små nyanser, som likevel betyr mye for de enkelte forslagsstillerne. Etter komiteens behandling er det fremmet 44 mindretalls- og flertallsforslag, og det er fremmet ett løst forslag.

Etter denne dagen sitter vi likevel igjen med relativt få reelle endringer i Grunnloven knyttet til valgordningen, men det har vært både nyttig og spennende å bli utfordret på de ordninger vi har hatt. Som saksordfører opplever jeg at mange har lært mye, og jeg tror vi kan slå fast at vi har en velfungerende valgordning som trenger få endringer for fortsatt å sikre gode valg og en fordeling av mandater, alt på en slik måte at folk kan stole på resultatene.

Det vil naturlig nok føre for langt å gå gjennom alle forslag, men jeg skal gruppere det litt i mitt videre innlegg.

Det er 17 mindretallsforslag, 18 med det løse forslaget fra representanten Gulati, og jeg regner med at de respektive forslagsstillere eller partier fremmer og begrunner disse i sine innlegg. Jeg nøyer meg med å nevne at flere av disse er alternative tall på antall valgdistrikt, alternative forslag til prosentsats på sperregrense og alternative forslag til den tekniske beregningen som ligger til grunn for kåring av mandater.

Første gruppe av flertallsforslag jeg vil peke på, er 14 forslag som en enstemmig komité støtter. Dette dreier seg stort sett om språklige endringer samt flyttinger mellom paragrafer eller ledd. Det gjelder også oppheving av noen paragrafer som ikke lenger har en funksjon eller er ivaretatt i andre paragrafer. Videre er komiteen enige om at det skal slås fast i Grunnloven at alle valgdistrikt skal ha minst fire kandidater, og komiteen støtter forslaget om at fordeling mellom valgdistriktene skal beregnes hvert fjerde år – ikke som i dag, hvert åttende år. Komiteen er også samlet om å beholde paragrafen som slår fast at tjenestemenn ved statsrådets kontorer, medlemmer av Høyesterett og ansatte i utenriksstjenesten ikke kan stille til valg, selv om et stort flertall i valglovutvalget ville endre dette til kun å gjelde medlemmer av Høyesterett.

Den neste gruppen jeg vil nevne, håndteres gjennom to voteringer der det er to tredjedels flertall, men et mindretall vil stemme imot. Den ene voteringen gjelder forbudet mot listeforbund, som SV, Rødt og Pasientfokus ønsker å stemme imot. Den andre voteringen gjelder tre forslag som Fremskrittspartiet vil stemme imot. Flertallet vil oppheve § 53, som omhandler tap av stemmerett, da denne ikke lenger er i bruk. Fremskrittspartiet vil likevel opprettholde denne. I § 71 støtter flertallet at det nå skal slås fast i Grunnloven at Stortinget skal oppnevne riksvalegstyret – ikke regjeringen, slik det er i dag. Dette har tidligere vært regulert i valgloven. Fremskrittspartiet vil stemme imot denne endringen. I § 64 innføres det en klagerett på Stortingets avgjørelse av om valget er gyldig. Endelig avgjørelse på klage skal avgjøres av Høyesterett. Fremskrittspartiet støtter heller ikke dette.

Den siste gruppen av forslag som det skal voteres over, er forslag der det også er varslet enighet gjennom at de respektive partier etter å ha tapt votering om sine primærstandpunkt har varslet subsidiær støtte. I denne voteringen slås det dermed fast at stemmerettsalderen fortsatt skal være 18 år. Det slås videre fast at riket skal inndeles i 19 valgdistrikt. Dagens 19 valgdistrikt videreføres, men det er da verdt å merke seg at denne enigheten har flere forskjellige begrunnelser. Det er også flertall for å slå fast at grenser for valgdistriktene skal fastsettes ved lov, men flere partier har varslet at dette må rammes inn på en sikker måte i behandlingen av valgloven. Flere av forslagene i denne gruppen dreier seg videre om det tekniske grunnlaget for beregning av fordeling av mandater og kåring av direktemandater og utjevningsmandater. Kort fortalt gjør dette at dagens rammer for valg videreføres, om enn med noen språklige endringer.

Arbeidet med disse forslagene kan oppsummeres med at det har vært en grundig og god gjennomgang, der komiteen også har greid å involvere velgerne gjennom folkemøter. Det er ingen tvil om at stemmerettsalder ble et svært sentralt tema på disse møtene, likeså sperregrense og inndeling av valgdistrikt. Så ender det altså opp med at vi i denne omgang ikke gjør store endringer i dagens rammer for valgordningen. Vi gjør nødvendige språklige og tekniske forbedringer, og vi i komiteen ser fram til videre oppfølging av valglovutvalgets innstilling når valgloven skal behandles kommende stortingsår, og der det fortsatt ligger en rekke spennende avklaringer og venter på oss når departementet kommer med sin proposisjon.

Jeg vil så få lov til å knytte noen få og veldig korte kommentarer til et par av Høyres standpunkter i saken.

Høyre er tydelige på at det skal mye til for at vi skal endre Grunnloven, men at vi selvsagt er med på det dersom det fremmes forslag som løser et problem og gir forbedringer. For Høyre har det blitt synlig at vi har en vel fungerende valgordning som ivaretar ønsket om en trygg gjennomføring av valg der innbyggernes deltakelse blir ivaretatt på en god måte. Vi ser derfor ingen grunn til å gjøre store endringer. Høyre mener det ikke er noe som knytter valgdistriktene ved stortingsvalg til fylkeskommunale grenser. Valget gjennomføres i den enkelte kommune, og representantene velges til å representere sitt geografiske valgdistrikt. Dagens grenser for valgdistriktene er godt kjent og tjener oss godt. Det er derfor naturlig for Høyre å slå fast at det fortsatt skal være 19 valgdistrikt – som før.

Den andre avgjørelsen jeg gjerne vil kommentere, er valget av stemmerettsalder. For Høyre er det et klart standpunkt at stemmerettsalder og valgbarhetsalder må være den samme, og vi mener at det er naturlig at dette knyttes til myndighetsalderen på 18 år. I mange

sammenhenger gjennomfører vi 18 år som alderen da voksenlivet trer inn med både muligheter og ansvar. For oss er det riktig at dette også gjelder stemmeretts- og valgbarhetsalder.

Med det ønsker jeg alle en god debatt og takker igjen alle som har bidratt til at vi har kommet i mål på en god måte.

Lubna Bobby Jaffery (A) [11:55:11]: Valgordningen er svært viktig for hvordan demokratiet vårt fungerer. Små endringer kan gi store utslag. I denne saken har komiteen tatt stilling til svært mange ulike sider ved valgordningen, og det er uten tvil en sak der man skal ha tungen beint i munnen. Jeg vil derfor takke saksordføreren for et svært godt saksordførerskap. Komiteen har etter saksordføreren initiativ vært på en spennende og lærerik valglovturné i Norge. Så har saken vært til behandling i komiteen. Dette er ikke en sak der det er enkelt å få full oversikt og kontroll, og langt mindre å få samlet og organisert en innstilling. Det har komiteen klart, og det skyldes saksordføreren engasjement og grundige arbeid. Jeg vil også takke saksordføreren for en grundig gjennomgang av innstillingen og de synspunkter komiteen har samlet seg om i debatten. Jeg vil bruke resten av innlegget mitt på å redegjøre for de delene av sakene der Arbeiderpartiet har egne synspunkter.

Arbeiderpartiet vil ikke senke stemmerettsalderen eller valgbarhetsalderen ved stortingsvalg. Senere i dag skal vi debattere stemmerett for 16-åringer ved lokalvalg, hvor vi ønsker å senke stemmerettsalderen til 16 år, men beholde valgbarhetsalderen på 18 år. Vi er derfor ikke enig med Høyre, Senterpartiet og Fremskrittspartiet som mener at stemmerettsalderen og valgbarhetsalderen må være den samme. Selv om stemmerettsalder og valgbarhetsalder har vært den samme siden 1979, har den før det stort sett ikke vært det. Ser vi internasjonalt, er det mange steder det ikke er samme stemmerettsalder og valgbarhetsalder. Det gjelder f.eks. i Østerrike og i Estland, der stemmerettsalderen er 16 år, mens valgbarhetsalderen er 18 år.

Når det gjelder å frata stortingsrepresentanter stortingsplassen sin, mener vi at det er behov for å se nærmere på dette. Det kan tenkes situasjoner der stortingsrepresentanter gjør handlinger som er uforenlig med det å være folkevalgt. Samtidig mener vi at dersom det skal skrives inn en hjemmel for å frata representanter vervet, må en slik hjemmel ivareta maktfordelingsprinsippet og den kontrakten som inngås mellom velger og representant når noen velges til å bli stortingsrepresentant. Dette blir det nødvendig å se nærmere på, og vi kommer eventuelt senere tilbake med forslag.

Når det gjelder antall valgdistrikt, stemmer Arbeiderpartiet for 19. Vi støtter omstruktureringen av bestemmelsene og flyttingen til § 56. Vi mener det ikke er et krav at valgdistriktene må være sammenfallende med grensene til fylkeskommunene. Samtidig mener vi at mange av innvendingene mot å følge fylkesgrensene som kommer fram i valglovutvalgets utredning, ikke gjør seg like sterkt gjeldende når Viken og Troms og Finnmark nå trolig oppløses. Det er også fylkeslag i Arbeiderpartiet i de sammenslåtte fylkene, som Trøndelag, som ønsker å bli ett valgdistrikt. Vi vil derfor la de nye fylkesstrukturene sette seg og så vurdere om vi bør fremme forslag som igjen gjør at fylkesstrukturen sammenfaller med strukturen for valgdistriktene. I så fall mener vi at det bør være likt for samtlige av de sammenslåtte fylkene.

En annen ting vi ønsker å komme tilbake til, er hvem som ikke skal kunne stille til valg til Stortinget. I dag er det en nokså stor krets, bl.a. alle ansatte i departementene, fra departementsråd og helt ned til førstekon-sulentene. Valglovutvalget har drøftet og foreslått å la de fleste av disse få muligheten til å stille til valg. Vi støtter langt på vei valglovutvalgets vurdering, men er imot at det ikke skal gjelde noen begrensninger for ansatte i departementene. Vi vil derfor se nærmere på dette og eventuelt komme tilbake med forslag på dette området.

Jeg vil igjen takke komiteen for godt og konstruktivt samarbeid i en svært kompleks sak, og så ser jeg fram til en spennende votering etterpå.

Nils T. Bjørke (Sp) [11:59:41]: Vallovutvalet gav frå seg utgreiinga si i mai 2020. I juni 2020 la medlemene i kontroll- og konstitusjonskomiteen fram alle forslaga til grunnlovsendring frå vallovutvalet, både fleirtalsfor-slag og mindretalsfor-slag, utan å ta stilling til dei einskilde forslaga. Grunngevinga for dette var at slik kunne forslaga handsamast i denne perioden.

Eg sat i komiteen den gongen, og eg var ikkje med på forslaga. Grunngevinga mi var at dette ikkje er i tråd med prosessen for handsaming av grunnlovsfor-slag. Grunnlovsfor-slag vert ikkje førebudd av regjeringa, som andre for-slag. Handsaminga er slik at me representantar legg fram for-slag som befolkninga skal verta kjende med og kunna ta stilling til i eit val. Her vart både fleirtalsfor-slag og mindretalsfor-slag fremja samstundes, slik at be-folkninga ikkje kunne ta stilling til dei ved val. Eg meiner dette er eit brot på prinsippa for handsaming av grunn-lovsfor-slag.

I innstillinga no seier me kvifor det ikkje var ei god løysing å fremja forslaga på denne måten. Ulike fleirtal og mindretal i komiteen støttar dei ulike fleirtala og mindretala i utvalet. Dei grunnleggjande omsyna bak heilskapen i valordninga vert borte. Eg vonar difor at me

i ettertid tek oss dei fire åra ekstra og behandlar vallova ferdig fyrst – før ein fremjar grunnlovsfor-slag.

No meiner eg at me har kome bra i mål, og det er stort sett takka vera godt arbeid i komiteen og ikkje minst stort arbeid frå saksordføraren, som har klart å rydda i det krevjande arbeidet som har vore, slik at eg trur me har landa på ein god måte.

Eg meiner me har ei god valordning i dag. Vallova vektar omsyna mellom by og land og ulike landsdelar på ein god måte. Difor støttar Senterpartiet dei forslaga som styrkjar dagens valordning i innstillinga. Eg vil sær-leg trekkja fram at me har eit sterkt vern om grensene for valdistrikta me har i dag. Senterpartiet støttar òg dei for-slaga som eit samla vallovutval står bak.

Eg er ekstra glad for at me får fleirtal for at ein skal ha ni valdistrikt, og eg er nok usamd med Arbeidarpartiet, som meiner at berre dette får gå seg til, så kan me vurde-ra det på ny. Det å ha desse 19 valdistrikta, som er godt kjente og innarbeidde, og det å faktisk ha moglegheit som representant til å farta i eige valdistrikt og verta kjent med veljarane, er av stor nytte for demokratiet og for at veljarane skal føla seg representerte på Stortinget. Eg trur det er viktig å ta vare på.

Eg meiner òg at det å behalda 18 år for både valbar-heit og stemmerett er eit stort pluss som me må ta vare på.

Så vil eg ta opp to mindretalsfor-slag som Senterpar-tiet er ein del av.

Forslaget om at stortingsrepresentantar ikkje kan utnemnast som statssekretærar vart fremja fyrste gong av representantar for alle partia som var på Stortinget i 2012. Forslaget har vorte fremja av Senterpartiet to gon-ger i ettertid. No har vallovutvalet drøfta saka, og fleirta-let i utvalet har kome fram til at stortingsrepresentantar ikkje skal kunna utnemnast til statssekretærar eller poli-tiske rådgjevarar ved statsrådskontora.

Grunngevinga for forslaget ligg i maktfordelings-prinsippet i Grunnlova. Når regjeringa utnemner stor-tingsrepresentantar til statssekretærar og rådgjevarar trer dei ut av Stortinget. Slik kan regjeringa påverka sa-mansetjinga i Stortinget, og då går me vekk frå det de-mokratiske grunnprinsippet om at det er veljarane som suverent set saman Stortinget. Eg meiner at omsynet til å slå ring om maktfordelingsprinsippet er viktigare enn om det praktisk kan verta vanskeleg for eit parti å finna folk til regjeringsapparatet. Difor beklagar eg at dette forslaget ikkje vert vedteke. Og det er eit tankekors for meg at dei to største partia, Høgre og Arbeidarpartiet, er så redde for at dei ikkje skal klara å finna gode kandida-tar utanom Stortinget.

Ei anna sak som Senterpartiet har ein mindretals-merknad på, er grensene mellom valdistrikt. Me meiner dei skal fastsetjast ved lov, men me meiner det òg skal

gjerast med to tredjedels fleirtal, og at minst to tredjedelar av medlemene av Stortinget må vera til stades. Endringar av grensene mellom valdistrikt må vedtakast på fyrste eller andre storting etter eit val om dei skal få verknad ved neste stortingsval. Eg trur det ein viktig måte å hegna om dei 19 valdistrikta våre på.

Med det vil eg ta opp Senterpartiet sine forslag.

Presidenten: Då har representanten Nils T. Bjørke teke opp dei forslaga han refererte til.

Carl I. Hagen (FrP) [12:04:59]: Her er det en mengde forslag, og det er umulig å gå inn på alle sammen. Jeg har også lyst til å gi en takk til saksordføreren, som organiserte en grundig behandling i komiteen, bl.a. med folkemøter rundt omkring i landet. Det har vært en meget god og grundig behandling i komiteen.

For å ta stilling til noen av forslagene vil jeg begynne med sperregrensen. Der vil Fremskrittspartiet støtte forslaget fra representanten Roy Steffensen om å øke sperregrensen for tildeling av utjevningsmandater fra 4 pst. til 5 pst. Det kommer av erfaringer med et storting med kanskje for mange partier. Jeg tror det kanskje ville kunne bidra til å redusere antallet partier og tvinge oss til å ha færre partier, men selvsagt med større grad av åpenhet. Et lands styring skal jo være stabil også i en valgperiode, og høy grad av usikkerhet og kamp mellom partier skaper uklare forhold.

Vi bør også tilstrebe at ikke noen få representanter av og til kan være tungen på vektskålen eller i vippeposisjon, selv om ikke det har direkte med sperregrensen å gjøre. Det kan skape mindre stabilitet. Det sier altså jeg, som har hatt gleden av å sitte på vippen med to representanter, og dermed bidro til å innvilge en søknad fra en statsminister om å slippe ansvaret lenger og hindret noe annet. Det var en deilig utøvelse av makt, men det er helt uforsvarlig som styringssystem. Så det er systemet jeg vil til livs. Det bør være større grad av stabilitet. Det tror jeg det er flere som kanskje etter hvert vil komme frem til. Derfor vil vi støtte at sperregrensen for tildeling av utjevningsmandater heves til 5 pst.

Det sies ofte at vi har en forvaltning, byråkrater og embetsmenn som er veldig objektive og nøytrale, og som tjener enhver regjering likt, uavhengig av hvilken partifarge den har. Det er mulig at det er riktig, men for å styrke det argumentet og det synspunktet vil vi opprettholde og støtte at man i realiteten ikke er valgbar hvis man er ansatt ved statsrådets kontorer, altså i departementene, eller i utenriksstjenesten. Da skal man være nøytral. Jeg kan huske et eksempel, hvor en ekspedisjonssjef ble utnevnt til statssekretær i en regjering, og da regjeringen gikk av, gikk vedkommende tilbake til sin ekspedisjonssjefstilling. Da er det klart at statsråden kanskje var litt tvilende til at den ekspedisjonssjefen var

partipolitisk helt nøytral. Så for å unngå det vil vi fjerne valgbarheten for dem som velger å ta jobb i statsrådenes kontorer.

Så er det et forslag om å senke stemmerettsalderen til 16 år. Vi mener at myndighetsalder og stemmerett hører sammen og vil stå på 18-årsgrense. Når vi har gått så langt ned som til 18 år, bør vi sette en absolutt grense der. Særlig når man snakker om at det er mindreårige under 18 år, og når man vil gi stemmerett til dem som ellers omtales som stakkarslige folk som er mindreårige, lurer jeg på hvor de som stadig vil senke grensen, vil sette den. Vi vil opprettholde dagens system med at stemmerettsalderen er den samme som myndighetsalderen, og at det forblir 18 år.

Vi går inn for å opprettholde 19 valgdistrikter. Det var en debatt om det i Dagsnytt 18 i går, og jeg er helt enig i det som saksordføreren der uttalte, at det ikke er noe problem at grensene for fylkene og valgdistriktene ikke er nøyaktig de samme. De aller fleste er oppvokst med og vant til de gamle fylkene, de 19 fylkene vi hadde, og at de opprettholdes som valgdistrikter, er ikke noe problem, annet enn ved at det er noen journalister som prøver å oppkonstruere at det skulle være et problem – det er det ikke. Så vi går inn for å opprettholde de 19 valgdistriktene.

Å representere valgdistriktet Oppland er ikke noe problem når en annen representerer valgdistriktet Hedmark, selv om de begge er i Innlandet fylke. Fylkene har folk egentlig liten tilknytning til. Det er først og fremst byer og kommuner som folk har tilknytningsfølelser til, ikke til fylker. For øvrig burde selvsagt fylkeskommunen aldri vært opprettet. Jeg hadde den glede å stemme imot det i 1975. Nå bør også fylkene fjernes, slik at vi får to forvaltningsnivåer i Norge. Men det berører jo ikke denne saken.

Vi går inn for at utjevningsmandater, som tildeles de ulike partier som har kommet seg over sperregrensen, som burde være på 5 pst., også må ha i hvert fall 4 pst. i det valgdistriktet der de skal få et utjevningsmandat. Det bør legges inn som et krav. Vi har hatt eksempler på at man har fått en representant fra et valgdistrikt som hadde usedvanlig få stemmer, men man ble tildelt det fordi man hadde krav på et utjevningsmandat. Det bør være et krav om en viss minimumsoppslutning i det valgdistriktet det gjelder, og det går vi inn for.

Så gjelder det fordeling av mandater til de ulike valgdistriktene, som i dag er en beregning som er basert på innbyggertallet og arealdelen. Vi synes at begrepet «innbyggere» nå bør byttes ut med «statsborgere». Det er det ikke mulighet til i dag, fordi det ikke foreligger noe forslag om det. Derfor går vi imot de endringsforslagene som foreligger. Vi ønsker også i realiteten å fjerne arealdelen. Det er først og fremst mennesker vi representerer

her i Stortinget, ikke skog, fjell eller innsjøer, altså areal og geografi – det er menneskene. Derfor bør det være det eneste kriteriet. Men vi vil opprettholde bestemmelsen om minimum fire mandater fra alle valgdistrikter. Deretter bør mandatene tildeles valgdistriktene ut fra antallet statsborgere som er der.

Når det gjelder forslaget fra Himanshu Gulati om å innføre en oppløsningsrett, er det flere av oss som har sans for det, bl.a. undertegnede. Men vi synes det bør vurderes noe nøyere enn den formuleringen som Himanshu Gulati har valgt, så vi stemmer imot. Men i prinsippet burde vi utrede en oppløsningsrett for Stortinget noe nærmere. Det har vært situasjoner hvor det kunne ha vært fornuftig. Men spørsmålet er: Hvem skal kunne beslutte en oppløsning av Stortinget? Hvis vi ensidig gir muligheten til det enten til statsministeren eller til regjeringen, styrker vi regjeringsmakten vis-à-vis Stortinget. Det kan være at også et stortingsflertall også skal kunne oppløse Stortinget og utskrive nyvalg, og da for den resterende delen av valgperioden. Jeg er ikke for det systemet man har f.eks. i England, hvor statsministeren når som helst kan utskrive nyvalg – og prøve å dirigere. Theresa May gjorde vel det. Hun prøvde å dirigere det slik at hun fikk høy meningsmålingsoppslutning, for så å utskrive nyvalg. Det gikk jo galt, men det systemet, hvor man på en kunstig måte kan prøve å gjøre noe populært for å utskrive nyvalg for en helt ny valgperiode, er jeg imot. Men hvis det er veldig kompliserte og vanskelige forhold med tanke på å få et styringsdyktig regjeringsflertall, kan det være på sin plass. Men vi vil utrede noe nærmere hvem som skal kunne gjøre det, og hvilke forutsetninger som må ligge til grunn.

Presidenten: Då oppfattar presidenten det slik at representanten Carl I. Hagen har teke opp forslaga nr. 6 og nr. 8.

Sara Bell (SV) [12:14:51]: Jeg vil innledningsvis takke komiteen for et svært godt samarbeid i denne saken, og så vil jeg berømme og takke saksordfører Svein Harberg for å ha lagt særdeles godt til rette for at komiteen har kunnet behandle denne kompliserte og lange innstillingen. Så støtter jeg alle lovordene som er gitt til komiteens sekretærer og Stortingets sekretærer. Uten dem tror jeg jammen ikke at vårt arbeid ville ha vært mulig.

SV står på en rekke mindretallsforslag. Jeg kommer ikke til å kommentere alle, men jeg viser til merknadene i innstillingen. Jeg vil trekke fram to saker. Forutsetningen for utviklingen av et moderne og levende demokrati er at det også må utvides til nye grupper. Derfor er SVs forslag om å gi stemmerett til 16- og 17-åringer ved både stortingsvalg og kommune- og fylkestingsvalg, viktig for oss. SV vil beholde grensen for valgbarhet ved myndig-

hetsalder, men å tillate 16- og 17-åringer stemmerett er en reell demokratiutvidelse og ikke minst en styrking av ungdommens stilling i samfunnet vårt.

Vi i SV er fullt klar over at et flertall i Stortinget på ingen som helst måte er modne for å slippe ungdommen til ved stortingsvalg og kanskje heller ikke ved kommune- og fylkestingsvalg, men behandlingen av valglovordningen viser likevel en reell og stor bevegelse i spørsmålet om å tillate 16- og 17-åringene deltakelse ved kommune- og fylkestingsvalg. Det er en bevegelse vi i SV registrerer med glede.

Jeg vil også vise til votering 20, forslag V § 59 sjette ledd. Der har SV ikke stilt et motforslag. Det gjelder at i valglovutvalget var de enstemmig enige om å videreføre forbudet mot listeforbund. SV mener at listeforbund godt kan begrenses gjennom reguleringer og lovverk, men jeg forstår ikke det prinsipielle grunnlaget for at et forbud skal være nedfelt i Grunnloven. Derfor kommer vi til å stemme imot det forslaget. Det kan finnes gode og legitime grunner for å inngå listesamarbeid når partier eller andre politiske bevegelser ønsker å gå sammen i særlig viktige og avgjørende saker, f.eks. for å finne løsninger på klimakrisen eller i kampen mot fattigdom.

Jeg skal nå gi en stemmeforklaring for hvordan SV skal stemme over forslagene i dag. SV kommer til å stemme for følgende mindretallsforslag: forslagene nr. 1, 5, 7, 9, 14–17. Resten av mindretallsforslagene stemmer vi imot.

Når mindretallsforslagene har falt, vil SV stemme subsidiært for I i tilrådingen under votering 19, 21 og 22. Vi stemmer, som tidligere nevnt, imot i votering 20.

Jeg viser igjen til SVs merknader i innstillingen og tar med dette opp forslagene nr. 7, 9, 14–17, som SV står bak.

Presidenten: Representanten Sara Bell har då teke opp dei forslaga ho refererte til.

Seher Aydar (R) [12:19:09]: Jeg vil også starte med å takke både komiteen, komitésekretærene, sekretariatet og ikke minst saksordføreren. Det arbeidet som er blitt lagt ned av veldig mange mennesker, har gjort det mulig for oss å forholde oss til det politiske innholdet, og det er jeg veldig glad og takknemlig for. Uten det hadde vi kun sittet med teknikaliteter og kanskje ikke klart å vise de politiske linjene, som vi må forholde oss til. Jeg ønsker å starte litt overordnet, om hva som er målet og tanken bak de valgene vi har gjort i denne innstillingen.

For Rødt er det et mål å ha et samfunn hvor stemmeseddelen veier mye tyngre enn pengeseddelen. Det er et mål at demokratiske forsamlinger rekrutterer bredt og innbyr til deltakelse. Det er et mål at det ikke bare i teorien, men også i praksis, er representativt, og at alle innbyggerne i Norge kjenner seg igjen i våre forsamlinger.

For å oppnå alt dette kan en ikke se på folkestyret som en statisk størrelse. Vi her i salen har et spesielt ansvar for hele tiden å videreutvikle og tilpasse demokratiet vårt til tiden vi lever i og menneskene vi lever sammen med i landet vårt. Det er sånn vi kan gi institusjonene våre integritet nok til å stå seg over lang tid. Det er sånn vi kan sikre befolkningens tillit til dem som til enhver sitter i denne sal.

Vi er på mange måter en historisk forsamling. Ved valget i fjor ble det valgt inn elleve representanter som blir regnet som personer med innvandrerbakgrunn. Det er litt over 6 pst. av Stortinget – mens der ute, der folk bor og jobber og kjenner våre vedtak på kroppen, er andelen innbyggere i Norge med innvandrerbakgrunn 18 pst. Det er nå en raus beskrivelse av innvandrere i Norge, for inkludert i denne kategorien regnes det også med folk som har en eller to foreldre som en gang har innvandret.

Forsamlingen vår er også historisk, for i denne sal er det nå 45 pst. kvinner. Det er historisk høyt, men til tross for at det fra demokratiets morgen har vært et tilnærmet likt antall kvinner og menn i samfunnet, har det aldri vært 50 pst. kvinner på Stortinget.

Det tar tid fra demokratiet utvides ved lov til reelle endringer. Det er nå over 100 år siden fattigfolk fikk stemmerett på like vilkår som andre, men det er fortsatt en del økonomiske skillelinjer med tanke på hvem som setter dagsordenen, og som dermed også får muligheten til å bestemme.

Så hva sier alt dette oss? Jo, at det er en forsinkelse i demokratiet vårt, og at forsamlingen her har en vei å gå for å reflektere samfunnet der ute godt nok. Dette vil vi i Rødt endre på. Derfor sier vi ja til å utvide demokratiet på ulike måter. Det er også derfor vi stiller oss bak noen av de mest progressive forslagene til grunnlovsendringer i behandlingen i dag.

Skal vi ta ansvaret for å skape representativitet i og dermed legitimitet for demokratiet vårt, må vi ikke bare kvitte oss med tanken om at maktinstitusjonene våre først og fremst skal bestå av en viss type mennesker, helst fra etablerte partier; vi må aktivt jobbe for mangfold også i Grunnloven.

Rødt støtter valglovutvalgets forslag om å innføre stemmerett for personer med seks års botid i Norge. Ved å koble statsborgerskap og stemmerett fra hverandre vil man på den ene siden gjøre stemmeretten uavhengig av alle de stadig skriftende kriteriene som ligger til grunn for å avgjøre om et menneske skal få statsborgerskap eller ikke – det være seg inntekt eller noe annet – og det er i praksis å utvide innbyggernes demokratiske rettigheter. Det finnes i dag flere tusen mennesker som ikke kan delta i valg fordi de ikke har norsk statsborgerskap, til tross for at de har bodd her i mange, mange år. Det er synd at Rødt i dag er det eneste partiet som mener det.

Rødt har ikke tenkt å trekke opp stigen etter seg, selv om vi har tatt sperregrensa – og godt er det, mener vi selv. Vi har fremmet endringsforslag til Grunnloven om å senke sperregrensen til 2 pst. Valglovutvalget peker på at disproporsjonaliteten i den norske valgordningen i størst grad skyldes at partiene som ikke kommer over sperregrensen på 4 pst., er underrepresentert på Stortinget. Dagens sperregrense favoriserer de største partiene, gjør det vanskeligere å presentere nye alternativer for velgerne og fører til at urimelig mange stemmer ikke fører til representasjon. Med andre ord: Det representative demokratiet vårt er ikke fullt ut representativt, men et overveldende flertall i denne sal ser ut til å synes at det er helt ok. Vårt forsøk på å komme flertallet i møte med 3 pst. har dessverre ikke ført noe sted. Makta deler ikke sete – eller i dette tilfellet: seter.

Hvis du er 16 år, betaler du skatt fra sommerjobben din. Du kan straffes, men du kan ikke være med og påvirke den forsamlingen som fastlegger skattesatsen du må betale, eller loven som styrer hva som er rett og galt. Rødt har programfestet 16 års stemmerett. Det kan både gi unge voksne en større følelse av kontroll og påvirkning av samfunnet og også rekruttere unge mennesker til politisk aktivitet.

Når en 15-årig skolestreiker er i stand til å starte en global miljøbevegelse, er det rimelig å tro at en 16-åring er i stand til å lese partiprogrammer og ivareta stemmeretten sin på egnet vis. Dette er ikke nødvendigvis et spørsmål om alder – kanskje heller hvorvidt man tror samfunnet er tjent med at ungdommer har politisk påvirkningskraft eller ikke. Rødt tror definitivt det.

Men Rødt stemmer også for å beholde noe slik det er i dag. Når vi gjør det, har det også med representativitet å gjøre, for dagens 19 valgdistrikter og dagens arealfaktor sikrer en viss geografisk representasjon i et land med mye geografi og lite folk. Og for å sitere Rødts nestleder Marie Sneve Martinussen: Reinlaven må også ha representasjon på Stortinget. Realiteten i dette utsagnet er mye mer alvorlig enn det høres ut, for taper vi distriktsrepresentasjonen, taper også de lokale interessene og den lokale kunnskapen kampen om plassene her inne. Og nettopp kunnskapen om Norge, også utenfor de tettbygde strøkene, er en forutsetning for at vi skal ta gode avgjørelser både for mennesker og for natur i hele landet. Rødt er glad for at det ser ut som flertallet tenker på samme måte.

Til spørsmålet om stortingsrepresentanter skal kunne fradømmes vervet, og om statssekretærer og rådgivere kan velges fra nasjonalforsamlingen, har vi gitt velgernes suverenitet til å sette sammen Stortinget absolutt forrang. Det å begrense den utøvede makt og innflytelse over den folkevalgte nasjonalforsamlingen – og dermed folkets vilje – er et viktig demokratisk prinsipp.

Det er velgerne som skal bestemme sammensetningen i denne sal, ikke regjeringens forgodtbefinnende.

Framfor å være en tidskapsel for bevaring av maktmidler for dem som alltid har sittet i denne sal, mener Rødt at Grunnloven må endres til fordel for mangfoldet og samtiden. Representasjon og påvirkning er grunnleggende for det å kjenne seg som en del av og ha engasjement for det samfunnet vi alle bygger sammen. Rødt skulle ønske at vi hadde delt ut byggeklosser til mange flere i dag.

Jeg tar opp forslaget til Rødt og de forslagene Rødt er en del av.

Så vil jeg bare avslutningsvis komme med en stemmeforklaring. Ved en inkurie har Rødt havnet feil i en merknad på side 28 i innstillingen – og dermed også på side 33 – hvor det står at Rødt støtter forslag M, alternativ 1, til endringer i § 57. Det stemmer ikke. Rødt støtter alternativ 2, og vi stiller oss bak flertallets merknader på side 28 om at dagens ordning med fordeling av kandidater mellom valgdistriktene på grunnlag av antall innbygger og areal er en god ordning. Til slutt: Vi kommer også til å stemme subsidiært for noen forslag – og bidra til enstemmighet – senere ved votering.

Presidenten: Då har representanten Seher Aydar teke opp dei forslaga ho refererte til.

Grunde Almeland (V) [12:28:31]: Grunnloven er vårt demokratis grunnmur. Den er utgangspunktet for demokratiet vårt, og i sin fortsatt noe gammeldagse språkkledning er den også et symbol på de lange historiske røttene vårt demokrati tross alt har. Norge har i dag verdens nest eldste fungerende grunnlov, en grunnlov som garanterer frie og hemmelige valg. I dagens verden, der frihet er under angrep, der truslene mot demokrati kommer fra autoritære stormakter som Kina og Russland, men også innenfra, fra antidemokratiske grupper og partier som ønsker å uthule demokratiet, mener jeg vi kan være stolte av det frie og fungerende demokratiet vi har i dette landet – der det tross alt er rom for fri meningsytring på tvers av partispekteret representert i denne salen.

Det kan være lett å bli litt selvtilfreds med den styrken som er iboende i det norske demokratiet. Vårt levende demokrati har gjentatte ganger vist at vi har rom for meningsbrytning – men også demokratiske valg – innenfor rammene av en rettsstat der individets frihet er garantert. Erfaringene fra Polen og Ungarn, men også fra USA, viser imidlertid at dette ikke er noe å ta for gitt. Selv i land med tradisjonsrike og levende grunnlovsdokumenter kan demokratiet settes på prøve. Derfor er jeg glad for at Stortinget og den regjeringen jeg selv var en del av ikke hvilte på sine laurbær, men heller satte ned et utvalg som skulle se på hva vi kunne og burde gjøre for å

sikre at også kommende generasjoner vil kunne leve i et land der de har friheten til å leve livet på egne premisser og trygt vil kunne gi sin stemme til det partiet og de kandidatene de ønsker skal representere dem.

Valglovutvalget ble nedsatt i 2017, og jeg ønsker nok en gang, i likhet med de foregående talerne, å si takk til alle medlemmer av utvalget for deres utrettelige innsats for vårt demokrati.

Valglovutvalget ble nedsatt på et tidspunkt da Norge hadde tegnet kartet sitt på nytt og fått nye slagkraftige regioner som tok plassen til de gamle fylkeskommunene. Der det tidligere hadde vært fullt samsvar mellom fylker og valgdistrikt, fikk vi nå en forskjell. Valglovutvalget måtte ta stilling til dette spørsmålet og ga oss gode anbefalinger om hvordan denne diskrepansen kunne håndteres. I tillegg fikk utvalget muligheten til å komme med helhetlige forslag til å oppdatere Grunnloven når det kommer til gjennomføringen av valg, bl.a. for å kunne utsette valg i forbindelse med uforutsette hendelser. Selv om pandemien ikke stoppet vår evne til å avholde stortingsvalg, har vi definitivt sett behovet for slike hjemler i tilfelle framtidige krisesituasjoner. Alt dette dannet bakteppet for de anbefalingene valglovutvalget har levert.

I forrige periode fremmet et tverrpolitisk utvalg av stortingsrepresentanter en rekke forslag som tok opp valglovutvalgets anbefalinger. Dette var viktig for at vi skulle kunne behandle forslagene i denne sesjonen. Tilrådingene fra meg, som Venstres representant i kontroll- og konstitusjonskomiteen, følger hovedsakelig anbefalingene fra Venstres medlem i valglovutvalget, Sofie Høgestøl. På vegne av Venstres stortingsgruppe vil jeg også derfor benytte anledningen til spesielt å takke for hennes gode anbefalinger.

Endringene er mange og omfattende, og i flere tilfeller stiller ikke bare et samlet valglovutvalg, men også en samlet komité seg bak disse. Jeg kommer derfor ikke til å gå inn på alle temaene som er omtalt i innstillingen, men jeg vil heller bruke tid på å redegjøre for Venstres holdning til noen utvalgte temaer, der vi enten er en del av et mindretall eller unntaksvis har landet på standpunkt vi ikke deler med noen andre partier i kontrollkomiteen. Jeg vil også her understreke at vi ved flere anledninger kommer til å stemme subsidiært for flertallets tilråding, i tillegg til de mindretallsforslagene vi er en del av i innstillingen. De aller fleste av forslagene vi støtter subsidiært, inneholder fornuftige språklige oppdateringer, hensiktsmessig flytting av grunnlovsparagrafer eller andre grep som gjør at vi heller velger subsidiært å gi dem vår støtte enn å stå på løsningene i dagens grunnlov. Dette gjelder konkret i spørsmålet om antall valgdistrikter, alderen for stemmerett, valgbarhet for Høyesteretts medlemmer, ansatte i utenriktjenesten og ved

statsrådets kontorer, fordeling av representantene mellom valgdistriktene, valgordning for direktemandatene, fordeling av utjevningsmandater og sperregrense og delingstall.

Det kanskje mest sentrale spørsmålet som ble behandlet av valglovutvalget, var hvorvidt stemmerettsalderen og alderen for valgbarhet skulle senkes. I en tid der unge mennesker blir stadig mer påvirket av politiske beslutninger, er det naturlig at dette spørsmålet kommer opp på nytt. Vårt utgangspunkt er at makten i størst mulig grad skal ligge hos individet. Derfor er vi opptatt av å styrke enkeltmenneskets rettigheter i møte med storsamfunnet. En av de viktigste rettighetene i denne sammenheng er retten til å påvirke beslutninger i det samfunnet vi lever i. Det gjelder for 18-åringer, men det bør også gjelde for 16-åringer.

Overgangen fra barneårene til livet som voksen er glidende, men 16-åringer har alle nødvendige forutsetninger for å kunne bidra til demokratiet vårt gjennom valgurnene. Mine møter med 16- og 17-åringer gir ingen indikasjoner på at de er mindre klare til å gi sin stemme enn 18- eller 19-åringer, eller for den saks skyld eldre velgere. Tvert imot er det først og fremst for de unge velgerne, for 16-åringene, 17-åringene og 18-åringene, at vi vedtar politikk i denne salen, politikk som kommer til å innramme deres liv, som vil gi dem flere eller potensielt færre muligheter i livet og mer eller mindre frihet til å bestemme over eget liv. I den sammenheng mener jeg det er naturlig at vi også gir dem en større mulighet til å påvirke den fremtiden de eier.

Jeg mener det vil være positivt og ansvarliggjørende å gi 16-åringer retten til å stemme, og jeg mener at alderen for valgbarhet bør følge stemmerettsalderen. En 16-åring som kan stemme, bør også være en 16-åring som kan stille til valg. Å gi dem mellom 16 og 18 år muligheten til å delta i demokratiet vårt vil styrke samfunnet vårt, og det vil styrke fellesskapet som binder oss sammen. I tillegg er jeg sikker på at vi kommer til å få en rekke nye og sterke kandidater og gode innspill som vil gjøre det lettere å finne de politiske løsningene som kan bidra til mer frihet og flere muligheter for alle.

Et annet spørsmål valglovutvalget har tatt stilling til, er om mennesker med seks års botid i Norge skal få stemmerett, på lik linje med norske statsborgere. Utgangspunktet vårt har hele tiden vært at det er statsborgerskap og ikke botid som skal avgjøre retten til å stemme ved nasjonale valg. Før vi innførte dobbelt statsborgerskap var det en utfordring for mange som av ulike årsaker ikke kunne stemme ved norske stortingsvalg. Dette gjaldt også mennesker med lang botid i Norge. Med innføringen av dobbelt statsborgerskap ser vi ikke behovet for å gi mennesker med seks års botid i Norge au-

tomatisk stemmerett. Vi vil fortsatt koble stemmerett til statsborgerskap.

Et annet stort spørsmål som valglovutvalget behandlet, var selvsagt valgdistriktene. Vår holdning har hele tiden vært prinsipiell og konsistent. Vi mener at grensene mellom valgdistriktene og fylkeskommunene bør sammenfalle. Samtidig mener vi ikke at antall valgdistrikter eller grensene til disse valgdistriktene bør grunnlovfestes. Vanlig lovfesting vil være nok til å sikre fleksibilitet og hensiktsmessige justeringer. Dessverre ligger det an til at flertallet i denne sal både ønsker å grunnlovfeste antall valgdistrikt og at disse ikke skal følge fylkesinndelingen i landet.

Selv om det dessverre ikke ser ut til å bli flertall for forslagene om å gi 16-åringer stemmerett ved nasjonale valg, er det flere forslag som vil få flertall og bidra til å beholde valgene våre som frie og hemmelige. At vi i tillegg tydeliggjør og oppdaterer en del paragrafer, gjør at Grunnloven vår fortsatt er verdens nest eldste fungerende grunnlov, et vitnesbyrd om lange demokratiske tradisjoner, også med tanke på at demokratiet er et levende prosjekt som utvikler seg fra dag til dag.

Med det vil jeg ta opp Venstres forslag og forslagene som Venstre er en del av.

Presidenten: Då har representanten Grunde Almeland teke opp dei forslaga han refererte til.

Himanshu Gulati (FrP) [12:38:40]: Når jeg ser på dagens voteringsliste, må jeg ærlig innrømme at det er sjelden jeg har følt meg så alene i denne salen. Vi får håpe det er noe sannhet i at den som står alene, står sterkest, og at jeg får litt mer støtte ved senere anledninger.

Jeg har da fremmet et grunnlovsforslag – og tar opp det forslaget – om muligheten for nyvalg i Norge midt i en stortingsperiode. Jeg vil bare si noen ord om det – ikke fordi jeg har et veldig stort ønske om eller behov for at vi har mange valg i Norge innimellom de ordinære valgene, men fordi jeg mener det er konstitusjonelt riktig at den muligheten finnes, i likhet med i mange andre land. Bare de siste årene har vi hatt flere politiske situasjoner hvor det kanskje kunne vært bra å ha den muligheten, etter som den politiske og parlamentariske situasjonen har endret seg midt i stortingsperioder.

For meg handler det om at denne muligheten skal finnes. Jeg mener den bør pakkes inn på en måte som gjør at den ikke skal misbrukes eller brukes stadig vekk, men kun ved behov – at det er en mulighet som bør ligge til Kongen i statsråd. Jeg mener også at et eventuelt nyvalg ikke skal gjøre at man forskyver de ordinære valgene, men at det kun skal vare fram til neste ordinære valg, som i seg selv vil være en begrensende faktor.

Jeg skal ikke bruke mye mer tid på det, men vil bare si at jeg synes det hadde vært bra hvis man fikk en sånn mulighet i den norske grunnloven, og håper selvsagt at flere vil snu fram til voteringen.

Presidenten: Då har representanten Himanshu Gulati teke opp det forslaget han refererte til.

Andreas Sjalg Unneland (SV) [12:40:35]: Det er alt flere som har sagt at denne dagen minner litt om 17. mai fordi vi diskuterer noen av kjerneverdiene i det norske samfunnet og det norske demokratiet. Det å kunne stemme og delta i det norske demokratiet er noe av det flotteste med det samfunnet vi lever i. Folket skal bestemme, folket skal gjennom valg delta i demokratiet og si sin mening om hvordan samfunnet skal utvikle seg. Stemmeretten er selve fundamentet i et demokratisk samfunn.

Den norske valgordningen står på skuldrene til en lang historie med stadig utvidelse av stemmeretten. I 1814 måtte man være en mann på minst 25 år med eieendom for å anses som stemmeberettiget. I 1898 ble det innført generell stemmerett for alle menn over 25 år. I 1913 fikk kvinner stemmerett hvis de var over 25 år. I 1920 ble stemmerettsalderen senket til 23 år, i 1946 til 21 år, deretter til 20 år i 1967 og 18 år fra og med 1978.

Stemmerettsalderen er med andre ord ikke hogget i stein. Tvert imot har rammene for stemmeretten vært at den stadig er under utvikling, ved at stadig flere mennesker får stemmerett og stemmerettsalderen kryper nedover. Stemmerett ved 16 år er en naturlig fortsettelse av denne utviklingen. Og et viktig prinsipp bak ønsket om å senke stemmerettsalderen til 16 år, er at det innebærer en utvidelse av det deltakende demokratiet. Det er et viktig prinsipp fordi det betyr at flere får stemmerett, flere lærer seg å bruke stemmeretten tidlig, og flere kan si sin mening i et velorganisert stemmebasert demokrati.

En rekke land i verden har derfor satt ned stemmerettsalderen til 16 år. I Europa har f.eks. Østerrike innført stemmerett for 16-åringer for valg på alle nivåer, fra lokale valg til nasjonale valg og folkeavstemninger, som ble vedtatt i den østerrikske nasjonalforsamlingen i 2007. Det første nasjonale valget der også 16-åringer hadde stemmerett, var det østerrikske valget til Europaparlamentet i juni 2009. I andre land, som Malta, er også stemmerettsalderen 16 år. Flere tyske delstater har senket stemmerettsalderen. Det har også en delstat i Sveits gjort. Den nye sosialdemokratiske regjeringen i Tyskland har også planlagt å senke den generelle stemmerettsalderen til 16 år. Både Brasil og Argentina har stemmerett for 16-åringer. For valg i det skotske parlamentet er stemmerettsalderen 16 år. Det er med andre ord en

rekke land som går i retning av å senke stemmerettsalderen. Det samme burde vi gjøre.

Derfor er det kanskje ikke så rart at et flertall i valglovutvalget gikk inn for at 16-åringer skal få stemmerett ved kommune- og fylkestingsvalg. I kommunevalgene i 2011 og 2015 ble det gjennomført prøveprosjekter med stemmerett for 16- og 17-åringer. Og når ungdommer i 20 kommuner fikk stemme ved valget, fikk man vist hva resultatet ble når unge faktisk hadde stemmerett. Alle spådommene som var på forhånd, ble gjort til skamme. Spådommene om at ungdom ikke bryr seg, ikke er reflektert, og at de ikke skjønner demokrati, var feil. Evalueringen viser at ungdom stemmer, og at valgdeltakelsen til og med er høyere enn hos den alminnelige befolkningen noen steder. I tillegg kumulerte de unge folk inn i kommunestyrene i Norge. Og er det én gruppe som er kraftig underrepresentert rundt omkring i lokalsamfunnene, er det ungdom.

Det er på tide å utvide demokratiet, det er på tide å la 16-åringene få delta og stemme. Jeg registrerer at i denne saken er det sakte, men sikkert en modning hos stadig flere. Jeg gleder meg til saken er ferdig modnet, og til at vi i denne sal kan utvide demokratiet og stemme for at 16-åringer endelig også kan delta og ha stemmerett.

Tobias Drevland Lund (R) [12:45:49]: Ungdom står veldig ofte i frontlinjen i de sosiale bevegelsene der ute som kjemper for mer rettferdighet. Det er bl.a. noe vi har sett i de mange klimademonstrasjonene de siste årene. Ungdom blir påvirket av alle lovene i samfunnet, og ungdom representerer en viktig motkultur og framtiden. Dere er framtiden, hører man ofte voksne si til ungdommer. Men det er som en jente sa til meg da jeg var i Tromsø på komitéreise for en måned siden: Det er ikke nok at de voksne kaller oss framtiden, dere må også la oss være med og bestemme over den. Det synes jeg hun har helt rett i, for det er de unge som er viktige stemmer i kampen for en bedre og mer rettferdig verden, og vi bør derfor ikke bare lytte, men la dem få lov til å være med og bestemme mer over samfunnsutviklingen.

Det er dagens ungdom som må leve med avgjørelser til dem som sitter i denne salen, bl.a. når det gjelder klima. Likevel blir ungdommen ofte ignorert i flere viktige spørsmål, og de føler ofte at de har lite påvirkningskraft. Dette på tross av at de de siste ti årene har vært en kraftig vekst i de unges politiske deltakelse. Unge er også flinkere til å delta i organisasjoner, skrive i aviser og delta i demonstrasjoner enn voksne, noe en rapport fra 2017 kunne slå fast, utarbeidet av Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner. Norge utmerker seg

også sterkt i internasjonale undersøkelser om unges demokratiforståelse.

Som 16-åring er det ofte man har jobb eller en sommerjobb, og man betaler i så fall sin skatt. Man bidrar tilbake til samfunnet. Som 16-åring benytter man seg av kollektivtransporten. Man går på skole. Man benytter seg av en hel del tjenestetilbud i samfunnet som styres av politikerne. Man kan bli idømt straff. Man kan øvelseskjøre med bil. Man kan ta mopedførerbevis og førerprøven for lett motorsykkel og traktor. Man kan selv bestemme å få utført en abort, og man er også over seksuell lavalder. Som 16-åring påvirkes man med andre ord en hel del av en masse lover der man selv ikke har noen mulighet til å påvirke sin egen situasjon direkte gjennom valg, og det synes jeg og Rødt blir feil.

Det å stemme er en vane, og det å introduseres for dette tidlig og det å kunne delta i demokratiet i ung alder, må jo være positivt. Flere førstegangsvelgere på 16 år stemmer enn de på 18 år, og de får dermed tidlig en god start på det å delta i demokratiet vårt.

Det er ungdom som skal leve lengst med konsekvensene av politikken som vedtas i denne salen. Ved å senke stemmerettsalderen gis også politikerne et insentiv til å adressere en gruppe som vil påvirkes mest av de politiske endringer som vedtas, men som i dag ikke har mulighet til å påvirke direkte gjennom valg. Jeg vil også si at vi vet nok. Etter forsøksvalg, mange internasjonale erfaringer og en anbefaling fra valglovutvalget selv i 2020 vet vi nok til å gå inn for stemmerett i lokalvalg, men Rødt skulle også sett at det gjelder stortingsvalg.

Ved å sette ned stemmerettsalderen inkluderer vi over 130 000 nye mennesker i demokratiet vårt og gir alle et godt grunnlag for å delta i demokratiet resten av deres liv. Rødt er derfor tydelig på at det er på tide å utvide demokratiet til også å gjelde flere ungdommer. For det er som jenta i Tromsø sa så godt: Det er ikke nok at de voksne kaller oss unge framtidene, dere må også la oss være med og bestemme over den.

Med det viser jeg til de forslagene Rødt er en del av. La oss slippe ungdommen til!

Une Bastholm (MDG) [12:50:09]: Det første innlegget jeg noen gang holdt i Stortinget, var ved grunnlovsjubileet i 2014, og siden den gang har jeg sett at det er bevegelse i det politiske Norge i spørsmålet om stemmerettsalderen. Jeg vil gjerne takke valglovutvalget for arbeidet med en ny norsk valglov. Særlig vil jeg berømme flertallets innstilling om å utvide stemmerettsalderen, og det er det jeg kommer til å snakke mest om i innlegget i dag.

Miljøpartiet De Grønne mener at det å utvide stemmerettsalderen skal vi ikke bare gjøre i kommune- og fylkestingsvalg, men vi skal også gjøre det i stortingsvalg,

for det skulle bare mangle at de som skal leve lengst med konsekvensene av politikken som vedtas i dag, får være med og påvirke den. Samtidig er 16- og 17-åringer mer enn bare framtiden. De er også nåtiden. Alle vi i denne salen har jo vært unge en gang, om vi ikke fortsatt føler oss unge, men det er bare de som er unge i dag, som vet hvordan det er å være ung i dag. 16- og 17-åringer må få lov til å være med og påvirke sin hverdag, sånn som de opplever hverdagen sin akkurat nå.

Jeg mener at et viktig prinsipp i et liberalt demokrati, som jeg også mener har vært litt lite belyst i innstillingene fra komiteen i sakene om stemmerettsalder, er prinsippet om at flest mulig skal ha sin egen stemme – en stemme og en stemmerett i et liberalt demokrati. Det er de som ønsker å begrense denne rettigheten for nye grupper, som har bevisbyrden mot seg, og som skal måtte argumentere for hvorfor akkurat denne gruppen ikke skal ha en rett som vi andre har, til å bruke sin stemme. Hver gang stemmeretten har blitt foreslått utvidet, har det vært motstand fra dem som da må dele på den makten det innebærer, og påstanden er alltid at den nye gruppen på en eller annen måte ikke er kvalifisert. Dette er ikke noe nytt. Det får ulik valør avhengig av hvilke grupper man snakker om, og i hvilken tid vi har levd i når debatten har foregått.

Ved kommunevalget i 1916 ble min tippoldemor, Anna Henriette Svendsen, fratatt stemmeretten fordi hun mottok fattigstøtte. Hun var da aleneforsørger, hadde seks barn og var i full jobb på låsfabrikken på Rodeløkka her i Oslo. Den formelle klagen fra henne og seks andre fattige arbeiderkvinner ble behandlet i Stortinget, og det bidro til at et enstemmig storting i 1919 opphevet grunnlovsbestemmelsen som hindret de fattige i å stemme. Dermed ble den reelle stemmeretten, allmenn stemmerett, innført i Norge. Dette er for øvrig en liten del av historien som vi har glemt. Vi refererer ofte til hvordan stemmerettsalderen ble senket i 1920, men ikke til at det faktisk var da man fikk en allmenn stemmerett for alle, uavhengig av inntekt, for inntil da ble ikke mange av dem som hadde mottatt fattigstøtte, ansett som kvalifisert til å ha stemmerett. Jeg vil tro at ingen i dag angrer på at vi utvidet stemmeretten den gang, eller alle de andre gangene vi har utvidet stemmeretten siden det.

Det finnes ikke én type barn eller én type unge. Ungdommen er mangfoldig, og de har en stor bredde av meninger. Det å slippe til 16- og 17-åringer ved valg betyr ikke å slippe til en ny velgergruppe for Miljøpartiet De Grønne, selv om vi kanskje skulle likt det. Snarere har forsøksvalgene i 2011 og 2015 vist at unge velgere stemmer ganske likt som foreldrene sine, som for øvrig borgerne flest gjør. De stemmer og baserer sine vurderinger mye preget av de miljøene og de diskusjonene de er en

del av. Uansett bør ikke hva unge helst ville ha stemt på, være et gyldig argument mot stemmerettsutøvelse i et liberalt demokrati. Snarere er det et argument for å slippe unge velgere til, sånn at de kan være med på å påvirke beslutningene som angår dem.

Mange har argumentert med at 16- og 17-åringer ikke har modenheten eller kunnskapen til å stemme ved valg. Det er vi i Miljøpartiet De Grønne helt uenig i. Det finnes kunnskapsrike og modne 16-åringer, og det finnes kunnskapsløse og umodne 61-åringer. For å være med og bestemme over samfunnet man lever i, trenger man heldigvis ikke å ta en test på verken modenhet eller kunnskap. Det året en norsk ungdom fyller 16 år, har hen fullført den obligatoriske grunnskolen når valget er i september – altså har hen fått et minimum av den demokratiopplæringen samfunnet har sagt at vi har rett og plikt til.

Avslutningsvis: Demokratiet vårt blir sterkere når flere får ta del i det. I et liberalt demokrati er det de som vil nekte noen stemmerett, som har bevisbyrden mot seg. Vi skal ha veldig gode argumenter for å nekte 16- og 17-åringer stemmerett, og de gode grunnene har jeg verken sett i innstillingen til denne saken eller i debatten jeg har hørt til nå. Jeg håper at neste gang vi har saken om stemmerettsalder i Norge oppe til debatt i Stortinget, vil vi ha et flertall for å senke stemmerettsalderen til 16 år.

Svein Harberg (H) [12:56:12]: Jeg er glad jeg nå har 10 minutter til å oppsummere debatten! – Nei, det trenger jeg ikke, men jeg vil takke for debatten. Jeg synes debatten har understreket det som jeg sa i mitt innledningsinnlegg, at arbeidet i komiteen har vært preget av grundig arbeid fra alle deltakerne, av stor respekt for hverandres primærstandpunkter og av raushet for å komme fram til gode løsninger. Det gir et godt grunnlag. Jeg vil si, også til statsråden, som sitter tålmodig i salen og følger med, at når en skal arbeide med valgloven, har en klare, solide bakgrunner fra Stortinget til det videre arbeidet som vi skal gjennom det kommende stortingsåret. Så takk for debatten.

Presidenten: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 5.

Sak nr. 6 [12:57:11]

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Endringer i vallova og partilova (høve til elektroniske underskrifter på listeforslag, tidspunkt for førebels oppteljing av førehandsrøyster m.m.) (Innst. 401 L (2021–2022), jf. Prop. 95 L (2021–2022))

Presidenten: Etter ønske frå kontroll- og konstitusjonskomiteen vil presidenten ordna debatten slik: 5 minutt til kvar partigruppe og 5 minutt til medlemmer av regjeringa.

Vidare vil det – innanfor den fordelte taletida – bli gjeve høve til inntil seks replikkar med svar etter innlegg frå medlemmer av regjeringa, og dei som måtte teikna seg på talarlista utover den fordelte taletida, får ei taletid på inntil 3 minutt.

Svein Harberg (H) [12:58:18] (ordfører for saken): I denne saken skal jeg ha et ganske kort saksordførerrinnlegg.

Dette gjelder forslag i valgloven og partiloven som i all hovedsak har vært håndtert før i Stortinget. I forbindelse med pandemien var det viktig å gjøre en del tilpasninger for å sikre velgerne retten til og muligheten for å velge og sikre at valget var gjennomførbart rundt i de forskjellige valgdistriktene når det var utfordringer – da med pandemien.

Valglovutvalget har foreslått at mange av disse tilpasningene følges opp videre, men valglovutvalgets innstilling blir behandlet for sent til at det kan gjelde for valget i 2023. Det er derfor vi har fått denne proposisjonen, for der det har vært full tilslutning fra Stortinget i forrige periode, og også ser ut til å være full enighet om at dette er gode ordninger som skal videreføres, følger vi det opp nå.

Komiteen stiller seg nesten enstemmig bak innstillingen. Jeg tror ikke jeg trenger å gå inn på de enkelte praktiske tingene, men bare understreke at intensjonen i dette er å sikre at folk får stemme, og at de får anledning til å stemme selv om det kan være utfordrende situasjoner. Det kan i noen sammenhenger være viktig å legge valglokalet et annet sted enn der det vanligvis er, eller i tillegg til det valglokalet en vanligvis har. Hvis en tenker bare litt tilbake, til da vi skulle holde stor avstand og det var masse som skulle passes på når vi skulle møtes, var det en relevant situasjon, som vi håper ikke skal oppstå igjen, men som kan oppstå igjen.

Det er også noen praktiske ting rundt behandlingen av valgresultatet, opptellingstidspunkt osv., som flertallet i komiteen synes er veldig gode løsninger, og derfor er det et solid flertall som støtter det. Så ser jeg at mindretallet har tegnet seg på talerlisten og nok vil argumentere for sitt standpunkt.

Morten Wold hadde her overtatt presidentplassen.

Carl I. Hagen (FrP) [13:01:37]: Det er riktig som saksordføreren sa, at det stort sett er en enstemmig komité. Men på ett punkt er ikke Fremskrittspartiet med, og det

gjelder å begynne forhåndsoptelling før valgdagen, altså søndagen før valgdagen. Jeg ser at flertallet skriver:

«Det er en forutsetning at dette gjøres uten å rokke ved prinsippet om hemmelig valg.»

Det tror ikke vi er mulig. Det er mennesker som begynner å telle, og det er mennesker som ser tendenser. Fristelsen kan da blir stor, i og med at dette ofte vil være folk fra ulike partier, til eventuelt å varsle andre gjennom sms eller på andre måter, for selv om man legger begrensninger, er det en mulighet for at det kan gå ut beskjeder om at det og det partiet eventuelt ligger litt svakt an, og at de kan få et ekstra push til å få flere til å møte opp. Det er det rent praktiske: Er det mulig, når veldig mange mennesker teller, at det ikke formidles? Da må det omtrent være i det lukkede rom, og at man ikke kan komme ut av det lukkede rommet før valglokalene er stengt dagen etter. Vi tror egentlig ikke det er praktisk mulig. Vi synes faktisk at valgopptellingen har gått veldig bra i Norge. Det har stort sett ikke vært problemer med det systemet vi har, så risikoen for at hemmeligholdet eventuelt blir brutt, er nok til at vi vil stemme imot § 10-5 første ledd nytt tredje punktum, som skal lyde:

«Opptellingen kan tidligst starte dagen før valgdagen.»

Vi vil gjerne stemme imot akkurat det punktet i innstillingen. Jeg går ut fra at presidenten har notert seg på forhånd at det må voteres særskilt.

Statsråd Sigbjørn Gjelsvik [13:04:05]: Jeg vil også takke saksordføreren for å ha gjort greie for saken. Saksordføreren viste til at regjeringen er i gang med arbeidet med å legge fram et helhetlig forslag til ny valglov, som vi tar sikte på å komme med tidlig neste vår. Regjeringen legger likevel fram enkelte endringer i valgloven som vil kunne bli gjeldende fra kommune- og fylkestingsvalget neste år. Den endringen vi legger fram neste vår i valgloven, vil ikke tidsmessig være i tide til å kunne gjennomføres og implementeres i kommende lokalvalg.

Som også saksordføreren var inne på, er det nå snakk om å gjøre endringer i valgloven på noen av de områdene der vi hadde midlertidige endringer i forbindelse med pandemien. Vi mener det er riktig at en skal kunne bruke de samme reglene ved kommune- og fylkestingsvalget som kommer nå, fordi de endringene allerede har vært brukt ved et valg – istedenfor at en skal gå tilbake til regler som gjaldt tidligere, og så skal en iverksette de nye i forbindelse med den nye valgloven og den helhetlige endringen som vil komme der.

Regjeringen legger fram forslag om en endring i valgloven som gir mulighet til elektroniske underskrifter på listeforslag. Vi kommer også med forslag som

innebærer at en åpner for at valglokalene kan ligge geografisk utenfor stemmekretsen.

Så til det som representanten Hagen tar opp. Ja, det er helt riktig at et av forslagene innebærer at kommunene kan starte opptellingen av forhåndsstemmer søndagen før valgdagen, altså på første valgdag ved det ordinære valget. Vi har tillit til at valgmedarbeiderne er sitt ansvar bevisst, og at dette skal sørge for at en fortsatt sikrer hemmelige valg. Også i dagens situasjon har vi valgmedarbeidere som eksempelvis tidvis må fylle på med lister inne i valglokalet fordi enkelte partier har større oppslutning og det er større rift om de listene enn andre partiers kandidater. Likevel skal selvsagt de valgmedarbeiderne ikke viderefremme informasjon om hvordan valget i den kommunen ligger an. Her handler det om å finne praktiske løsninger som har vært etterspurt også i etterkant av de midlertidige endringene som var i forbindelse med pandemien. Jeg er glad for at et bredt flertall på Stortinget ser ut til å slutte seg til de endringene.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 6.

Sak nr. 7 [13:07:17]

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Sofie Høgestøl, Ola Elvestuen, Ingvild Wetrhus Thorsvik, Alfred Jens Bjørlo og Sveinung Rotevatn om stemmerett for 16-åringer (Innst. 412 L (2021–2022), jf. Dokument 8:139 L (2021–2022))

Presidenten: Etter ønske fra kontroll- og konstitusjonskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

Svein Harberg (H) [13:07:56] (ordfører for saken): Representantforslag 139 L, fremmet av representanter fra Venstre, har sin bakgrunn i et sterkt engasjement for å få flere til å delta i valg, ikke minst unge velgere. Det er et engasjement det er lett å dele.

Forslaget gjelder stemmerettsalder ved kommune- og fylkestingsvalg, der forslagsstillerne foreslår å senke stemmerettsalderen til 16 år. Også valglovutvalget har et flertall som foreslår dette, men siden utvalgets forslag knyttet til valgloven vil bli behandlet for sent til at det kan gjelde for valgene i 2023 – også i denne saken gjelder altså det – er representantene fra Venstre utålmodige i

sitt engasjement og vil få dette vedtatt nå, slik at det kan gjelde for valgene neste høst.

Et flertall i komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre, støtter at stemmerettsalderen ved kommune- og fylkestingsvalg senkes til 16 år. Det kan likevel se ut til at det ved votering i salen ikke er flertall for denne endringen.

Et mindretall i komiteen, medlemmene fra Høyre, Senterpartiet og Fremskrittspartiet, peker på sammenhengen mellom stemmerettsalder og valgbarhetsalder og vil derfor ikke støtte at stemmerettsalderen senkes, men peker på viktigheten av at denne aldersgruppen engasjeres og høres, ikke minst gjennom partienes ungdomsorganisasjoner.

Jeg regner med at flertallet og forslagsstillerne utdyper sitt engasjement i saken om stemmerett for 16-åringer.

Så kan jeg for Høyres del bare vise til samme argumentasjon som vi hadde i forrige sak, om at det er naturlig at stemmerettsalder og valgbarhetsalder henger sammen, at 18 år er satt som myndighetsalder og valgbarhetsalder, og at det er det som i alle sammenhenger er overgangen til voksenlivet der en får muligheter og ansvar, og at det også bør gjelde her.

Lubna Bobby Jaffery (A) [13:10:48]: Jeg skulle så gjerne ønske at dette ble en historisk dag. Jeg skulle ønske at vi kunne gå ut av salen og feire en historisk utvidelse av demokratiet sammen med AUF, LNU, Barneombudet, Europarådet og mange flere pådrivere for stemmerett for 16-åringer.

Jeg vil gjerne at de som er imot å gi 16- og 17-åringer stemmerett, spør seg selv hvorfor de er imot. Utgangspunktet må være at alle skal få ta del i demokratiet, og så må vi begrunne hvorfor noen ikke skal få stemmerett. Jeg mener at argumentene for å holde 16-åringene utenfor demokratiet ikke holder. Jeg vil bruke innlegget mitt på å tilbakevise noen av dem.

Flere mener at 16- og 17-åringene er barn, og at de må få ha barndommen i fred. Jeg er fristet til å beskrive dette som en romantisk forståelse av hva det vil si å være ungdom, som jeg tviler på har rot i virkeligheten. Barndommen går gradvis over til voksenlivet, og som samfunn gir vi den oppvoksende slekt stadig mer ansvar for eget liv jo eldre de blir. Når man er 16 år, kan man bl.a. holdes ansvarlig og straffes, bestemme over sin egen helse og bestemme hvilken utdanning man vil ta. Man kan også ta stilling til hva man vil tro på, og hva man vil mene. Man kan f.eks. melde seg inn i AUF – eller Unge Høyre for den del. Poenget er at vi både forventer og tror at ungdom er i stand til å ta betydelige og viktige valg selv, og at vi legger dette ansvaret på dem. Engasjementet er

også sterkt blant unge, og nå bør vi gi dem muligheten til å ta dette ut gjennom valgurnen også.

Erfaringene fra forsøkene med stemmerett for 16-åringer viser at ungdom er modne nok til å stemme. Noen bruker barnekonvensjonens argumenter og mener at 16- og 17-åringer er barn, og at de derfor skal være forskånet for å ta stilling til noe. Til dette argumentet vil jeg si at det ikke holder. Barnekonvensjonen sier også at barn skal gis økende grad av innflytelse og medbestemmelse. Jeg vil i den anledning bare minne om at Barneombudet, som er en sterk forsvarer av barns rettigheter, er en varm forkjemper for stemmerett for 16-åringer.

Jeg kan avslutte med å si at jeg har snudd i spørsmålet om 16-åringer skal få stemmerett. Jeg var imot, men argumentene mot holdt ikke. Jeg vet at flere i Arbeiderpartiet har opplevd det samme. Du kan si at vi har tvilt oss fram til dette standpunktet. Samtidig er det ofte slik at de standpunktene man tviler seg fram til, står bedre enn dem man enkelt og skråsikkert faller ned på.

Det er en forutsetning for Arbeiderpartiets ja til stemmerett for 16-åringer at vi nå begynner med å senke stemmerettsalderen, men at valgbarhetsalderen forblir 18 år. For å ivareta dette synet har vi fremmet et forslag som jeg med dette vil ta opp.

Presidenten: Da har representanten Lubna Bobby Jaffery tatt opp det forslaget hun refererte til.

Grunde Almeland (V) [13:14:10]: Jeg er svært glad for at vi i dag har anledning til å diskutere Venstres forslag om å senke stemmerettsalderen i lokalvalg til 16 år. Demokratiet er alltid i utvikling, og vi har gjennom historien gitt flere deler av befolkningen denne aller viktigste rettigheten, en del om gangen. Retten til å påvirke beslutninger i det samfunnet vi lever i, er helt avgjørende – en rett som gjelder for 18-åringer, men som jeg ikke ser noen grunn til at ikke også burde gjelde for 16- og 17-åringer.

Forslaget kommer ikke ut av det blå. Det er ikke lenger tilbake enn til 2020 at valglovutvalget leverte sin rapport. Da gikk flertallet inn for 16-årig stemmerett ved lokalvalg. Overgangen fra barneårene til livet som voksen er glidende, men 16-åringer har alle nødvendige forutsetninger for å kunne bidra til demokratiet vårt gjennom valgurnen. Mange stiller spørsmål ved om 16- og 17-åringene har både det nødvendige engasjementet og kompetansen til å ta en beslutning om hvem som burde ha makten i landets kommunestyresaler. Jeg mener at det er en svært farlig vei å gå dersom man skulle stille slike krav for å kunne benytte seg av stemmeretten, men faktum er at unge i Norge faktisk er langt mer samfunnsengasjert enn generasjonene over dem. De er flinkere til å delta i organisasjoner, skriver flere debattinnlegg og

demonstrerer mer enn voksne. Likevel er de utestengt fra demokratiets viktigste arena, nemlig valg.

Det er synd at 16- og 17-åringene ikke får påvirke beslutningene som angår dem. Beslutningene som fattes av lokalpolitikere, angår i høyeste grad unge. Det er kommune- og fylkestyrene som bestemmer over de nære tingene i hverdagen vår, f.eks. skolen, kollektivtilbudet og fritidsklubbene. Vi bør la ungdommen få påvirke disse beslutningene ved å gi dem stemmerett.

Det beste med dette forslaget er at vi vet at det fungerer godt, for stemmerett for 16-åring har blitt prøvd ut før. I 2015 ble det faktisk utprøvd i hele 20 kommuner ved lokalvalget. I kommunene som hadde forsøk med stemmerett for 16-åring, så vi at flere unge ble valgt inn i kommunestyrene. I dag lever folk lenger, og snittet av velgerne er eldre enn før. Å inkludere 16-åringene vil dermed være en måte for å kunne balansere dette.

Dette vil altså være en positiv utvidelse av vårt demokrati. Ny forskning viser at å senke stemmerettsalderen bidrar til å gi unge viktig demokratiopplæring. Det øker sannsynligheten for at de stemmer ved valg også senere i livet. Som i debatten knyttet til stemmerett for 16-åring ved stortingsvalg vil jeg også her påpeke at det er leit å se at flere av partiene som mener at 16-åringene bør få stemme, ikke mener at de bør kunne velges til posisjoner. Jeg mener fortsatt at alderen for valgbarhet bør følge stemmerettsalderen. En 16-åring som kan stemme, bør også være en 16-åring som kan stille til valg. Å gi dem mellom 16 og 18 år muligheten til å delta i demokratiet vårt vil styrke samfunnet og fellesskapet som binder oss sammen.

I dag er jeg likevel først og fremst glad for å se at flere og flere partier og representanter har gått inn for stemmerett for 16-åring, sist eksemplifisert ved at Arbeiderpartiet har varslet at de kommer til å stemme for i dag. Det betyr at vi nå har en historisk mulighet til å la ungdommen strømme til valgurnene ved lokalvalget neste år. Men skal det skje, må vi vedta dette nå. Jeg velger å ikke gi helt opp, i hvert fall ikke før vi har stemt over det om litt.

Nils T. Bjørke (Sp) [13:18:39]: Komiteens medlemmer frå Høgre, Senterpartiet og Framstegspartiet er einige med mindretallet i vallovutvalet, som påpeikar samanhengen mellom stemmerettsalder og valbarheitsalder. Det er hovudgrunnen vår for at me ikkje vil støtta å senka stemmerettsalderen til 16 år.

Når ein høyrer fleirtalet i salen i dag, bl.a. representanten frå Arbeidarpartiet, har dei si vinkling. Dei vil gje 16-åringar stemmerett ved lokal- og fylkesval, men ikkje ved stortingsval, og dei skal ikkje vera valbare.

Eg trur det å ha ei felles aldersgrense der ein både er valbar og har stemmerett, og at det er likt ved kommu-

ne-, fylkes- og stortingsval, gjer det enklare for folk. Eg trur me er einige om at det er viktig å rekruttera ungdomar inn i politisk arbeid, og det er fullt mogleg sjølv om ein har aldersgrense på 18 år. Det har vore vist til det siste forsøket med 16-årsgrense, men det har jo ikkje vore eintydige svar på korleis det verkar i neste runde – om dei som stemmer som 16-åringar, er meir aktive seinare, ved andre val. Så eg trur me står oss på å ha ei felles grense, det er greitt for folk å halda seg til. Eg trur det vert litt rart for dei som plutselig har stemmerett som 16-åringar ved kommune- og fylkestingsval, at dei ikkje skal ha det ved stortingsval, og at dei ikkje skal vera valbare. Eg meiner me står oss på å ha ein konsistent alder på dette.

Andreas Sjalg Unneland (SV) [13:20:38]: Jeg vil starte med å berømme Venstres forslag i denne saken. Utålmodigheten som Venstre har vist når det gjelder å gi 16-åring stemmerett så raskt som overhodet mulig, er en utålmodighet jeg og SV deler. For det å kunne delta i demokratiet, det å kunne stemme ved valg, er noe av det flotteste med å bo i landet vi bor i. Det er folket som gjennom valg skal bestemme over beslutningene vi tar i fellesskap. Stemmeretten er selve fundamentet i dette, og er det noe den norske valgordningens utvikling har vist, er det at den er i endring. I 1814 måtte man være mann på minst 25 år med eiendom for å anses som stemmeberettiget. I 1898 fikk alle menn over 25 år stemmerett, og i 1913 fikk kvinner over 25 år det. I 1920 ble stemmerettsalderen senket til 23 år, i 1946 til 21 år, deretter til 20 år i 1967, og til 18 år fra og med 1978.

Senterpartiet har allerede argumentert med at de mener det er forvirrende å ha ulike myndighetsalder, stemmerettsalder og valgbarhetsalder, men er det noe historien til stemmeretten i Norge har vist, er det at disse aldre ofte ikke har samsvar, og at det ofte har vært stor forskjell på myndighets- og stemmerettsalder. Utviklingen når det gjelder alderen på stemmerett, er ikke hugget i stein. Hele vår demokratiske historie viser jo at det er en ordning som er i endring, og det den viser, er at alderen går nedover og demokratiet utvides. Det er en utvikling som er positiv, og et viktig prinsipp bak ønsket om å senke stemmerettsalderen til 16 år, er at det innebærer en utvidelse av det deltakende demokratiet. Det er et viktig prinsipp, for det betyr at flere får stemmerett, flere lærer å bruke stemmeretten tidlig, og flere kan avgi sin stemme i et velorganisert stemmebasert demokrati.

Det er ikke nybrottsarbeid vi diskuterer i dag. En rekke land i verden og Europa har allerede innført stemmerett for 16-åring. I Østerrike innførte de dette i 2007, Malta har innført det, flere tyske delstater har senket stemmerettsalderen, og det har også delstater i Sveits gjort. Den nye sosialdemokratiske regjeringen i

Tyskland har erklært at den skal innføre stemmerett ved 16 år. Brasil og Argentina har stemmerett for 16-åringer, og ved valg til det skotske parlamentet er stemmeretten 16 år. Jeg kunne fortsatt med flere eksempler. Det er med andre ord en rekke land som har gått i retning av en utvidelse av demokratiet, og det samme burde vi. Derfor er det kanskje ikke så rart at et flertall i valglovutvalget går inn for at 16-åringer skal få stemmerett ved kommune- og fylkestingsvalg, nettopp for å starte prosessen med å utvide demokratiet og gi unge mennesker større innflytelse over sin hverdag.

I kommunevalget i 2011 og 2015 ble det gjennomført prøveprosjekter med stemmerett for 16- og 17-åringer, og når ungdommer i 20 kommuner fikk stemme, gjorde de alle negative spådommer til skamme. Spådommer om at ungdommer ikke bryr seg, ikke er reflekterte og ikke skjønner demokrati, var feil. Evalueringene viste at ungdom stemte, og at valgdeltakelsen til og med var høyere enn hos den alminnelige befolkningen i enkelte av kommunene. I tillegg kumulerte unge velgere unge folk inn i kommunestyrene, og er det en gruppe som er kraftig underrepresentert rundt omkring i kommuner og fylkesting, så er det ungdom. 16-åringer er også storforbrukere av fellesskapet – skole, kollektivtransport og helsesystemet – og mange av dem er også i arbeidslivet. Det er viktig at de kan være med på å påvirke sin hverdag.

Vi i SV ønsker generelt at stemmerettsalderen skal være 16 år, også for stortingsvalg, men tenker at å utvide den i første omgang til lokal- og fylkestingsvalg er en god start. Vi registrerer at dette er en sak som modnes, og at stadig flere partier er positive til det. Jeg gleder meg til tiden er moden for at flertallet i denne sal er enig i at det er på tide å utvide demokratiet og gi 16-åringer stemmerett.

Carl I. Hagen (FrP) [13:25:40]: La meg først berømme Venstre for et logisk og fornuftig standpunkt i det at man knytter stemmerettsalder og valgbarhetsalder sammen. Jeg er uenig i at den skal settes til 16 år, men prinsippet er viktig, jeg synes det absolutt er på sin plass. Og når jeg hører enkelte talere nå snakke om hvor modne og engasjerte 16-åringer er, og hvorfor det er viktig å utvide demokratiet, blir i realiteten mitt spørsmål: Hvorfor stoppe ved 16 år, hvorfor ikke si 14? Vi kan jo utvide demokratiet og sette stemmerettsalderen til 12 eller 10 år.

Mitt poeng er at det er vanskelig å sette en aldersgrense. Ja, noen 16-åringer er veldig modne, men når 17-åringer begår kriminalitet, er det mindreårige som har gjort noe. Så her er det helt ulike begreper. Som jeg sa: Noen 16-åringer er modne, og noen er ikke modne selv når de er 18. Kanskje er det noen som heller ikke er det senere, så det er vanskelig å sette grenser. Hvis vi fortset-

ter den tendensen som er referert til av flere talere, at fra 1814 fikk de som var 25 år og hadde eiendom, stemmerett, i 1898 alle menn over 25 år, og det var vel i 1978 man fikk det ned til 18 år, da skulle det bli logisk – som jeg nevnte – at man går ned til 14 år om 20 år. Så hvor går grensen?

Jeg synes vi er kommet til et fornuftig standpunkt. Man er vel stort sett ferdig med videregående skole når man er 18 – noen er 19. Det har noe med utdanning å gjøre. Ungdomsskolen blir man jo tidligere ferdig med, men etter nøye gjennomtenking er i hvert fall vi i Fremskrittspartiet kommet til at vi bør bevare det systemet vi nå har og har hatt lenge. Det bør vi ha også fremover. Vi setter da grensen ved 18 år både for valgbarhet og for stemmerett.

Jeg skulle gjerne hørt en fornuftig forklaring fra f.eks. Arbeiderpartiet, som altså går inn for at man har stemmerett når man er 16, for da er man moden og flink og voksen, mens man ikke er moden og voksen nok til å bli valgt inn i kommunestyret eller fylkestinget. Det synes jeg er en fullstendig logisk brist. Er man så voksen at man kan stemme, burde man også, sånn som Venstre har gått inn for, være valgbar til å sitte i kommunestyret og i fylkestinget. De to tingene bør henge sammen. Man kan ikke være veldig voksen og moden for å stemme når man er 16 år, men bare være et barn og ikke kunne komme inn i kommunestyret og fylkestinget.

Statsråd Sigbjørn Gjelsvik [13:29:15]: Som det framkommer tydelig av innstillingen, og også i debatten i flere saker i dag, er det ulike syn her i salen på spørsmål om både stemmerett og valgbarhet for 16-åringer. Det framkommer også tydelig at det er ulike syn mellom regjeringspartiene i dette spørsmålet. Når det attpåtil heller ikke er framlagt en sak fra regjeringen, er det kanskje greit for meg som statsråd å trå litt varsomt fram, men jeg har lyst til bare å trekke opp noen bemerkninger.

Uansett vil jeg si at det er et viktig prinsipielt spørsmål som Stortinget diskuterer og velger å ta stilling til. Her veier en ulike argumenter, og det ser ut til – vi får se i avstemningen etterpå – at det er et flertall som lander på at en skal beholde den stemmerettsalderen som er i dag, også ved lokalvalg. Det er selvsagt noe som vi fra regjeringens side merker oss, og som vi også vil legge til grunn i det videre arbeidet som vi har. Et alternativ hadde selvsagt vært at en hadde avventet det arbeidet som er i forbindelse med valgloven, og tatt diskusjonen da, men jeg har full respekt for at Stortinget ønsket å behandle og diskutere spørsmålet nå, basert på et representantforslag der de ulike synene kommer tydelig fram.

Til det som handler om hva stemmerettsalderen er i ulike land – det var vel representanten Almeland som

bl.a. var inne på det: Vel, det er ulike løsninger i ulike land, og jeg mener at Norge skal fatte beslutninger basert på hva vi mener er rett i vårt demokrati. Men når først andre land blir trukket inn: Den vanligste generelle stemmerettsalderen er 18 år, og så er det en del land – og en del områder i land – som enten generelt sett i forbindelse med valg, eller i forbindelse med eksempelvis lokalvalg, har en annen stemmerettsalder. Men den vanligste er 18 år.

Så til det som det vel var representanten Unneland som var inne på, at en også tidligere i Norge har hatt eksempler på ulik stemmerettsalder og valgbarhetsalder. Vel, iallfall helt siden 1970-tallet har en hatt en felles stemmerettsalder i Norge, for både lokale og nasjonale valg, som også har vært valgbarhetsalderen.

Så er det riktig, slik flere framhever, at en har hatt noen forsøk med stemmerett for 16- og 17-åringer ved lokalvalg. Det er også riktig at det er forsøk som en har hatt ulike erfaringer med, bl.a. ved at valgdeltakelsen for den aldersgruppen riktignok har vært lavere enn den generelle valgdeltakelsen, men at valgdeltakelsen har vært høyere enn den blant unge voksne, altså de som ordinært sett har stemmerett både ved lokale og nasjonale valg.

Det er også slik at de forsøkene som en har hatt – og noen har vært inne på det allerede – har vist at ja, 16- og 17-åringer har i større grad stemt ved de lokalvalgene enn dem som er i aldersgruppen 18–24 år. Men det har ikke ført til at en har sett noen systematikk i at det dermed er blitt høyere valgdeltakelse blant dem som hadde stemmerett som 16- og 17-åringer, når de kommer i aldersgruppen 18–24 år.

Men en viktig effekt som en har sett av lavere stemmerettsalder i de kommunene som har hatt forsøk, er at det er blitt flere unge folkevalgte der. Det er også en erfaring å trekke med seg. Jeg mener at det er viktig når en skal drøfte en sak som dette, å trekke på de erfaringene som en har, og se både fordeler og ulemper med dem.

Avslutningsvis vil jeg også bare si at jeg tror det er mange som lytter til denne debatten, både fra galleriet i Stortinget og forhåpentligvis også på andre plattformer rundt om i Norge. Uavhengig av hvordan en vurderer spørsmålet om stemmerettsalder, og om den skal være 18 år, 16 år eller en annen alder, er det utrolig viktig at vi legger til rette for å inkludere ungdom i ulike demokratiske prosesser i Stortinget. Derfor er bl.a. vi fra regjeringens side opptatt av at en skal ha ungdomsråd i kommunene, men også at en i andre prosesser legger til rette for at ungdom blir godt inkludert og lyttet til i forbindelse med de demokratiske prosessene i både kommunestyre, fylkesting og storting.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Grunde Almeland (V) [13:34:34]: Jeg vil starte med å gi representanten Andreas Sjalg Unneland æren for det gode innlegget hvori man sammenliknet ulike lands erfaringer. Men så over til det jeg vil spørre om.

Jeg opplever en statsråd og en regjering som fortsatt ikke har en helt avklart holdning til dette spørsmålet, og jeg er veldig spent på hva som til slutt kommer fra regjeringen – hvis det kommer noe på dette området. Men jeg regner med at «tiden vil vise» ikke er noe svar i dag. Mitt spørsmål går heller på det statsråden nevner om ulike forsøk og prøveordninger.

Stiller statsråden seg positiv til å se på ulike nye forsøksordninger eller nye utprøvinger for å få mer erfaring? Jeg opplever at statsråden her viser til at de prøveordningene vi har hatt og som er avsluttede, ikke nødvendigvis har gitt oss alle de svarene vi kanskje burde ha, ifølge statsråden.

Statsråd Sigbjørn Gjelsvik [13:35:34]: For det første beklager jeg at jeg kom i skade for å blande sammen representantene Unneland og Almeland. Det skal jeg forsøke å ikke gjenta.

Til det som blir sagt om at regjeringen ikke har tatt et standpunkt: Nei, dette er jo et representantforslag, og regjeringen holder på med sitt arbeid med oppfølging av valglovutvalgets arbeid og forslaget til ny valglov. Behandlingen i denne salen viser også tydelig at det er ulike syn mellom regjeringspartiene også i denne saken. Men det jeg er opptatt av, er at når Stortinget har valgt å behandle et slikt forslag relativt kort tid før regjeringen skal legge fram forslag til ny valglov, vil det selvsagt være naturlig for regjeringen også å se til hva flertallet på Stortinget mener i denne saken. Vi får se hva avstemningen ender med.

Grunde Almeland (V) [13:36:31]: Jeg tillater meg å gjenta spørsmålet: Er statsråden positiv til å se på eventuelle nye initiativ til enten forsøksordninger eller andre måter å skaffe seg gode erfaringer med hvordan stemmerett for 16- og 17-åringer fungerer?

Statsråd Sigbjørn Gjelsvik [13:36:47]: Det får vi komme tilbake til. Jeg mener en har gjort seg viktige erfaringer med de forsøkene med stemmerett for 16- og 17-åringer som har vært gjennomført. Jeg gikk selv igjennom noen av de erfaringene i mitt innlegg. Jeg mener en i ulike sammenhenger skal være åpne for forsøk i det norske demokratiet, men regjeringen har ikke tatt stilling til om en konkret vil gjennomføre nye forsøk når det gjelder redusert stemmerettsalder eller på andre områder. Det får vi komme tilbake til.

Sveinung Rotevatn (V) [13:37:33]: Eg lytta med interesse til innlegget frå statsråden og ikkje minst gjen-

nomgangen han hadde av erfaringane frå dei prøveprosjekta vi trass alt har hatt. Eg lytta veldig nøye etter for å høyre om det var nokon negative erfaringar med desse prøveprosjekta som statsråden kunne vise til – og det hørde eg eigentleg ikkje. Tvert imot vart det vist til veldig mange positive erfaringar frå prøveprosjekta. Det nærmaste statsråden kom å seie noko negativt, var vel at valoppslutninga blant dei som deltok som 16- og 17-åringar, som var høgare enn i unge aldersgrupper elles, var tilbake på eit normalnivå ved neste val. Då vart spørsmålet: Dersom det å forsøke dette har gjeve eintydige positive erfaringar, i alle fall ingenting som er meir negativt enn normalen, kva er då det negative med å la 16-åringar stemme, utover ei eller anna prinsipiell grunngeving?

Statsråd Sigbjørn Gjelsvik [13:38:28]: Jeg vil for det første takke for spørsmålet fra representanten Rotevatn. Han har jeg vært i berøring med såpass mange ganger at jeg tror jeg skal klare å la være å rote ham sammen med noen andre, som jeg kom i skade for å gjøre her i sted.

Til det han refererte til fra mitt innlegg: Jeg har gått igjennom noen av erfaringene fra de forsøkene som har vært gjort, og så er det også andre viktige spørsmål knyttet til stemmerett for 16-åringar som en må belyse, eksempelvis det som har blitt trukket fram av det som ser ut til å være et flertall i denne salen, om å ha ulike stemmerettsalder ved lokalvalg og nasjonalvalg. Det er også noen partier som mener at en skal ha ulik aldersgrense for stemmerett og valgbarhet. Det er noe vi ikke har hatt i Norge siden 1970-tallet – i hvert fall ikke som ordinær praksis – og som også burde belyses mer og utredes nærmere.

Presidenten: Replikordskiftet er omme.

De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Tobias Hangaard Linge (A) [13:39:51]: Hvis vi ser de siste 100 årene i perspektiv, har verden opplevd en fenomenal utvikling, enten det er innen industri, arbeidsliv, velferd eller demokrati. Land etter land har løst seg fra autoritære ledere og regimer, fått frie valg og styrket ytringsfriheten. Dessverre har den positive utviklingen ikke bare stoppet opp, men tvert imot snudd. Abortrettigheter har blitt innskrenket i flere land. Presse og domstoler har blitt lagt under politisk kontroll. En kongress har blitt stormet, og en av verdens stormakter har angrepet et annet fritt og selvstendig land.

Den negative utviklingen kan vi se svart på hvitt når vi leser den kjente demokratiindeksen til The Economist. Listen rangerer land fra autoritære regimer på den

ene siden til fullverdige demokratier på den andre. I perioden 2008–2018 gikk vi fra å ha 30 fullverdige demokratier til skarve 19. Det er en dyster statistikk. Med det bakteppet er det derfor veldig oppløftende at en av sakene vi diskuterer her i dag, er å utvide stemmeretten til også å gjelde 16- og 17-åringar ved kommune- og fylkestingsvalg.

16-åringar er storforbrukere av de lokale velferdstjenestene, det være seg skole, kollektivtransport eller kultur- og fritidstilbud. Barneombudet, som tidligere har uttalt seg positivt om utvidelse av stemmeretten, sier det godt: De er eksperter på lokale forhold. Samtidig har 16-åringar i dag mulighet til å bestemme over egen helse og egen utdanning og å melde seg inn og ut av organisasjoner og trossamfunn som det selv passer dem.

I en tid da demokratiske samfunn over hele verden er under press, er det viktig å vise at vi går motsatt vei – ved å lytte til de unges meninger i samfunnet, ved å vise at deres stemme betyr noe, og at de kan være med og påvirke hvordan det skal være i sitt eget lokalsamfunn. Det gir et sterkt signal til verden rundt oss samtidig som det gir unge et sterkt eierskap til deres demokratiske rettigheter.

Det eneste motargumentet jeg står igjen med, som jeg stadig hører, og som jeg hørte her for noen minutter siden, er at 16-åringar ikke er modne nok til å stemme. Til det vil jeg si at jeg ennå har til gode å bli skjelt ut på valgstand eller å få hatefulle e-poster eller respektløse kommentarer slengt etter meg fra 16-åringar. Med andre ord: Dagens 16-åringar er i mine øyne mer enn modne nok. Da skulle det bare mangle at også de får stemmerett ved lokal- og fylkestingsvalg.

Og selv om det nå ikke ser ut til at forslaget får flertall, er det fortsatt lov å håpe at voteringen blir annerledes, og at de unge som sitter på galleriet, forhåpentligvis den dagen de blir 16, om jeg ikke bommer helt på alderen, får muligheten til å stemme ved neste valg.

Even Eriksen (A) [13:43:03]: Hva har 1814, 1898, 1913, 1946, 1967 og 1978 til felles? Nei, det er ikke gullrekka til lørdagens Lotto-trekning, men årstall som står med gullskrift i norsk demokratihistorie, fordi retten til å stemme ble utvidet og gitt til flere grupper i det norske samfunnet. I dag har vi muligheten til å gjøre det samme med 2022, å utvide demokratiet, slik at også 16- og 17-åringar kan få stemme ved kommunestyre- og fylkestingsvalg.

Jeg har stor forståelse og respekt for at det er mange som er uenig med meg, og jeg ser argumenter på begge sider av saken, men etter å ha hørt på debatten hittil – som for øvrig har vært god, og jeg ønsker å takke representantene for det – er det ett argument jeg ikke kjøper, og det er det med myndighetsalder.

Det er ikke noe prinsipp i norsk demokrati som sier at stemmerettsalder og myndighetsalder skal følge hverandre. Hvis vi skuer tilbake på historien, har det kun vært de siste 50 årene at disse rettighetene har vært sammenfallende for alder. Man kan fint stemme selv om man ikke er myndig, akkurat på samme måte som man kan ta mopedlappen eller bli ilagt straffesanksjoner selv om man er under 18 år, for ikke å nevne at stadig flere nordmenn blir kjent unyndige senere i livet på grunn av f.eks. kognitiv svikt, uten at man mister stemmeretten av den grunn. Det er fordi stemmeretten handler om så mye mer. Det handler bl.a. om demokrati – og demokrati engasjerer. Det fikk vi i kontroll- og konstitusjonskomiteen erfare på vår komitéreise i Bergen, Tromsø og Trondheim tidligere i vår, med fokus på valglovgivning. Møter med academia, presentasjon av statistikk og engasjerte folkemøter ga oss verdifull kunnskap og innspill for å ta kloke beslutninger i dag.

I den sammenheng ønsker jeg å påpeke for presidenten at flertallet i kontroll- og konstitusjonskomiteen ønsker å gå inn for å utvide stemmeretten, mens det ligger an til et annet flertall i stortingsalen, dessverre. Det er mulig vi bør sende hele Stortinget på den samme reisen som komiteen har vært med på, før vi tar spørsmålet om stemmerett for 16- og 17-åring opp på dagsordenen ved neste korsvei. Det er et tips til oss.

Jeg vil takke saksordføreren for jobben som er gjort, og avslutte med å trekke fram at vi har gode erfaringer hjemme ved forsøksordninger. Nyere internasjonal forskning viser også at stemmerett for 16- og 17-åring kan være med på å heve valgdeltakelsen på sikt. Derfor er jeg stolt av at Arbeiderpartiet i dag går inn for å utvide demokratiet for 130 000 unge voksne.

Peter Frølich (H) [13:46:15] (komiteens leder): Jeg har også lyst til å begynne med å takke saksordføreren – riktig saksordfører denne gang – for et veldig godt arbeid med saken.

Jeg har merket i debatten at de positive og negative følgene av dette har blitt et tema, og da synes jeg vi er litt på villspor. Det er ingen som tror at det å gi 16-åring stemmerett gir voldsomme negative følger. Det er ikke sånn at kommunestyret i Nord-Odal, hvis de får 40–50 16-åring som stemmer ved kommunevalget, blir ustabil. Det er ikke sånn det fungerer. Selvfølgelig kan det være positive utslag av antall deltakere ved valget, at kanskje prosenten går litt ned eller opp. Det er ikke det vi diskuterer. Det er de prinsipielle spørsmålene.

Hva er det prinsipielle utgangspunktet, for Høyre i alle fall? Det er at myndighetsalder og stemmerettsalder må være den samme. Vi vet fra tidligere – og det har vært påpekt – at noen ganger har myndighetsalderen ligget på et nivå, og stemmerettsalderen ligget over. Ja, det er

riktig, men vi har aldri i historien hatt en situasjon hvor myndighetsalderen har ligget der og stemmerettsalderen har ligget under. Da får man en skjevhet. Da får man et litt rotete system. Hele grunnpilaren i vårt ansvarsbegrep knytter seg til myndighetsalderen. Man kan inngå avtaler som binder, man kan utøve myndighet mot andre. Vi må huske på at når man stemmer, er det en form for myndighetsutøvelse. Når man stiller til valg, som vi også mener bør være sammenfallende med stemmerettsalderen, utøver man en form for myndighet. Vi kan ikke ende i en situasjon hvor man har rett til å utøve myndighet overfor sine medborgere gjennom valgsedler eller ved å sitte i et kommunestyre, men ikke kan ta solarium fordi det er 18-års aldersgrense på det, eller ikke kan sende Even Eriksens Lotto-kupong fordi det er 18-års aldersgrense. Det må være gjennomtenkt. Det må være balanse i systemet.

Jeg synes at hele debatten, selv om den er velment og vi ønsker et engasjement for demokratiet vårt, knytter seg litt for mye opp til at demokrati er lik stemmerett. Det går an å engasjere seg i demokratiet selv om man er under 18 år – delta i organisasjoner, delta i partier og på andre måter. Det er også en del av demokratiet. Så vi kan ikke si at vi utvider demokratiet til 17-åring, 16-åring, 15-åring eller 14-åring. Alle er en del av demokratiet. Og så kommer 18-årsalderen, hvor man er myndig – og myndighet må bety noe. Vi må ikke utvanne det begrepet. Vi kan diskutere reduksjon av stemmerettsalderen hvis vi gjør det i en helhetlig sammenheng, også med myndighetsalderen.

Sveinung Rotevatn (V) [13:49:30]: Dette er ingen ny debatt for Stortinget. Da eg først kom inn i 2013, diskuterte vi også dette ved flere anledningar. Eg meinte det same då som eg meiner no, og det er at 16- og 17-åringar bør få lov til å stemme.

I den perioden var omkvedet, i alle fall frå dei som var imot, at vi måtte vente og hauste erfaringar frå prøveprosjektet vi skulle ha. Det er jo greitt nok. No har vi hatt det; vi har hausta erfaringar. Dei erfaringane er utelukkande positive. Det er ingen som i den debatten har peika på ei negativ erfaring frå å late 16- og 17-åringar stemme. Ein skulle jo tru at det gjorde litt inntrykk, ikkje minst mot det som er gjengangerargumentet om at det er snakk om samfunnsborgarar som ikkje er modne, som det heiter.

Når ein altså har høgare valdeltaking, når dei stemmer som dei gjorde – «normalt», altså ikkje veldig avvikande frå andre veljarar når det gjeld parti – og når ein fekk fleire unge valde inn i kommunestyret, kva er det då som ut frå erfaring tilseier at dette er ei veljargruppe som er umoden, som skil seg frå andre veljargrupper i så stor grad at vi nektar dei å stemme?

Det er jo det som er spørsmålet ein må stille seg. Då vil eg seie at eg er einig med representanten Carl I. Hagen i at det ikkje er noko veldig sterkt prinsipp som tilseier at 20-, 18-, 16- eller 14-åringar skal kunne stemme, så det er langt på veg ei praktisk vurdering av når vi reknar folk for modne og skikka til å ta det ansvaret.

Då skulle ein tru at ein tok litt erfaring frå det vi faktisk har sett, og når ingenting ved det tilseier at argumentet om modenheit held vatn, skulle eg ønskje at det gjorde litt meir inntrykk på fleirtalet i denne forsamlinga.

I den grad det er eit prinsipp i spel her, meiner eg prinsippet må vere at det er dei som vil nekte nokon å stemme, som må grunngje kvifor dei ikkje skal få lov til det. Utgangspunktet må jo vere at folk har rett til å stemme.

Så vil eg løfte fram eit anna prinsipp, frå representanten Frølich, som lener seg tungt på det han kallar ansvarsomgrepet vårt, altså at ein er myndig til å inngå private avtalar osv. og dermed skal kunne stemme. Viss det skal vere eit prinsipp av nokon verdi, må ein i så fall vere konsekvent. Det er mange menneske i dette landet som er umyndige – eller ein kallar det eigentleg ikkje det lenge – som ikkje har rettsleg handleevne, som ikkje kan inngå private avtalar, som ikkje kan disponere si eiga formue, ofte folk godt oppi åra, og dei kan stemme alle som ein. Viss Høgre meiner at det prinsippet skal vere konsekvent, må desse verte fråtekne stemmeretten, men det har eg ikkje høyrte nokon argumentere for.

Eg ser ikkje nokon viktige prinsipp i spel her. Eg ser ei praktisk vurdering om å inkludere fleire i demokratiet. Det bør ein gjere, og eg vil oppfordre regjeringa samla til å tenkje seg godt om før dei skal levere på vallovutvalet til Stortinget, og håper at i alle fall Senterpartiet vil vurdere å snu i denne saka.

Lubna Bobby Jaffery (A) [13:52:56]: Nå har vi diskutert lenge. Mange av de momentene som er kommet fram, bl.a. knyttet til valgbarhet, er diskutert, men jeg ønsker likevel å si litt om det.

Jeg synes det er et ærlig standpunkt vi har inntatt. Så kan det hende at vi endrer mening, at det blir en debatt som utvikler seg, der vi mener at det bør være sammenfall. Det er der vi har landet i dag, og det tenker jeg at man skal ha respekt for. Men når det så gjelder valgbarhet og stemmerettsalder, synes jeg det er rart at man sier det må være en sammenheng den veien. I 1978 var stemmerettsalderen 18 år og myndighetsalderen 20 år, og så senket man myndighetsalderen i 1979. Da var det greit. Jeg synes ikke det er noe godt argument. Den debatten handler ikke om at vi skal ha flere til å stemme. Det er ikke det som er hovedpoenget. Poenget er at vi ønsker at flere skal kunne delta i demokratiet. Så er det

andre ting vi må gjøre for å få flere til å bruke stemmeretten, for i flere aldersgrupper og i flere segmenter i samfunnet er det altfor få som bruker stemmeretten. Det er et problem og en utfordring som vi som stortingspolitikere må ta på alvor.

Det blir brukt noen land som eksempel. Estland og Østerrike er brukt. Ved valg til overhuset i Italia må man være 25 år for å bruke stemmeretten, og man må være 40 år for å bli valgt inn. Det er ikke en modell jeg ønsker å gå for, så jeg tenker det er andre eksempler på land vi ønsker å sammenlikne oss med, der man har en motsatt måte å se dette på.

Helt til slutt: Bak oss henger det bilde av eidsvollsmennene. De var dessverre menn alle sammen, men vi fikk en god grunnlov likevel. Heldigvis har storting bestående av både kvinner og menn gjort Grunnloven enda bedre. En av dem på bildet er Thomas Konow. Thomas Konow er litt spesiell, for han var 17 år. Han var blant de yngste, og den yngste eidsvollsmannen. Det var ingen som trakk i tvil at han var god nok til å sitte og bestemme, velge og utvikle vår grunnlov i 1814, og da mener jeg at i 2020-årene burde 16-åringene få stemmerett ved kommune- og fylkestingsvalg.

Alfred Jens Bjørlo (V) [13:55:42]: Debatten har vart ei stund, og dei fleste argumenta er komne godt fram. Det har i alle fall kome fram mange gode argument for at tida no er inne for å gje 16- og 17-åringar røysterett, mens det pussig nok ikkje er komne fram nokon fakta frå dei store utprøvingssprosjekta som har vore, som tilseier at dette skal vere ein dårleg idé. Demokratiet må alltid vere i utvikling. Folkestyret må alltid vere i utvikling. Det må alltid vere eit mål at vi greier å få fleire grupper med, ikkje minst i ei tid då vi veit at demokratiet er under press. Difor er det å få røysterett for 16- og 17-åringar ved lokalval ei viktig sak for Venstre. Eg er overtydd om at tida arbeider for saka. Eg er heilt overtydd om at det berre er eit tidsspørsmål før det er eit politisk fleirtal i Noreg for å gjere dette, og eg skulle ønskje det tidspunktet var no.

Men det som eigentleg er grunnen til at eg tek ordet, er at eg har vore så heldig å vere ordførar i ein kommune som var blant forsøkskommunane med røysterett for 16- og 17-åringar, i tidlegare Eid kommune i 2015, og eg har vore med og prøvd dette i praksis. Eg veit at eg kan seie med heile mitt hjarte: Det å vere med og prøve ut det var verkeleg med og vidareutvikla lokaldemokratiet. Det skjerpa lokalpolitikarane i at vi måtte ha eit tydelegare fokus på ungdom, snakke eit språk og kommunisere på ein måte som gjer at ein får ungdom med i lokaldemokratiet, og vi greidde å fornye måten ein jobbar politisk på for å få ungdom i denne ekstremt viktige alderen med. For mange er dette dei siste åra dei bur på heim-

plassen sin før dei skal vidare ut og studere. Det er kanskje dei aller viktigaste åra for kva haldningar til heim-plassen ein har med seg, kor tett knytt ein er til han. Det å greie å fornye og styrkje den måten som vi alle, som vaksne politikarar, må jobbe med ungdom på, kan eg seie av heile mitt hjarte at vi hadde utelukkande positive erfaringar med. Evalueringa frå dei forsøksprosjekta som har vore, viser at det var ikkje vår kommune åleine om.

Eg er verken overraska over eller legg eigentleg spesielt stor vekt på at Noregs konservative parti er imot ei endring. Det høyrer vel berre historia til. Det har Høgre stort sett vore når det gjeld fornying av demokratiet i 140 år, så det er jo ein stolt tradisjon. Men eg er noko meir overraska over at Senterpartiet – som er eit parti som oppriktig og genuint brenn for å utvikle distrikta, gje fleire tilhøyrse til dei plassane ein kjem frå i distrikta, vere med på å gjere dei store og viktige jobbane for at fleire unge skal føle tilhøyrse til distrikta – går imot dette. Det synest eg er rart.

Venstre håpar inderleg at vi får fleirtal no. At fleirtalet vil kome ein gong i framtida, er eg 100 pst. overtydd om.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 7.

Det ringes inn til votering.

Masud Gharahkhani gjeninntok her presidentplassen.

Votering

Etter at det var ringt til votering, uttalte

presidenten: Da er vi klare til å gå til votering.

Stortinget voterer først over sakene nr. 12–18 på gårsdagens kart, dagsorden nr. 84.

Votering i sak nr. 12, debattert 31. mai 2022

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens undersøkelse av politi- og lensmannsetatens måloppnåelse på sentrale oppgaver (Innst. 421 S (2021–2022), jf. Dokument 3:7 (2021–2022))

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

vedtak:

Dokument 3:7 (2021–2022) – Riksrevisjonens undersøkelse av politi- og lensmannsetatens måloppnåelse på sentrale oppgaver – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 13, debattert 31. mai 2022

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Melding for året 2021 fra Sivilombudet og Melding for året 2021 fra Sivilombudet om forebygging av tortur og annen grusom, umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff ved frihetsberøvelse (Innst. 429 S (2021–2022), jf. Dokument 4 (2021–2022) og Dokument 4:1 (2021–2022))

Presidenten: Under debatten har Sara Bell satt fram et forslag på vegne av Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen om å iverksette nasjonale tiltak på bakgrunn av Sivilombudets anbefalinger, som sikrer mindreårige som blir arrestert, vilkår som er i tråd med Norges forpliktelser etter FNs barnekonvensjon.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre ble med 132 mot 34 stemmer ikke bifalt. (Voteringsutskrift kl. 14.09.27)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

vedtak:

I

Dokument 4:1 (2021–2022) Melding for året 2021 fra Sivilombudet – vedlegges protokollen.

II

Dokument 4 (2021–2022) – om Melding for året 2021 fra Sivilombudet om forebygging av tortur og annen grusom, umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff ved frihetsberøvelse – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 14, debattert 31. mai 2022

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Årsmelding for 2021 fra Norges institusjon for menneskerettigheter (Innst. 425 S (2021–2022), jf. Dokument 6 (2021–2022))

Presidenten: Under debatten er det satt fram i alt fem forslag. Det er

- forslagene nr. 1 og 2, fra Sara Bell på vegne av Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre
- forslagene nr. 3–5, fra Sara Bell på vegne av Sosialistisk Venstreparti og Rødt

Det voteres først over forslagene nr. 3–5, fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt.

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringen om å utrede endring av klimaloven for å lovfeste 1,5-gradersmålet og forplikte til spesifiserte årlige utslippskutt fram til nullutslipp innenfor et nasjonalt karbonbudsjett.»

Forslag nr. 4 lyder:

«Stortinget ber regjeringen tydeliggjøre, gjennom lovgivning eller andre reguleringer, de relevante vurderingstemaene etter FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter (SP) artikkel 27 for å bidra til gode menneskerettslige vurderinger i forvaltningen, og vurdere om man bør tillate utbygging i reinbeiteområder før gyldigheten av en tillatelse er rettslig avklart.»

Forslag nr. 5 lyder:

«Stortinget ber regjeringen om at lovforslag som innebærer økt bruk av informasjonsteknologi, følges av grundige konsekvensanalyser som vektlegger menneskerettighetene, særlig retten til privatliv, ikke-diskriminering og ytringsfrihet.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslagene.

V o t e r i n g :

Forslagene fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt ble med 141 mot 25 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 14.10.15)

Presidenten: Det voteres over forslagene nr. 1 og 2, fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre.

Forslag nr. 1 lyder:

«Stortinget ber regjeringen om å følge opp NIMs anbefalinger og utrede om terskelen for soningsdyktighet i tilstrekkelig grad sikrer at den innsatte vil kunne håndtere soning, og om rettsikkerhetsgarantiene for å vurdere soningsdyktighet før og underveis i soningen er tilstrekkelige, og komme tilbake til Stortinget med en tidsplan for gjennomgangen av regelverket om utelukkelse fra fellesskap og bruk av tvang i fengsel samt lovhjemmel for helsepersonells oppfølging av isolerte innsatte.»

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen om å utarbeide et lovforslag om å sikre enslige mindreårige asylsøke-

re over 15 år et omsorgstilbud som både kvalitativt og rettighetsmessig er likeverdig med det tilbudet som gis til enslige mindreårige asylsøkere under 15 år og øvrige barn som det offentlige har omsorgen for.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslagene.

V o t e r i n g :

Forslagene fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre ble med 134 mot 32 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 14.10.34)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k :

Dokument 6 (2021–2022) – Årsmelding for 2021 fra Norges institusjon for menneskerettigheter – vedlegges protokollen.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 15, debattert 31. mai 2022

Innstilling fra utdannings- og forskningskomiteen om Endringer i barnehageloven (selvstendig rettssubjekt, forbud mot annen virksomhet, meldeplikt m.m.) (Innst. 403 L (2021–2022), jf. Prop. 82 L (2021–2022))

Presidenten: Under debatten er det satt fram i alt 25 forslag. Det er

- forslagene nr. 1–3, fra Elise Waagen på vegne av Arbeiderpartiet og Senterpartiet
- forslagene nr. 4–8, fra Kari-Anne Jønnes på vegne av Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre
- forslag nr. 9, fra Kari-Anne Jønnes på vegne av Høyre og Venstre
- forslagene nr. 10–18, fra Freddy André Øvstegård på vegne av Sosialistisk Venstreparti og Rødt
- forslag nr. 19, fra Himanshu Gulati på vegne av Fremskrittspartiet
- forslagene nr. 20–22, fra Freddy André Øvstegård på vegne av Sosialistisk Venstreparti
- forslag nr. 23, fra Hege Bae Nyholt på vegne av Rødt
- forslagene nr. 24 og 25, fra Himanshu Gulati på vegne av Fremskrittspartiet

Det voteres over forslag nr. 4, fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre. Forslaget lyder:

«Prop. 82 L (2021–2022) Endringer i barnehageloven sendes tilbake til regjeringen. Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en

proposisjon der reguleringer foreslått i Prop. 82 L (2021–2022) legges frem sammen med resultatene av arbeidet kunnskapsministeren har varslet med en gjennomgang av reglene om styring og finansiering av private barnehager.»

V o t e r i n g :

Forslaget fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre ble med 99 mot 67 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 14.11.46)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 23, fra Rødt.

«Stortinget ber regjeringen snarest, og senest i forbindelse med de varslede endringene i finansiering og styring av private barnehager våren 2023, fremme forslag om nødvendige endringer for å gi kommunene adgang til å prioritere barnehager som har vedtektsfestet at eventuelle overskudd reinvesteres i barnehagedriften.»

V o t e r i n g :

Forslaget fra Rødt ble med 157 mot 8 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 14.12.03)

Presidenten: Det voteres over forslagene nr. 20–22, fra Sosialistisk Venstreparti.

Forslag nr. 20 lyder:

«§ 7 a tredje ledd skal lyde:

Første ledd gjelder ikke for barnehageeiere som alene, sammen med nærstående eller selskap i samme konsern *til sammen* eier

- a. ordinære barnehager med til sammen færre enn *tjue* barn,
- b. familiebarnehager med til sammen færre enn ti barn, eller
- c. én åpen barnehage.»

Forslag nr. 21 lyder:

«§ 7 b andre ledd skal lyde:

Første ledd gjelder ikke for familiebarnehager og barnehageeiere som alene, sammen med nærstående eller selskap i samme konsern *til sammen* eier ordinære barnehager med til sammen færre enn tjue barn eller én åpen barnehage.»

Forslag nr. 22 lyder:

«§ 23 a tredje ledd skal lyde:

Første og andre ledd gjelder ikke for barnehageeiere som alene, sammen med nærstående eller selskap i samme konsern *til sammen* eier

- a. ordinære barnehager med til sammen færre enn *tjue* barn

- b. familiebarnehager med til sammen færre enn ti barn, eller
- c. én åpen barnehage.»

Rødt har varslet subsidiær støtte til forslagene.

V o t e r i n g :

Forslagene fra Sosialistisk Venstreparti ble med 144 mot 22 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 14.12.20)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 19, fra Fremskrittspartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen reversere de vedtatte kutt i 2022 og videre planlagte kutt i pensjonstilskudd til private barnehager i forslaget til statsbudsjett for 2023.»

V o t e r i n g :

Forslaget fra Fremskrittspartiet ble med 145 mot 21 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 14.12.36)

Presidenten: Det voteres over forslagene nr. 24 og 25, fra Fremskrittspartiet.

Forslag nr. 24 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sikre de private barnehagene en smidig overgang ved å ikke innføre en eventuell stortingsvedtatt bestemmelse om at barnehager ikke kan ta opp lån på andre måter enn i finansforetak før tidligst i 2023.»

Forslag nr. 25 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sikre at barnehager som søker om å få dekket sine reelle pensjonskostnader som måtte overstige pensjonstilskuddet de har fått, måles mot et kommunalt makstak som gjenspeiler de kommunale barnehagenes faktiske pensjonskostnadsnivå, og at makstaket ikke reduseres selv om kommunen dekker deler av pensjonskostnadene gjennom bruk av kommunalt premiefond.»

Venstre har varslet støtte til forslagene.

V o t e r i n g :

Forslagene fra Fremskrittspartiet ble med 136 mot 30 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 14.12.56)

Presidenten: Det voteres over forslagene nr. 10–12 og 14–18, fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt.

Forslag nr. 10 lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede hvordan private barnehagers eksisterende låneavtaler kan om-

fattes av forbud mot å ta opp lån på andre måter enn i finansforetak, og komme tilbake til Stortinget med forslag i forbindelse med de varslede endringene i finansiering og styring av private barnehager våren 2023.»

Forslag nr. 11 lyder:

«Stortinget ber regjeringen vurdere om gevinster fra salg av barnehageeiendommene må anses som ulovlig offentlig støtte til en kommersiell eiendomsvirksomhet, snarere enn til en ikke-økonomisk barnehagevirksomhet, og om nasjonal rett åpner for å få krevet eventuell ulovlig statsstøtte tilbakeført. I den forbindelse må også lovligheten av de såkalte sale-leaseback-avtalene vurderes, det vil si der det ved salg av eiendommer er inngått langsiktige husleieavtaler mellom driftsselskapet, altså barnehagen, og eiendomsselskapet som har kjøpt eiendommen.»

Forslag nr. 12 lyder:

«Stortinget ber regjeringen så raskt som mulig fremme forslag om å innføre et forbud mot salg av barnehageeiendommer inntil lovbestemmelser om forkjøpsrett er på plass.»

Forslag nr. 14 lyder:

«Stortinget ber regjeringen i forbindelse med de varslede endringene i finansiering og styring av private barnehager våren 2023 foreslå de nødvendige endringer i lov og forskrift slik at tilskudd til private barnehager er tidsavgrenset, og at tilskudd faller vekk ved salg av barnehagen, samt gi kommunene mulighet til å vedta lokale forskrifter om beregning av tilskudd, inkludert anledning til å fastsette bestemmelser i kontrakter eller forskrifter om hvor lenge de private aktørene skal gis finansiering om gangen, og vilkår om at finansiering faller vekk ved salg.»

Forslag nr. 15 lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede og innføre regulering av husleie for barnehager og komme tilbake til Stortinget i forbindelse med de varslede endringene i finansiering og styring av private barnehager våren 2023.»

Forslag nr. 16 lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme nødvendige lovforslag som fastsetter nærmere krav til overskuddslikviditet som sikrer at barnehagene bare dekker kostnader som direkte gjelder godkjent drift av barnehagen, jf. barnehageloven § 23 første ledd.»

Forslag nr. 17 lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede måltall for barnehagenes oppsparte midler og komme tilbake til Stortinget i forbindelse med de varslede endring-

ene i finansiering og styring av private barnehager våren 2023.»

Forslag nr. 18 lyder:

«Stortinget ber regjeringen i forbindelse med første statsbudsjett etter at kravet om at hver private barnehage skal være et selvstendig rettssubjekt, er iverksatt, fremme forslag om at pensjonstilskudd for barnehager skal utføres som kostnadsdekning til hver barnehage, i tråd med Storberget-utvalgets forslag.»

V o t e r i n g :

Forslagene fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt ble med 145 mot 21 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 14.13.14)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 13, fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen i forbindelse med de varslede endringene i finansiering og styring av private barnehager våren 2023 i forskrift og lovforslag for Stortinget innføre kommunal råderett over dimensjonering av barnehagetilbudet, samt gi kommunene anledning til å sette vilkår for tilskudd til private barnehager, i tråd med Storberget-utvalgets flertallsanbefaling, inkludert:

- å gi kommunene mulighet og plikt til å tilpasse barnehagekapasiteten lokalt
- å innføre koordinert barnehageopptak
- anledning til å stille samme krav til private barnehager som offentlige barnehager, som å prioritere barn med rett til barnehageplass, inntak av lærlinger og å følge lokalt bestemte bemanningsnormer.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt ble med 142 mot 23 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 14.13.32)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 9, fra Høyre og Venstre.

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag til begrensninger på konserninterne lånerenter i barnehagesektoren.»

V o t e r i n g :

Forslaget fra Høyre og Venstre ble med 121 mot 45 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 14.13.48)

Presidenten: Det voteres over forslagene nr. 5–7, fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre.

Forslag nr. 5 lyder:

«Stortinget ber regjeringen innføre krav om regnskapsmessig skille for alle private barnehager, med ikrafttredelse 1. januar 2023.»

Forslag nr. 6 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at krav om at alle barnehager skal organiseres som selvstendig rettssubjekt, trer i kraft 1. januar 2024.»

Forslag nr. 7 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at krav om at barnehagens lokaler og utearealer skal være samlet, trer i kraft 1. januar 2024.»

V o t e r i n g :

Forslagene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre ble med 100 mot 65 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 14.14.06)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 8, fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen sikre at barnehager drevet av studentsamskipnader, samt ideelle menighetsbarnehager, blir unntatt fra de nye kravene som innføres ved lovendringen, på lik linje med små, enkeltstående barnehager.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre ble med 97 mot 68 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 14.14.27)

Presidenten: Det voteres over forslagene nr. 1–3, fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet.

Forslag nr. 1 lyder:

«§ 7a tredje ledd skal lyde:

Første ledd gjelder ikke for barnehageeiere som alene, sammen med nærstående eller selskap i samme konsern eier

- a. ordinære barnehager med til sammen færre enn tretti barn,
- b. familiebarnehager med til sammen færre enn ti barn, eller
- c. én åpen barnehage.»

Forslag nr. 2 lyder:

«§ 7 b annet ledd skal lyde:

Første ledd gjelder ikke for familiebarnehager og barnehageeiere som alene, sammen med nærstående eller selskap i samme konsern eier ordinære barnehager med til sammen færre enn tretti barn eller én åpen barnehage.»

Forslag nr. 3 lyder:

«§ 23 a tredje ledd skal lyde:

Første og andre ledd gjelder ikke for barnehageeiere som alene, sammen med nærstående eller selskap i samme konsern eier

- a. ordinære barnehager med til sammen færre enn tretti barn
- b. familiebarnehager med til sammen færre enn ti barn, eller
- c. én åpen barnehage.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslagene.

Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre har varslet subsidiær støtte til forslagene.

V o t e r i n g :

Forslagene fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet ble bifalt med 139 mot 25 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 14.14.54)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende vedtak til

I o v

om endringer i barnehageloven (selvstendig rettssubjekt, forbud mot annen virksomhet, meldeplikt m.m.)

I

I lov 17. juni 2005 nr. 64 om barnehager gjøres følgende endringer:

§ 7 skal lyde:

§ 7 *Barnehageeierens ansvar*

Barnehageeieren har ansvaret for at barnehagen drives i samsvar med gjeldende lover og forskrifter.

Ny § 7 a skal lyde:

§ 7 a *Barnehagens organisering*

Hver private barnehage skal være et selvstendig rettssubjekt.

Kommunale og private barnehager skal være registrert med eget organisasjonsnummer i Enhetsregisteret.

Ny § 7 b skal lyde:

§ 7 b *Krav til samlet barnehageanlegg*

Kommunale og private barnehagers lokaler og utearealer skal ligge samlet, med mindre særlige hensyn tilsier at de er på ulike steder.

§ 12 skal lyde:

§ 12 *Særlige regler om klageinstans*

Statsforvalteren er klageinstans for vedtak fattet av kommunen eller fylkeskommunen etter §§ 14 og 15, § 19

første ledd, §§ 24 til 26, §§ 35 til 38, § 53 og der det følger av forskrift gitt i medhold av denne loven.

§ 13 første ledd skal lyde:

Statsforvalteren skal veilede kommuner, *fylkeskommuner* og barnehager om denne loven med forskrifter, med unntak av bestemmelsene i kapittel V med forskrifter.

§ 23 femte ledd skal lyde:

Departementet kan gi forskrift om regnskap, revisjon, *rapportering og dokumentasjon*.

Ny § 23 a skal lyde:

§ 23 a *Forbud mot annen virksomhet*

Barnehagen skal ikke drive eller eie annen virksomhet i samme rettssubjekt som barnehagen.

Barnehagen kan likevel drive eller eie tilleggsvirksomhet som er nært knyttet til barnehagevirksomheten og utgjør en mindre del av den totale virksomheten. Departementet kan gi forskrift om hvilken tilleggsvirksomhet som er tillatt og krav til regnskap, revisjon, rapportering og dokumentasjon.

Ny § 23 b skal lyde:

§ 23 b *Låneoptak i private barnehager*

Barnehagen skal ikke ta opp lån på andre måter enn i finansforetak. Med finansforetak menes foretak etter finansforetaksloven § 1-3.

Første ledd første punktum gjelder ikke kortsiktig gjeld i forbindelse med den daglige driften.

Ny § 23 c skal lyde:

§ 23 c *Meldeplikt for private barnehager*

Private barnehager skal melde fra til kommunen og Utdanningsdirektoratet ved nedleggelse, eierskifte og andre organisatoriske endringer. Departementet kan gi forskrift om hva som skal regnes som organisatoriske endringer, og om hvordan meldeplikten skal gjennomføres.

§ 54 skal lyde:

§ 54 *Statsforvalterens tilsyn med kommunen og fylkeskommunen*

Statsforvalteren fører tilsyn med lovligheten av kommunens og *fylkeskommunens* oppfyllelse av *pliktene de har* etter §§ 10, 11 og 53 og kapittel IV, VI og VII med forskrifter, og plikten til å ha internkontroll etter kommuneloven § 25-1. Reglene i kommuneloven kapittel 30 gjelder for tilsynsvirksomheten.

§ 56 første ledd skal lyde:

Utdanningsdirektoratet fører tilsyn med at *de private* barnehagene drives i samsvar med bestemmelsene i

kapittel V med forskrifter og § 9 om internkontroll for å sikre at kravene i kapittel V med forskrifter følges.

§ 56 tredje ledd skal lyde:

Utdanningsdirektoratet kan fatte vedtak om at tilskudd til barnehagen skal holdes tilbake dersom barnehagen har brutt bestemmelser i kapittel V med forskrifter eller § 9 om internkontroll for å sikre at kravene i kapittel V med forskrifter følges.

II

Loven gjelder fra den tiden Kongen bestemmer. De ulike bestemmelsene kan settes i kraft til forskjellig tid.

Presidenten: Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til innstillingen.

Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre har varslet at de vil stemme imot.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble bifalt med 99 mot 67 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 14.15.27)

Presidenten: Det voteres over lovens overskrift og loven i sin helhet.

Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre har varslet at de vil stemme imot.

V o t e r i n g :

Lovens overskrift og loven i sin helhet ble bifalt med 99 mot 66 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 14.15.51)

Presidenten: Lovvedtaket vil bli ført opp til andre gangs behandling i et senere møte i Stortinget.

Votering i sak nr. 16, debattert 31. mai 2022

Innstilling fra utdannings- og forskningskomiteen om Endringer i friskolelova (nytt navn på loven og oppheving av to godkjenningsgrunnlag) (Innst. 404 L (2021–2022), jf. Prop. 98 L (2021–2022))

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende vedtak til

I o v

om endringer i friskolelova (nytt navn på loven og oppheving av to godkjenningsgrunnlag)

I

I lov 4. juli 2003 nr. 84 om frittstående skolar gjøres følgende endringer:

Lovens tittel skal lyde:

Lov om *private skolar med rett til statstilskot (privatskolelova)*

§ 1-1 første ledd skal lyde:

Formålet med denne lova er å medverke til at det kan opprettast og drivast *private skolar*, slik at foreldre og elevar kan velje andre skolar enn dei offentlege, jf. menneskerettsloven § 2 nr. 2.

§ 1-2 første ledd skal lyde:

Lova gjeld godkjenning med rett til statstilskot for *private grunnskolar* og *private* vidaregåande skolar og vilkår for å få slikt tilskot.

§ 2-1 første ledd første punktum skal lyde:

Departementet kan godkjenne *private skolar* og driftsendingar ved godkjende *private skolar*.

§ 2-1 andre ledd bokstav g skal lyde:

g) Vidaregåande opplæring i *tradisjonshandverksfag*.

§ 2-1 andre ledd bokstav h og i oppheves.

§ 2-1 sjuende ledd skal lyde:

Departementet kan gi forskrift om fristar i samband med søknader om godkjenning av *private skolar*.

§ 3-5 femte ledd skal lyde:

Private skolar kan organisere særskilt opplæringstilbod for nykomne elevar i eigne grupper eller klassar når det ligg føre vedtak frå kommunen eller fylkeskommunen om slik organisering, og om at den *private skolen* kan gi slikt opplæringstilbod. *Private skolar* som vil gi enkeltelevar slikt opplæringstilbod, må gi kommunen eller fylkeskommunen den informasjon som er nødvendig for å opplyse saka før denne gjer vedtak etter opplæringslova § 2-8 femte ledd eller § 3-12 femte ledd.»

§ 3-6 andre ledd andre punktum skal lyde:

Heimkommunen eller heimfylket skal dekkje utgiftene til spesialundervisning i *private skolar* på lik linje med offentlege skolar.

§ 7-2 fjerde ledd skal lyde:

Departementet kan gi forskrift om meldeplikt ved sal, fusjon, fisjon og nedlegging av *private skolar*.

II

I følgende lover skal «friskolelova» erstattes med «privatskolelova», «lov 4. juli 2003 nr. 84 om frittstående skolar» med «lov 4. juli 2003 nr. 84 om private skolar med rett statstilskot (privatskolelova)», «friskolelovas» med «privatskolelovas», «frittstående skoler» med «sko-

ler godkjent etter privatskolelova» og «friskolar» med «skolar godkjent etter privatskolelova»:

- lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester (barnevernloven)
- lov 17. juli 1998 nr. 61 om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova)
- lov 26. mai 2020 nr. 52 Midlertidig lov om tilpasninger i barnehageloven, opplæringslova og friskolelova for å avhjelpe konsekvenser av utbrudd av covid-19
- lov 17. juni 2005 nr. 64 om barnehager (barnehageloven)
- lov 12. desember 2003 nr. 108 om kompensasjon av merverdiavgift for kommuner, fylkeskommuner mv. (merverdiavgiftskompensasjonsloven)
- lov 18. juni 2021 nr. 97 om barnevern (barnevernloven)
- lov 11. juni 2021 nr. 79 om offentlige organers ansvar for bruk av tolk mv. (tolkeloven)
- lov 11. juni 2021 nr. 78 om endringer i velferdstjenestelovgivningingen (samarbeid, samordning og barnekoordinator)

III

Loven trer i kraft fra den tiden Kongen bestemmer.

Presidenten: Det voteres først over samtlige paragrafer under I unntatt § 2-1 andre ledd bokstav g, samt II og III.

Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Miljøpartiet De Grønne har varslet at de vil stemme imot.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble bifalt med 97 mot 69 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 14.16.40)

Presidenten: Det voteres over I § 2-1 andre ledd bokstav g.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Det voteres over lovens overskrift og loven i sin helhet.

Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Miljøpartiet De Grønne har varslet at de vil stemme imot.

V o t e r i n g :

Lovens overskrift og loven i sin helhet ble bifalt med 97 mot 69 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 14.17.18)

Presidenten: Lovvedtaket vil bli ført opp til andre gangs behandling i et senere møte i Stortinget.

Votering i sak nr. 17, debattert 31. mai 2022

Innstilling fra utdannings- og forskningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Freddy André Øvstegård, Grete Wold, Marian Hussein, Mona Fagerås, Kari Elisabeth Kaski og Kathy Lie om tiltak for økt bemanning i skoler og barnehager (Innst. 329 S (2021–2022), jf. Dokument 8:230 S (2021–2022))

Presidenten: Under debatten er det satt fram i alt ti forslag. Det er forslagene nr. 1–10, fra Hege Bae Nyholt på vegne av Sosialistisk Venstreparti og Rødt.

Det voteres først over forslagene nr. 1, 5 og 10, fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt.

Forslag nr. 1 lyder:

«Stortinget ber regjeringen som en del av arbeidet med en tillitsreform i samarbeid med partene utarbeide en nasjonal rekrutteringsstrategi for flere lærere og andre ansatte i skole og barnehage og forankre dette i Stortinget innen ett år. Dette inkluderer pilotprosjekter med søkbare midler for å oppskalere og utvide laget rundt eleven med flere faggrupper, som følges av forskning og evaluering.»

Forslag nr. 5 lyder:

«Stortinget ber regjeringen styrke helsestasjonene og skolehelsetjenesten gjennom å fremme forslag til en konkret opptrappingsplan, som inkluderer å styrke helsesykepleierutdanningen og likebehandle den med tilsvarende utdanninger.»

Forslag nr. 10 lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en plan for hvordan man skal øke antall stillinger i PP-tjenesten.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslagene.

V o t e r i n g :

Forslagene fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt ble med 140 mot 26 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 14.17.56)

Presidenten: Det voteres over forslagene nr. 2–4 og 6–9, fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt.

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen ta initiativ til et prosjekt for hele, faste stillinger i skoler og barnehager sammen med partene i arbeidslivet.»

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringen i forbindelse med statsbudsjett for 2023 etablere en tilskuddsordning

for etter- og videreutdanning rettet mot assistenter som er ansatt i skole, barnehage og SFO.»

Forslag nr. 4 lyder:

«Stortinget ber regjeringen i samarbeid med partene legge til rette for ordninger med faste ansatte for å dekke vikarbehov i skole og barnehage, både med kvalifisert personell til pedagogstillinger og annet personell til andre stillinger, og komme tilbake til Stortinget med en plan for dette.»

Forslag nr. 6 lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag om å styrke kontaktlærerressursen med en ekstra kontaktlærertime på ungdomsskolen.»

Forslag nr. 7 lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å gi ukvalifisert personell i undervisningsstillinger en rett til etter- og videreutdanning for å bli kvalifisert, samt å etablere en søkbar tilskuddsordning gjennom statsforvalteren for å legge til rette for etter- og videreutdanning.»

Forslag nr. 8 lyder:

«Stortinget ber regjeringen øke finansieringskategorien for lærerutdanningene, både til skole og barnehage, slik at lærerutdanningene skal finansieres etter kostnadskategori C eller høyere, og komme tilbake med forslag om dette i forbindelse med statsbudsjettet for 2023.»

Forslag nr. 9 lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag om å øke bemannings- og pedagognormene for barnehagene til 50 pst. barnehagelærere og minst 25 pst. barne- og ungdomsarbeidere.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslagene.

V o t e r i n g :

Forslagene fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt ble med 143 mot 23 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 14.18.18)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k :

Dokument 8:230 S (2021–2022) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Freddy André Øvstegård, Grete Wold, Marian Hussein, Mona Fagerås, Kari Elisabeth Kaski og Kathy Lie om tiltak for økt bemanning i skoler og barnehager – vedtas ikke.

Presidenten: Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne har varslet at de vil stemme imot.

V o t e r i n g:

Komiteens innstilling ble bifalt med 141 mot 23 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 14.18.54)

Votering i sak nr. 18, debattert 31. mai 2022

Innstilling fra utdannings- og forskningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Abid Raja, Guri Melby, Grunde Almeland og Ingvild Wetrhus Thorsvik om et mer fleksibelt barnehage tilbud, bedre tilpasset familienes behov (Innst. 324 S (2021–2022), jf. Dokument 8:204 S (2021–2022))

Presidenten: Under debatten er det satt fram i alt tre forslag. Det er forslagene nr. 1–3, fra Grunde Almeland på vegne av Fremskrittspartiet og Venstre.

Det voteres først over forslag nr. 2, fra Fremskrittspartiet og Venstre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge til rette for endringer i dagens finansiering av barnehager slik at flere barnehager kan tilby mer fleksible åpningstider.»

V o t e r i n g:

Forslaget fra Fremskrittspartiet og Venstre ble med 135 mot 30 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 14.19.29)

Presidenten: Det voteres over forslagene nr. 1 og 3, fra Fremskrittspartiet og Venstre.

Forslag nr. 1 lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å innføre en garanti slik at alle barn får tilbud om en barnehageplass rett etter endt foreldrepermisjon, uansett barnets alder.»

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å innføre gratis kjernetid i barnehage for barn under 2 år i familier med lav inntekt.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslagene.

V o t e r i n g:

Forslagene fra Fremskrittspartiet og Venstre ble med 132 mot 34 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 14.19.51)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k:

Dokument 8:204 S (2021–2022) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Abid Raja, Guri Melby, Grunde Almeland og Ingvild Wetrhus Thorsvik om et mer fleksibelt barnehage tilbud, bedre tilpasset familienes behov – vedtas ikke.

Presidenten: Fremskrittspartiet, Venstre og Miljøpartiet De Grønne har varslet at de vil stemme imot.

V o t e r i n g:

Komiteens innstilling ble bifalt med 130 mot 35 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 14.20.28)

Presidenten: Stortinget går da til votering over sakene på dagens kart.

Sakene nr. 1–5 er grunnlovssaker, mens sakene nr. 6 og 7 er to lovinnstillinger.

Votering i sak nr. 1, debattert 1. juni 2022

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Grunnlovsforslag fra Eivind Smith, vedtatt til fremsettelse av Per Olaf Lundteigen, Michael Tetzschner og Nils T. Bjørke om endring i §§ 17 og 49 (retting av språklige feil etter grunnlovsendringene i 2014) (Innst. 281 S (2021–2022), jf. Dokument 12:20 (2019–2020))

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k:

Dokument 12:20 (2019–2020) – Grunnlovsforslag fra Eivind Smith, vedtatt til fremsettelse av Per Olaf Lundteigen, Michael Tetzschner og Nils T. Bjørke om endring i §§ 17 og 49 (retting av språklige feil etter grunnlovsendringene i 2014) – §§ 17 og 49 alternativ 1 – bifalles.

Grunnlovsforslaget hadde følgende ordlyd:

«§ 17 første punktum (på bokmål før semikolon) skal lyde:

Kongen kan gi og oppheve anordninger som angår handel, toll, næringsveier og offentlig regulering

–

Kongen kan gje og oppheve provisoriske lover om handel, toll, næringsvegar og offentlig regulering.

§ 49 første ledd annet punktum skal lyde:

Alternativ 1 (endring kun på bokmål):

Storingsrepresentantene velges gjennom frie og hemmelige valg.

Alternativ 2:

Stortingets medlemmer velges gjennom frie og hemmelige valg.

–

Medlemmene av Stortinget blir valde gjennom frie og hemmelige valg.»

Presidenten: Samtlige partier har varslet støtte til innstillingen.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Innstillingen har oppnådd det grunnlovsmessige flertall og er dermed vedtatt.

Votering i sak nr. 2, debattert 1. juni 2022

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Grunnlovsforslag fra Solfrid Lerbrekk, Kari Elisabeth Kaski, Torstein Tvedt Solberg, Anette Trettebergstuen, Åsmund Aukrust, Heidi Nordby Lunde, Sivert Bjørnstad, Jon Gunnes, Ketil Kjenseth og Trine Skei Grande om endring i §§ 1, 3 til 9, 11 til 15, 17 til 32, 34 til 37, 39 til 41, 43 til 48, 62, 67 til 69, 74 til 82, 86 og 121 (om republikk) (Innst. 302 S (2021–2022), jf. Dokument 12:38 (2019–2020))

Presidenten: Under debatten har Andreas Sjalg Unneland satt fram et forslag på vegne av Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre. Forslaget lyder:

«I

Lovens tittel skal lyde:

Norges rikes grunnlov

–

Noregs rikes grunnlov

§ 1 skal lyde:

Norge er en fri, selvstendig, udelelig og uavhengelig republikk.

–

Noreg er ein fri, sjølvstendig, udeleg og uavhengeleg republikk.

Overskriften til kapittel B skal lyde:

B. Om den utøvande makt

–

B. Om den utøvande makta

§ 3 skal lyde:

Den utøvande makt er hos regjeringa og presidenten. Nærmere bestemmelser om presidenten fastsettes ved lov.

–

Den utøvande makta er hos regjeringa og presidenten. Nærare føresegner om presidenten blir fastsette i lov.

§§ 4, 5, 6, 7, 8, 9 og 11 oppheves.

§ 12 skal lyde:

Regjeringa skal bestå av ein statsminister og minst syv andre medlemmer. Alle regjeringens medlemmer skal vere stemmeberettigede norske borgere.

Regjeringa fordeler gjøremåle mellom sine medlemmer slik den finner det tjenleg. Til å delta i regjeringsmøter ved sida av dei faste medlemmer kan regjeringa i særlege tilfelle tilkalle andre norske borgere, men ikkje presidenten eller medlemmer av Stortinget.

Ektefelle, foreldre og barn eller to søsken må ikkje på same tid vere medlemmer av regjeringa.

–

I regjeringa skal det vere ein statsminister og minst sju andre medlemmer. Alle medlemmene av regjeringa skal vere røysteføre norske borgarar.

Regjeringa fordeler gjøremåla mellom medlemmene slik ho meiner det er tenleg. Til å vere med på regjeringsmøte ved sida av dei faste medlemmene kan regjeringa i særlege høve kalle inn andre norske borgarar, men ikkje presidenten eller medlemmer av Stortinget.

Ektefolk, foreldre og born eller to sysken må ikkje samstundes vere medlemmer av regjeringa.

§ 13 skal lyde:

Regjeringens saker avgjøres ved stemmegivning. Ved stemmelikhet har statsministeren eller, i dennes fravær, den første av de tilstedeværende statsråder to stemmer.

–

Sakene til regjeringa blir avgjorde med røysting. Står røystene likt, har statsministeren eller, om han er borte, den fyrste av statsrådene som er til stades, to røyster.

§ 14 skal lyde:

Regjeringa kan utnevne statssekretærer til å bistå regjeringens medlemmer i utførelsen av deres gjøremål utanfor regjeringsmøtene. Den enkelte statssekretær handlar på vegne av det medlem av regjeringa som han eller ho er knyttet til, i den utstrekning dette medlem bestemmer.

–

Regjeringa kan utnemne statssekretærer til å hjelpe medlemmene av regjeringa med gjøremåla deira utanfor regjeringsmøta. Kvar statssekretær handlar på vegner av den medlemmen av regjeringa

ga som ho eller han er knytt til, så langt denne medlemmen fastset.

§ 15 skal lyde:

Ethvert medlem av regjeringen har plikt til å fratse sitt embete etter at Stortinget har fattet vedtak om mistillit til vedkommende alene eller til den samlede regjering.

Når Stortinget har fattet vedtak om mistillit, kan det bare utføres gjøremål som er nødvendige for en forsvarlig embetsførsel.

–

Kvar medlem av regjeringa har plikt til å gå av etter at Stortinget har gjort vedtak om mistillit til vedkommande åleine eller til heile regjeringa.

Når Stortinget har gjort vedtak om mistillit, kan det berre utførast slike gjøremål som trengst for forsvarleg embetsførsle.

I §§ 17, 18, 19 og 22 annet ledd gjøres følgende endringer:

«kongen» erstattes med «regjeringen» på bokmål og med «regjeringa» på nynorsk.

§ 20 første ledd skal lyde:

Regjeringen har i regjeringssmøte rett til å benåde forbrytere etter at dom er falt. Forbryteren kan velge å motta regjeringens nåde eller underkaste seg den idømte straff.

–

Regjeringa har i regjeringssmøte rett til å gje forbyrtarar nåde etter at dom er fallen. Forbrytaren kan velje å ta imot nåden frå regjeringa eller ta den idømde straffa.

§ 21 skal lyde:

Regjeringen velger og utnevner alle sivile og militære embetsmenn. Disse har lydighets- og troskapsplikt til konstitusjonen.

–

Regjeringa vel og utnemner alle sivile og militære embetsmenn. Dei har plikt til å vere lydige og tru mot konstitusjonen.

§ 22 første ledd første og annet punktum skal lyde:

Statsministeren, de øvrige medlemmer av regjeringen og statssekretærene kan uten dom avskjediges av regjeringen. Det samme gjelder for de embetsmenn som er ansatt ved regjeringens kontorer eller i utenrikstjenesten, sivile overøvrighetspersoner, sjefer for regiment og andre militære korps, kommandanter på festninger og høystbefalende på krigsskip.

–

Statsministeren, dei andre medlemmene av regjeringa og statssekretærene kan utan dom avsettast av regjeringa. Det same gjeld for dei

embetsmennene som er tilsette ved regjeringskontora eller i utanrikstenesta, sivile overøvrighetspersonar, sjefar for regiment og andre militære korps, kommandantar på festningar og høgstbefalende på krigsskip.

§ 23 første ledd skal lyde:

Regjeringen kan dele ut ordener til hvem den vil, til belønning for utmerkede fortjenester, som må kunngjøres offentlig. Regjeringen kan ikke tildele annen rang eller tittel enn den et embete medfører. Ordenen fritar ingen for statsborgernes felles plikter og byrder, og gir heller ikke fortrinnsrett til statlige embeter. Embetsmenn som avskjediges i nåde, beholder den tittel og rang de hadde i embetet. Dette gjelder ikke regjeringens medlemmer eller statssekretærene.

–

Regjeringa kan gje ordenar til kven ho vil, til påskjøning for framifrå gagnsverk, som må kunngjerast offentleg. Regjeringa kan ikkje tildele annan rang og tittel enn den eit embete fører med seg. Ordenen fritek ingen for dei plikter og bærer som er sams for statsborgarane, og gjev heller ikkje førerrett til statlege embete. Embetsmenn som får avskil i nåde, får ha den tittelen og rangen dei hadde i embetet. Dette gjeld ikkje medlemmene av regjeringa eller statssekretærene.

§ 24 oppheves.

§ 25 første ledd første punktum skal lyde:

Regjeringen har høyeste befaling over rikets forsvarsmakt.

–

Regjeringa har høgste befalinga over forsvarsmakta til riket.

§ 26 første ledd skal lyde:

Regjeringen har rett til å sammenkalle tropper, begynne krig til forsvar av landet og slutte fred, inngå og oppheve folkerettslige avtaler og sende og motta sendemenn.

–

Regjeringa har rett til å kalle saman troppar, byrje krig til forsvar av landet og slutte fred, inngå og seie opp folkerettslege avtaler og sende og ta imot sendemenn.

§ 27 skal lyde:

Alle regjeringens medlemmer skal møte i regjeringssmøter når de ikke har lovlig forfall. Ingen beslutning må tas der når ikke over halvparten av medlemmene er til stede.

–

Alle medlemmene av regjeringa skal møte i regjeringssmøte når dei ikkje har lovleg forfall. Inga

avgjerd må takast der når ikkje over halvta av medlemmene er til stades.

§ 28 skal lyde:

Tilrådingar om embetsutnevnelser og andre viktige saker skal foredras i regjeringsmøte av det medlem av regjeringa hvis fagområde de tilhører. Hun eller han skal ekspedere sakene i overensstemmelse med regjeringens beslutning.

–

Tilrådingar om embetsutnemningar og andre viktige saker skal målberast i regjeringsmøte av den medlemmen av regjeringa som har det fagområdet dei høyrer til. Ho eller han skal ekspedere sakene i samsvar med avgjerda til regjeringa.

§ 29 skal lyde:

Hindrer lovlig forfall et medlem av regjeringa fra å møte og foredra de saker som tilhører hennes eller hans fagområde, skal disse saker foredras av et annet medlem, som regjeringa konstituerer til det.

Hindrer lovlig forfall så mange fra å møte at ikke flere enn halvparten av det bestemte antall medlemmer er til stede, skal så mange andre personer som nødvendig konstitueres til å delta i regjeringsmøtet.

–

Hindrar lovleg forfall ein medlem frå å møte og målbera saker som høyrer til hennar eller hans fagområde, skal sakene målberast av ein annan medlem, som regjeringa konstituerer til det.

Hindrar lovleg forfall så mange frå å møte at ikkje fleire enn halvta av det fastsette talet på medlemmer er til stades, skal så mange andre personar som naudsynt konstituerast til å vere med på regjeringsmøtet.

§ 30 skal lyde:

I regjeringsmøtet føres det protokoll over alle de saker som behandles der. De diplomatiske saker som regjeringa beslutter å hemmeligholde, føres inn i en egen protokoll. Det samme gjelder de militære kommandosaker som regjeringa beslutter å hemmeligholde.

Enhver som deltar i regjeringsmøte, har plikt til å si sin mening med frimodighet. Mener noe medlem av regjeringa at regjeringens beslutning strider mot statsformen eller landets lover, har hun eller han plikt til å gjøre kraftige motforestillinger og tilføye sin mening i protokollen. Den som ikke har protestert på denne måte, anses for å ha vært enig i regjeringens beslutning og er ansvarlig for det, slik som det siden blir bestemt, og kan av Stortinget settes under tiltale for Riksretten.

–

I regjeringsmøtet blir det ført protokoll over alle saker som blir behandla der. Dei diplomatiske sakene som regjeringa vedtek å halde løynde, blir førte inn i ein særskild protokoll. Det same gjeld dei militære kommandosakene som regjeringa vedtek å halde løynde.

Kvar den som er med på regjeringsmøte, har plikt til å seie si mening med frimod. Meiner nokon medlem av regjeringa at avgjerda til regjeringa strir mot statsforma eller lovene i landet, har ho eller han plikt til å ta kraftig til motmæle og skrive si mening i protokollen. Den som ikkje har protestert såleis, blir rekna for å ha vore samd i avgjerda til regjeringa og er ansvarleg for det, slik som det sidan blir fastsett, og Stortinget kan setje vedkommande under tiltale for Riksretten.

§ 31 skal lyde:

Alle regjeringens beslutninger utferdiges i dens navn og undertegnes av statsministeren eller, om statsministeren ikke har vært til stede, av det første av regjeringsmøtets tilstedeværende medlemmer.

–

Alle avgjerdene til regjeringa blir utferda i namnet til regjeringa og blir underskrivne av statsministeren eller, om statsministeren ikkje var til stades i regjeringsmøtet, av den fyrste av dei medlemmene som var det.

§§ 32, 34, 35, 36, 37, 39, 40, 41, 43, 44, 45, 46, 47 og 48 oppheves.

§ 62 skal lyde:

De tjenestemenn som er ansatt ved regjeringens kontorer, bortsett fra statssekretærer og de politiske rådgivere, kan ikke velges til representanter. Det samme gjelder Høyesteretts medlemmer og tjenestemenn som er ansatt i utenriksstjenesten, og tjenestemenn ansatt ved presidentens kontor.

Regjeringens medlemmer kan ikke møte på Stortinget som representanter så lenge de er medlemmer av regjeringa. Det samme gjelder presidenten, så lenge hun eller han er president. Heller ikke statssekretærene kan møte som representanter så lenge de er i embetet, og de politiske rådgivere ved regjeringens og presidentens kontorer kan ikke møte på Stortinget så lenge de innehar sine stillinger.

–

Tenestemenn som er tilsette ved regjeringskontora, bortsett frå statssekretærar og politiske rådgjevarar, kan ikkje veljast til representantar. Det same gjeld medlemmene av Høgsterett, tenestemenn som er tilsette i utanrikstenesta, og tenestemenn som er tilsette ved kontoret til presidenten.

Medlemmer av regjeringa kan ikkje møte på Stortinget som representantar så lenge dei er medlemmer av regjeringa. Det same gjeld presidenten så lenge ho eller han er president. Heller ikkje statssekretærarane kan møte som representantar så lenge dei er i embetet, og dei politiske rådgjevarane ved regjeringskontora kan ikkje møte på Stortinget så lenge dei har stillingane sine.

I § 67 strykes «Kongeriket».

§ 68 første punktum skal lyde:

Stortinget trer i alminnelighet sammen i rikets hovedstad den første hverdag i oktober måned hvert år, med mindre regjeringen eller presidenten på grunn av usedvanlige omstendigheter, så som fiendtlig angrep eller smittsom sykdom, velger en annen by i riket.

–

Stortinget kjem i regelen saman i hovudstaden den fyrste kvardagen i oktober kvart år, om ikkje regjeringa eller presidenten på grunn av usedvanlege omstende, så som fiendsleg åtak eller smittsam sjukdom, vel ein annan by i riket.

§ 69 skal lyde:

Når Stortinget ikke er samlet, kan det sammenkalles av regjeringen dersom den mener det er nødvendig.

–

Når Stortinget ikkje er samla, kan regjeringa kalle det saman dersom ho meiner det trengst.

§ 74 første ledd skal lyde:

Så snart Stortinget har konstituert seg, åpner statsministeren eller den statsministeren utpeker til det, forhandlingene med en tale om rikets tilstand og de forhold som hun eller han især ønsker å lede Stortingets oppmerksomhet mot.

–

Så snart Stortinget har konstituert seg, opnar statsministeren eller den statsministeren set til det, forhandlingane med ei tale om tilstanden i riket og dei emna ho eller han særleg vil gjere Stortinget merksam på.

§ 74 annet ledd skal lyde:

Når Stortingets forhandlinger er åpnet, har statsministeren og regjeringens øvrige medlemmer rett til å møte i Stortinget og på lik linje med Stortingets medlemmer delta i forhandlingene når de holdes for åpne dører, men uten å avgi stemme. I de saker som behandles for lukkede dører, gjelder dette bare når Stortinget tillater det.

–

Når forhandlingane i Stortinget er opna, har statsministeren og dei andre medlemmene av regjeringa rett til å møte i Stortinget og til liks med

medlemmene der ta del i forhandlingane når dei blir haldne for opne dører, men utan å røyste. I saker som blir behandla for stengde dører, gjeld dette berre når Stortinget gjev løyve til det.

§ 75 bokstav e oppheves.

§ 75 bokstav f blir bokstav e og skal lyde:

e) å la seg forelegge regjeringens møtenes protokoller og alle offentlige innberetninger og papirer;

–

e) å få seg førelagt protokollane frå regjeringens møta og alle offentlege meldingar og papir;

I § 75 bokstav g, som blir bokstav f, gjøres følgende endring:

«kongen» erstattes med «regjeringen» på bokmål og med «regjeringa» på nynorsk.

§ 75 bokstav h blir bokstav g og skal lyde:

g) å kunne gi enhver påbud om å møte for seg i statssaker;

–

g) å kunne gje kven som helst påbud om å møte for seg i statssaker;

§ 75 nåværende bokstav i til m blir § 75 bokstav h til l.

§ 76 første ledd skal lyde:

Enhver lov skal først foreslås på Stortinget, enten av en stortingsrepresentant eller av regjeringen ved et av dens medlemmer.

–

Alle lovframlegg skal fyrst gjerast på Stortinget, anten av ein stortingsrepresentant eller av regjeringa ved ein av medlemmene.

§ 77 skal lyde:

Når Stortinget har fattet det samme lovvedtak to ganger etter hverandre, sendes det til regjeringen med anmodning om dens sanksjon.

–

Når Stortinget har gjort same lovvedtaket to gonger på rad, går vedtaket til regjeringa med oppmoding om sanksjon.

§ 78 skal lyde:

Godtar regjeringen lovvedtaket, forsyner statsministeren det med sin underskrift, og dermed blir det til lov. Godtar regjeringen det ikke, sendes det tilbake til Stortinget med den erklæring at regjeringen for tiden ikke finner det tjenlig å sanksjonere det. I så tilfelle kan ikke det storting som da er samlet, legge dette vedtak frem for regjeringen igjen.

–

Godtek regjeringa lovvedtaket, skriv statsministeren under, og dermed blir det til lov. Godtek regjeringa det ikkje, blir det sendt attende til Stortinget med dei orda at regjeringa for tida ikkje meiner det er tenleg å sanksjonere det. I så fall kan

ikkje det stortinget som då er samla, leggje dette vedtaket fram for regjeringa att.

§ 79 skal lyde:

Når to storting med ett valg og minst to storting imellom har fattet det samme lovvedtak uforandret uten at Stortinget i mellomtiden har fattet noe avvikende endelig lovvedtak, og det da forelegges regjeringen, så blir det til lov selv om regjeringen ikke gir sin sanksjon før Stortinget adskilles.

–

Når to storting med eitt val og minst to storting imellom har gjort same lovvedtaket uendra utan at Stortinget i mellomtida har gjort avvikande endeleg lovvedtak, og det då blir lagt fram for regjeringa, så blir det til lov endå om regjeringa ikkje gjev sanksjon før Stortinget skilst.

§ 80 tredje ledd skal lyde:

Innen denne tid meddeler statsministeren regjeringens beslutning om de lovvedtak som ikke allerede er avgjort (jf. §§ 77–79), ved enten å stadfeste dem eller å forkaste dem. Alle de som ikke uttrykkelig er blitt godkjent, anses for å være forkastet.

–

Innan den tid kunngjer statsministeren for Stortinget avgjerda til regjeringa om dei lovvedtaka som ikkje alt er avgjorde (jf. §§ 77–79), med anten å stadfeste eller å forkaste dei. Alle dei som ikkje uttrykkeleg blir godkjende, blir rekna som forkasta.

§ 81 skal lyde:

Alle lover (unntatt dem i § 79) utferdiges i regjeringens navn, under Norges rikes segl og med følgende ord: «Den norske regjering kunngjør at vi er blitt forelagt Stortingets vedtak av dato sålydende: (her følger vedtaket). Vi godkjenner og stadfester dette vedtaket som lov, under vår hånd og rikets segl.»

–

Alle lover (så nær som dei etter § 79) blir utferda i namnet til regjeringa, under Noregs rikssegl og med desse orda: «Den norske regjeringa kunngjer at Stortinget har lagt føre oss eit vedtak dagsett dato som lyder slik: (her kjem vedtaket). Vi godkjenner og stadfester dette vedtaket som lov, under vår hand og riksseglet.»

§ 82 annet punktum skal lyde:

Intet medlem av regjeringen må legge frem uriktige eller villedende opplysninger for Stortinget eller dets organer.

–

Ingen medlemmer av regjeringa må leggje fram urette eller villeiande opplysningar for Stortinget eller eit stortingsorgan.

§ 86 første ledd skal lyde:

Riksretten dømmer i første og siste instans i de saker som Stortinget anlegger mot medlemmer av regjeringen, Høyesterett eller Stortinget, eller presidenten, for straffbart eller annet rettsstridig forhold når de har brutt sine konstitusjonelle plikter.

–

Riksretten dømmer i fyrste og siste instans i dei sakene som Stortinget reiser mot medlemmer av regjeringa, Høgsterett eller Stortinget, eller presidenten, for eit strafflagt eller anna rettsstridig tilhøve når dei har brote sine konstitusjonelle plikter.

§ 86 tredje ledd tredje punktum skal lyde:

Presidenten, medlemmer av regjeringen og medlemmer av Stortinget kan ikke velges til medlem av Riksretten.

–

Presidenten, medlemmer av regjeringa og medlemmer av Stortinget kan ikkje veljast til medlem av Riksretten.

§ 121 skal lyde:

Viser erfaring at noen del av denne Norges rikes grunnlov bør endres, skal endringsforslag fremsettes på første, annet eller tredje storting etter et nytt valg og kunngjøres. Men det tilkommer først det første, annet eller tredje storting etter neste valg å bestemme om den foreslåtte endring skal finne sted eller ei. En slik endring må likevel aldri motsi denne grunnlovs prinsipper, men bare angå modifikasjoner i enkelte bestemmelser som ikke endrer denne konstitusjons ånd, og to tredjedeler av Stortinget må være enige i en slik endring.

En grunnlovsbestemmelse som er vedtatt på denne måte, skal underskrives av Stortingets president og sekretær og sendes regjeringen til kunngjøring som gjeldende bestemmelse i Norges rikes grunnlov.

–

Viser røynsla at nokon del av denne Noregs rikes grunnlov bør endrast, skal framlegget om endring leggjast fram på det fyrste, andre eller tredje stortinget etter eit nytt val og kunngjerast. Men det er fyrst det fyrste, andre eller tredje stortinget etter neste val som avgjer om endringa skal gjerast eller ikkje. Ei slik endring må likevel aldri stri mot prinsippa i denne grunnlova, men berre gjelde modifikasjonar i einskilde føresegnar som ikkje endrar ånda i denne konstitusjonen, og to tredjedelar av Stortinget må vere samde i ei slik endring.

Ei grunnlovsføresegn som er vedteken på denne måten, skal underskrivast av Stortingets president og sekretær og sendast til regjeringa til kunngjering som gjeldande føresegn i Noregs rikes grunnlov.

II

Vedtak I trer i kraft 1. januar året etter at innføring av republikk som styreform i Norge har fått flertall ved en folkeavstemning. Slik folkeavstemning må avholdes innen 31. september 2025.

III

De som på tidspunktet nevnt under II første punktum er regjeringsmedlemmer, får fra da av myndighet, rettigheter og plikter som medlem av regjeringen etter den forandrete grunnloven, og myndighet, rettigheter og plikter som i eller i medhold av lov er tillagt regjeringsmedlemmer eller statsråder. Myndighet, rettigheter eller plikter som i eller i medhold av lov er tillagt kongen, skal fra da av tillegges regjeringen. Myndighet, rettigheter eller plikter som i eller i medhold av lov er tillagt Kongen i statsråd, skal fra da av tillegges regjeringen i regjeringsmøte.»

V o t e r i n g :

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre ble med 131 mot 35 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 14.22.16)

Presidenten: Som følge av voteringen over forslag nr. 1 bortfaller voteringen over tilrådingen.

Votering i sak nr. 3, debattert 1. juni 2022

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Grunnlovsforslag fra Kari Elisabeth Kaski, Audun Lysbakken, Petter Eide, Lars Haltbrekken, Arne Nævra, Karin Andersen og Nicholas Wilkinson om endring i § 25 (om mer åpenhet om norsk krigsdeltakelse i utlandet) og Grunnlovsforslag fra Anniken Huitfeldt, Martin Kolberg, Marianne Marthinsen, Jette F. Christensen, Trine Skei Grande, Terje Breivik og Geir Sigbjørn Toskedal om endringer i §§ 25 og 26 (om forsvarsmakten og utenriksstyret) (Innst. 410 S (2021–2022), jf. Dokument 12:22 (2019–2020) og Dokument 12:27 (2019–2020))

Presidenten: Under debatten er det satt fram i alt tre forslag. Det er

- forslag nr. 1, fra Lubna Boby Jaffery på vegne av Arbeiderpartiet
- forslag nr. 2, fra Seher Aydar på vegne av Sosialistisk Venstreparti og Rødt
- forslag nr. 3, fra Grunde Almeland på vegne av Venstre

Det voteres over forslag nr. 3, fra Venstre. Forslaget lyder:

«Dokument 12:27 (2019–2020) – Grunnlovsforslag fra Anniken Huitfeldt, Martin Kolberg, Marianne Marthinsen, Jette F. Christensen, Trine Skei

Grande, Terje Breivik og Geir Sigbjørn Toskedal om endringer i §§ 25 og 26 (om forsvarsmakten og utenriksstyret) – alternativ 2 for § 25 første ledd, alternativ 1 for § 25 andre ledd, og alternativ 1 B for § 26 nytt andre ledd – bifalles.»

V o t e r i n g :

Forslaget fra Venstre ble med 158 mot 8 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 14.23.11)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 2, fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt. Forslaget lyder:

«Dokument 12:22 (2019–2020) – Grunnlovsforslag fra Kari Elisabeth Kaski, Audun Lysbakken, Petter Eide, Lars Haltbrekken, Arne Nævra, Karin Andersen og Nicholas Wilkinson om endring i § 25 (om mer åpenhet om norsk krigsdeltakelse i utlandet) – alternativ 1 – bifalles.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt ble med 142 mot 24 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 14.23.36)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 1, fra Arbeiderpartiet. Forslaget lyder:

«Dokument 12:27 (2019–2020) – Grunnlovsforslag fra Anniken Huitfeldt, Martin Kolberg, Marianne Marthinsen, Jette F. Christensen, Trine Skei Grande, Terje Breivik og Geir Sigbjørn Toskedal om endringer i §§ 25 og 26 (om forsvarsmakten og utenriksstyret) – alternativ 2 for § 25 første ledd, alternativ 4 for § 25 andre ledd og alternativ 1 B for § 26 nytt andre ledd – bifalles.»

Kristelig Folkeparti har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Arbeiderpartiet ble med 117 mot 49 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 14.24.01)

Presidenten: Som følge av voteringen over mindretallsforslagene bortfaller voteringen over tilrådingen.

Votering i sak nr. 4, debattert 1. juni 2022

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Grunnlovsforslag fra Petter Eide, Solfrid Lerbrekk, Kari Elisabeth Kaski, Audun Lysbakken, Karin Andersen, Lars Haltbrekken, Mona Fagerås og Nicholas Wilkinson

om endring i § 25 (om forbud mot atomvåpen på norsk jord) (Innst. 409 S (2021–2022), jf. Dokument 12:28 (2019–2020))

Presidenten: Under debatten er det satt fram i alt to forslag. Det er forslagene nr. 1 og 2, fra Andreas Sjalg Unneland på vegne av Sosialistisk Venstreparti og Rødt.

Det voteres over forslag nr. 1, fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt. Forslaget lyder:

«Dokument 12:28 (2019–2020) – Grunnlovsforslag fra Petter Eide, Solfrid Lerbrekk, Kari Elisabeth Kaski, Audun Lysbakken, Karin Andersen, Lars Haltbrekken, Mona Fagerås og Nicholas Wilkinson om endring i § 25 (om forbud mot atomvåpen på norsk jord) – alternativ 1 – vert vedteke.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt ble med 142 mot 24 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 14.24.54)

Presidenten: Som følge av voteringen i sak nr. 3 bortfaller voteringen over forslag nr. 2 i denne innstillingen.

Som følge av voteringen over forslag nr. 1 bortfaller voteringen over tilrådingen.

Votering i sak nr. 5, debattert 1. juni 2022

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Grunnlovsforslag fra Roy Steffensen om endring i § 59 (sperregrense på fem prosent for utjevningsmandater), Grunnlovsforslag fra Dag Terje Andersen, Eva Kristin Hansen, Magne Rommetveit, Svein Harberg, Bente Stein Mathisen, Solveig Horne, Terje Breivik og Ulf Leirstein om endringer av Grunnloven §§ 14, 50, 53 til 64, 71 og 72 (Valglovutvalgets forslag i NOU 2020:6 Frie og hemmelige valg – ny valglov), Grunnlovsforslag fra Freddy André Øvstegård, Mona Fagerås, Lars Haltbrekken, Kari Elisabeth Kaski og Solfrid Lerbrekk om endring i §§ 12, 50 og 61 (innføring av 16 års stemmerettsalder), Grunnlovsforslag fra Bjørnar Moxnes om endring i § 59 (om lavere sperregrense for utjevningsmandater), Grunnlovsforslag fra Nils T. Bjørke og Per Olaf Lundteigen om endring i § 14 (forbud mot å utnevne stortingsrepresentanter til statssekretærer), Grunnlovsforslag fra Freddy André Øvstegård om endring i § 57 (om valgdistrikt), Grunnlovsforslag fra Himanshu Gulati om endring i §§ 54, 68 og 121 (om å tillate nyvalg midt i en stortingsperiode) (Innst. 411 S (2021–2022), jf. Dokument 12:4 (2019–2020), Dokument 12:11 (2019–2020), Dokument 12:13 (2019–2020), Dokument 12:16 (2019–2020),

Dokument 12:18 (2019–2020), Dokument 12:23 (2019–2020) og Dokument 12:26 (2019–2020))

Presidenten: Under debatten er det satt fram i alt 18 forslag. Det er

- forslag nr. 1, fra Nils T. Bjørke på vegne av Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre
- forslagene nr. 2 og 12, fra Seher Aydar på vegne av Rødt og Venstre
- forslag nr. 3, fra Seher Aydar på vegne av Rødt
- forslag nr. 4, fra Grunde Almeland på vegne av Venstre
- forslag nr. 5, fra Nils T. Bjørke på vegne av Senterpartiet, Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti
- forslag nr. 6, fra Carl I. Hagen på vegne av Fremskrittspartiet, Rødt og Venstre
- forslagene nr. 7, 14 og 15, fra Sara Bell på vegne av Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre
- forslag nr. 8, fra Carl I. Hagen på vegne av Fremskrittspartiet
- forslagene nr. 9, 16 og 17, fra Sara Bell på vegne av Sosialistisk Venstreparti
- forslag nr. 10, fra Seher Aydar på vegne av Rødt
- forslag nr. 11, fra Grunde Almeland på vegne av Venstre
- forslag nr. 13, fra Seher Aydar på vegne av Rødt
- forslag nr. 18, fra Himanshu Gulati på vegne av seg selv

Det voteres over forslag nr. 1, fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre. Forslaget lyder:

«Forslag B

§ 14 nytt andre ledd skal lyde:

Alternativ 1

Stortingsrepresentanter kan ikke utnevnes til statssekretærer eller ansettes som politiske rådgivere ved statsrådets kontorer.

–

Stortingsrepresentantar kan ikkje utnemnast til statssekretærar eller tilsetjast som politiske rådgjevarar ved statsrådskontora.»

Pasientfokus har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre ble med 109 mot 57 stemmer ikke bifalt. (Voteringsutskrift kl. 14.26.44)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 2, fra Rødt og Venstre. Forslaget lyder:

«Forslag C

§ 50 første ledd første punktum skal lyde:

Alternativ 2:

Stemmerett ved stortingsvalg har norske borgere som har fylt 16 år eller fyller 16 år i det året valtinget holdes.

–

Røysterett ved stortingsval har dei norske borgarane som har fylt 16 år eller fyller 16 år i det året valtinget blir halde.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Rødt og Venstre ble med 148 mot 17 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 14.27.09)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 3, fra Rødt. Forslaget lyder:

«Forslag D

§ 50 første ledd nytt andre punktum skal lyde:

Personer som ikke er norske borgere, har stemmerett på de samme vilkår hvis de har vært folkeregistrert som bosatt i Norge de siste seks årene før valgdagen.

–

Personar som ikkje er norske borgarar, har røysterett på dei same vilkåra dersom dei har vore folkeregistrerte som busette i Noreg dei siste seks åra før valdagen.»

V o t e r i n g :

Forslaget fra Rødt ble med 158 mot 8 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 14.27.31)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 4, fra Venstre. Forslaget lyder:

«Forslag J

§ 56 første ledd skal lyde:

Alternativ 2:

Antall valgdistrikter fastsettes ved lov. Antall valgdistrikter skal vedtas med to tredjedels flertall, og minst to tredjedeler av Stortingets medlemmer må være til stede. Endringer i antall valgdistrikter må vedtas på første eller andre storting etter et valg om de skal få virkning ved neste stortingsvalg.

–

Talet på valdistrikt blir fastsett i lov. Talet på valdistrikt skal vedtakast med to tredjedels fleirtal, og minst to tredjedelar av medlemmene av Stortinget må vere til stades. Endringar i talet på valdistrikt må vedtakast på det fyrste eller andre stortinget etter eit val om dei skal få verknad ved det neste stortingsvalet.»

V o t e r i n g :

Forslaget fra Venstre ble med 159 mot 7 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 14.27.53)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 5, fra Senterpartiet, Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«Forslag K

§ 56 andre ledd skal lyde:

Alternativ 2:

Grensene mellom valgdistriktene fastsettes ved lov. Grensene mellom valgdistrikter skal vedtas med to tredjedels flertall, og minst to tredjedeler av Stortingets medlemmer må være til stede. Endringer av grensene mellom valgdistriktene må vedtas på første eller andre storting etter et valg om de skal få virkning ved neste stortingsvalg.

–

Grensene mellom valdistrikta blir fastsette i lov. Grensene mellom valdistrikta skal vedtakast med to tredjedels fleirtal, og minst to tredjedelar av medlemmene av Stortinget må vere til stades. Endringar av grensene mellom valdistrikt må vedtakast på det fyrste eller andre stortinget etter eit val om dei skal få verknad ved det neste stortingsvalet.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Senterpartiet, Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti ble med 102 mot 64 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 14.28.15)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 6, fra Fremskrittspartiet, Rødt og Venstre. Forslaget lyder:

«Forslag M

§ 57 andre ledd skal lyde:

Alternativ 1:

Hvert valgdistrikt får ett mandat, og de resterende mandatene fordeles med Sainte-Laguës metode på grunnlag av innbyggertall.

–

Kvart valdistrikt får eitt mandat, og resten av mandata blir utdelte med Sainte-Laguë-metoden på grunnlag av innbyggjartal.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Fremskrittspartiet, Rødt og Venstre ble med 126 mot 38 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 14.28.38)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 7, fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre. Forslaget lyder:

«**Forslag Q**

§ 59 andre ledd første punktum skal lyde:

Alternativ 1b:

De direktevalgte representantene velges fra hvert valgdistrikt ved forholdstallsvalg etter Sainte-Laguës metode med 1,2 som det første delingstallet.

–

Dei direktevalde representantane blir valde frå kvart valdistrikt med høvestalsval etter Sainte-Laguë-metoden med 1,2 som det fyrste delingstalet.»

Miljøpartiet De Grønne og Pasientfokus har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre ble med 135 mot 31 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 14.29.01)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 8, fra Fremskrittspartiet. Forslaget lyder:

«**Forslag S**

§ 59 tredje ledd skal lyde:

Alternativ 1c:

Utjevningsmandatene fordeles mellom de registrerte politiske partiene som har stilt liste i alle valgdistriktene og har fått minst fem prosent av de godkjente stemmene i hele riket.

–

Utjamningsmandata blir delte mellom dei registrerte politiske partia som har stilt liste i alle valdistrikta og har fått minst fem prosent av dei godkjende røystene i heile riket.»

V o t e r i n g :

Forslaget fra Fremskrittspartiet ble med 145 mot 21 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 14.29.20)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 9, fra Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«**Forslag S**

§ 59 tredje ledd skal lyde:

Alternativ 2:

Utjevningsmandatene fordeles mellom de registrerte politiske partiene som har fått minst fire prosent av de godkjente stemmene i hele riket.

–

Utjamningsmandata blir delte mellom dei registrerte politiske partia som har fått minst fire prosent av dei godkjende røystene i heile riket.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet subsidiær støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti ble med 150 mot 16 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 14.29.41)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 10, fra Rødt. Forslaget lyder:

«**Forslag S**

§ 59 tredje ledd skal lyde:

Alternativ 4a:

Utjevningsmandatene fordeles mellom de registrerte politiske partiene som har fått minst tre prosent av de godkjente stemmene i hele riket eller har vunnet minst ett direktemandat.

–

Utjamningsmandata blir delte mellom dei registrerte politiske partia som har fått minst tre prosent av dei godkjende røystene i heile riket eller har vunne minst eitt direktemandat.»

Miljøpartiet De Grønne og Pasientfokus har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Rødt ble med 155 mot 11 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 14.30.04)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 11, fra Venstre. Forslaget lyder:

«**Forslag S**

§ 59 tredje ledd skal lyde:

Alternativ 1a:

Utjevningsmandatene fordeles mellom de registrerte politiske partiene som har stilt liste i alle valgdistriktene og har fått minst tre prosent av de godkjente stemmene i hele riket.

–

Utjamningsmandata blir delte mellom dei registrerte politiske partia som har stilt liste i alle valdistrikta og har fått minst tre prosent av dei godkjende røystene i heile riket.»

V o t e r i n g :

Forslaget fra Venstre ble med 159 mot 7 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 14.30.29)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 12, fra Rødt og Venstre. Forslaget lyder:

«**Forslag T**

§ 59 fjerde ledd skal lyde:

Alternativ 2:

Utjevningsmandatene fordeles på grunnlag av partienes samlede stemmetall i hele riket. Stemmer og mandater til lister som ikke oppfyller kravene i tredje ledd, holdes utenfor. Det gjennomføres en beregning ved hjelp av Sainte-Laguës metode med 1,2 som det første delingstallet. Utjevningsmandatene går til de partiene som har fått færre direktevalgte mandater enn det som følger av denne beregningen.

–

Utjamningsmandata blir delte mellom partia på grunnlag av røystetala for heile riket. Røyster og mandat til lister som ikkje stettar krava i tredje leddet, blir haldne utanfor. Det blir gjort ei utrekning etter Sainte-Laguë-metoden med 1,2 som det fyrste delingstalet. Utjamningsmandata går til dei partia som har fått færre direktevalde mandat enn det som følgjer av denne utrekninga.»

Pasientfokus har varslet støtte til forslaget.

Miljøpartiet De Grønne har varslet subsidiær støtte.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Rødt og Venstre ble med 147 mot 19 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 14.30.53)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 13, fra Rødt. Forslaget lyder:

«**Forslag X**

§ 61 skal lyde:

Alternativ 2:

Ingen kan velges til representant uten å ha stemmerett og uten å ha fylt 18 år eller fylle 18 år i det året valgtinget holdes.

–

Ingen kan veljast til representant utan å ha røysterett og utan å ha fylt 18 år eller fylle 18 år i det året valtinget blir halde.»

V o t e r i n g :

Forslaget fra Rødt ble med 158 mot 8 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 14.31.14)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 14, fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre. Forslaget lyder:

«**Forslag Y**

§ 62 første ledd skal lyde:

Alternativ 1:

Høyesteretts medlemmer kan ikke stille til valg.

–

Medlemmene av Høgsterett kan ikkje stille til val.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre ble med 136 mot 30 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 14.31.36)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 15, fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre. Forslaget lyder:

«**Forslag Å**

§ 71 skal lyde:

De valgte representantene er medlemmer av Stortinget i fire sammenhengende år.

Stortinget kan gi nærmere regler om velferdspemisjon og om kortvarig permisjon på annet grunnlag.

En representant kan bare få permisjon for resten av valgperioden hvis det er for å utføre andre oppgaver av nasjonal interesse.

Representanten må selv søke om permisjon.

–

Dei valde representantane er medlemmer av Stortinget i fire år på rad.

Stortinget kan gje nærare reglar om velferdspemisjon og om kortvarig permisjon på anna grunnlag.

Ein representant kan berre få permisjon for resten av valperioden om det er for å utføre andre oppgaver av nasjonal interesse.

Representanten må sjølv søkje om permisjon.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre ble med 135 mot 31 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 14.31.56)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 16, fra Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«§ 12 første ledd første punktum skal lyde:

Alternativ 1:

Kongen velger selv et råd av stemmeberettigede norske borgere som har fylt 18 år.

–

Kongen vel sjølv eit råd av røysteføre norske borgarar som har fylt 18 år.

§ 50 første ledd skal lyde:

Alternativ 2:

Stemmerett ved stortingsvalg har norske borgere som har fylt 16 år eller fyller 16 år i det året valtinget holdes.

–

Røysterett ved stortingsval har dei norske borgerane som har fylt 16 år eller fyller 16 år i det året valtinget blir halde.

§ 61 skal lyde:

Alternativ 1:

Den som skal velges til representant, må å ha fylt 18 år eller fyller 18 år det året valtinget holdes.

–

Den som skal veljast til representant må ha fylt 18 år eller fyller 18 år det året valtinget blir halde.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti ble med 150 mot 15 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 14.32.16)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 17, fra Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«§ 57 annet og tredje ledd skal lyde:

Alternativ 3:

Riket inndeles i 16 valgdistrikter.

153 av stortingsrepresentantene skal velges som distriktsrepresentanter og 16 som utjevningsrepresentanter.

–

Riket blir inndelt i 16 valdistrikt.

153 av stortingsrepresentantane skal veljast som distriktsrepresentantar og 16 som utjamningsrepresentantar.»

V o t e r i n g :

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti ble med 153 mot 13 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 14.32.32)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 18, fra Himanshu Gulati. Forslaget lyder:

«Ny § 54 a skal lyde:

Kongen kan skrive ut nyvalg til nytt storting som skal avløse det tidligere valgte storting før funksjonstiden til dette storting er omme dersom Stortinget har uttrykt mistillit til regjeringen, eller et vedtak er fattet etter at regjeringen uttrykkelig har motsatt seg det, og statsministeren eller dennes stedfortreder før avstemningen har meddelt at det vil bli utskrevet nyvalg hvis den får et resultat som regjeringen ikke vil godta.

Etter et nyvalg skal neste ordinære valg avholdes på den tiden som følger av § 54 første ledd.

–

Kongen kan skrive ut nyval til nytt storting som skal løyse av det tidlegare valde storting før funksjonstida til dette storting er omme dersom Stortinget har uttrykt mistillit til regjeringa, eller eit vedtak er gjort etter at regjeringa uttrykkeleg har sett seg imot det, og statsministeren eller ein statsråd i hans stad før røystinga har gjort kjent at det blir skrive ut nyval om ho får eit resultat som regjeringa ikkje godtek.

Etter eit nyval skal neste ordinære val haldast på den tida som følgjer av § 54 fyrste leddet.

§ 68 nytt annet ledd skal lyde:

Etter et nyvalg trer Stortinget sammen senest to uker etter at valgtingene er tilendebrakt.

–

Etter eit nyval kjem Stortinget saman seinast to veker etter at valtinga er avslutta.

§ 121 første og annet punktum skal lyde:

Viser erfaring at noen del av denne Kongeriket Norges Grunnlov bør endres, skal endringsforslag fremsettes senest innen utgangen av september måned i året før et ordinært valg og kunngjøres på trykk. Men først etter neste ordinære valg, og senest innen utgangen av september måned høyst to år deretter, tilkommer det Stortinget å bestemme om den foreslåtte endring skal finne sted eller ei.

–

Viser røynsla at nokon del av denne grunnlova for Kongeriket Noreg bør endrast, skal framlegget om endring leggjast fram seinast innan utgangen av september i året før eit ordinært val og kunngjerast på prent. Men fyrst etter neste ordinære val, og seinast innan utgangen av september høgst to år etter det, avgjer Stortinget om endringa skal gjerast eller ikkje.»

Samtlige partier har varslet at de vil stemme imot.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Himanshu Gulati ble med 165 stemmer mot 1 stemme ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 14.33.02)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k :

I

metveit, Svein Harberg, Bente Stein Mathisen, Solveig Horne, Terje Breivik og Ulf Leirstein om endringer av Grunnloven §§ 14, 50, 53 til 64, 71 og 72 (Valglovutvalgets forslag i NOU 2020:6 Frie og hemmelige valg – ny valglov):

Forslag A

§ 14 første ledd skal på bokmål lyde

Kongen kan utnevne statssekretærer til å bistå statsrådets medlemmer under utførelsen av deres gjøremål utenfor statsrådet. Den enkelte statssekretær handler på vegne av det medlem av statsrådet som han eller hun er knyttet til, i den utstrekning dette medlemmet bestemmer.

Forslag C

§ 50 første ledd første punktum skal lyde:

Alternativ 1 (endring kun på bokmål):

Stemmerett ved stortingsvalg har norske borgere som har fylt 18 år eller fyller 18 år i det året valgtinget holdes.

Forslag E

§ 50 andre ledd skal lyde:

I hvilken utstrekning norske borgere som på valgdagen er bosatt utenfor riket, men oppfyller vilkårene foran, har stemmerett, fastsettes ved lov.

–

I kva mon norske borgarar som på valdagen er busette i utlandet, men som stettar vilkåra ovanfor, skal ha røysterett, blir fastsett i lov.

Forslag F

§ 50 tredje ledd oppheves.

Forslag G

Alternativ 2:

§ 53 oppheves.

Forslag H

§ 54 skal lyde:

Stortingsvalg holdes hvert fjerde år innen utgangen av september.

Hvis det har skjedd noe ekstraordinært som er egnet til å hindre en vesentlig del av velgerne fra å stemme, kan Stortinget med stemmene fra to tredjedeler av Stortingets medlemmer forlenge valgtinget med inntil én dag eller utsette valgtinget.

Forlengelse eller utsettelse kan vedtas bare så langt det er nødvendig for å sikre velgerne mulighet til å stemme. Valgtinget skal være avsluttet innen én måned etter den dag Kongen i statsråd har fastsatt som valgdag.

Hvis Stortinget ikke kan samles, kan Kongen i statsråd forlenge valgtinget med inntil én dag eller utsette valgtinget i inntil syv dager på de samme vilkår som er nevnt i andre og tredje ledd.

Hvis det har skjedd noe ekstraordinært som har hindret en vesentlig del av velgerne fra å stemme, kan det sittende Stortinget med stemmene fra to tredjedeler av medlemmene bestemme at det skal holdes omvalg. Omvalg kan vedtas bare så langt det er nødvendig for å sikre velgerne mulighet til å stemme. De valgte representantene blir sittende i vervet til omvalget er endelig godkjent.

Et nyvalgt storting kan ikke omgjøre et tidligere stortingsvedtak om at det skal holdes omvalg.

–

Stortingsval blir halde kvart fjerde år innan utgangen av september.

Har det skjedd noko ekstraordinært som gjer at ein vesentleg del av veljarane kan bli hindra frå å røyste, kan Stortinget med røystene frå to tredjedelar av medlemmene forlengje valtinget med opp til ein dag eller utsetje valtinget.

Det kan berre gjerast vedtak om forlenging eller utsetjing i den mon det er naudsynt for at veljarane skal kunne få røyste. Valtinget skal vere avslutta innan ein månad etter den dagen Kongen i statsråd har fastsett som valdag.

Dersom Stortinget ikkje kan samlast, kan Kongen i statsråd forlengje valtinget med opp til ein dag eller utsetje valtinget i opp til sju dagar på dei same vilkåra som er nemnde i andre og tredje leddet.

Har det skjedd noko ekstraordinært som har hindra ein vesentleg del av veljarane frå å røyste, kan det sitjande Stortinget med røystene frå to tredjedelar av medlemmene vedta at det skal haldast omval. Det kan berre gjerast vedtak om omval i den mon det er naudsynt for at veljarane skal kunne få røyste. Dei valde representantane blir sitjande til omvalet er endeleg godkjent.

Eit nyvalt storting kan ikkje gjere om eit tidlegare stortingsvedtak om at det skal haldast omval.

Forslag I

§ 55 skal lyde:

Valget skal gjennomføres på den måten som fastsettes ved lov.

–

Valet skal gjennomførast på den måten som blir fastsett i lov.

Forslag J

§ 56 første ledd skal lyde:

Alternativ 1a:

Riket inndeles i 19 valgdistrikter.

–

Riket blir inndelt i 19 valdistrikt.

Forslag K

§ 56 andre ledd skal lyde:

Alternativ 1:

Grensene mellom valgdistriktene fastsettes ved lov.

–

Grensene mellom valdistrikta blir fastsette i lov.

Forslag L

§ 57 første ledd skal på bokmål lyde:

Det skal velges 169 stortingsrepresentanter.

Forslag M

§ 57 andre ledd skal lyde:

Alternativ 2:

Det antall stortingsrepresentanter som skal velges fra hvert valgdistrikt, beregnes på grunnlag av forholdet mellom distriktets antall innbyggere samt areal, og hele rikets antall innbyggere samt areal. I denne beregning gir hver innbygger 1 poeng og hver kvadratkilometer 1,8 poeng.

–

Talet på stortingsrepresentantar som skal veljast frå kvart valdistrikt, blir utrekna på grunnlag av høvet mellom innbyggjartalet og flatevidda i distriktet på den eine sida og innbyggjartalet og flatevidda i heile riket på den andre sida. I denne utrekninga gjev kvar innbyggjar 1 poeng og kvar kvadratkilometer 1,8 poeng.

Forslag N

§ 57 tredje til femte ledd skal lyde:

Alle valgdistrikter skal ha minst fire mandater.

Mandatene skal fordeles mellom valgdistriktene hvert fjerde år.

Nærmere bestemmelser om hvordan mandatene skal fordeles mellom valgdistriktene, fastsettes ved lov.

–

Alle valdistrikt skal ha minst fire mandat.

Mandata skal delast mellom valdistrikta kvart fjerde år.

Nærare føresegner om korleis mandata skal delast mellom valdistrikta, blir fastsette i lov.

Nåværende sjetten ledd oppheves.

Forslag O

§ 58 skal lyde:

Valget holdes særskilt for hver kommune.

–

Valet blir halde særskilt for kvar kommune.

Forslag P

§ 59 første ledd skal lyde:

Alternativ 1:

I hvert valgdistrikt skal én representant tildeles utjevningsmandat på grunnlag av stemmetallet i hele riket. De andre representantene i valgdistriktet tildeles direktemandater på grunnlag av stemmetallet i valgdistriktet.

–

I kvart valdistrikt skal én representant få tildelt utjavningsmandat på grunnlag av røystetalet i heile riket. Dei andre representantane i valdistriktet får tildelt direktemandat på grunnlag av røystetalet i valdistriktet.

Forslag Q

§ 59 andre ledd første punktum skal lyde:

Alternativ 1a:

De direktevalgte representantene velges fra hvert valgdistrikt ved forholdstallsvalg etter Sainte-Laguës metode med 1,4 som det første delingstallet.

–

Dei direktevalde representantane blir valde frå kvart valdistrikt med høvestalsval etter Sainte-Laguëmetoden med 1,4 som det fyrste delingstallet.

Forslag S

§ 59 tredje ledd skal lyde:

Alternativ 1b:

Utjevningsmandatene fordeles mellom de registrerte politiske partiene som har stilt liste i alle valgdistriktene og har fått minst fire prosent av de godkjente stemmene i hele riket.

–

Utjavningsmandata blir delte mellom dei registrerte politiske partia som har stilt liste i alle valdistrikta og har fått minst fire prosent av dei godkjende røystene i heile riket.

Forslag T

§ 59 fjerde ledd skal lyde:

Alternativ 1:

Utjevningsmandatene fordeles på grunnlag av partienes samlede stemmetall i hele riket. Stemmer og mandater til lister som ikke oppfyller kravene i tredje ledd, holdes utenfor. Det gjennomføres en beregning ved hjelp av Sainte-Laguës metode med 1,4 som det første delingstallet. Utjevningsmandatene går til de partiene som har fått færre direktevalgte mandater enn det som følger av denne beregningen.

–

Utjammingsmandata blir delte mellom partia på grunnlag av røystetala for heile riket. Røyster og mandat til lister som ikkje stettar krava i tredje leddet, blir haldne utanfor. Det blir gjort ei utrekning etter Sainte-Laguë-metoden med 1,4 som det fyrste delingstalet. Utjammingsmandata går til dei partia som har fått færre direktevalde mandat enn det som følgjer av denne utrekninga.

Forslag U

§ 59 femte ledd skal lyde:

Alternativ 1:

Nærmere bestemmelser om i hvilke valgdistrikter partiene skal få utjevningsmandatene, fastsettes ved lov.

–

Nærare føresegner om kva valdistrikt partia skal få utjammingsmandata i, blir fastsette i lov.

Forslag V

§ 59 sjetten ledd skal lyde:

Listeforbund er ikke tillatt.

–

Listesamband er ulovleg.

Forslag W

§ 60 oppheves.

Forslag X

§ 61 skal lyde:

Alternativ 1 (endring kun på bokmål):

Ingen kan velges til representant uten å ha stemmerett.

Forslag Y

§ 62 første ledd skal lyde:

Alternativ 2:

De tjenestemenn som er ansatt ved statsrådets kontorer, bortsett fra statssekretærer og politiske rådgivere, kan ikke stille til valg. Heller ikke Høyesteretts medlemmer eller tjenestemenn som er ansatt i utenriksstjenesten, kan stille til valg.

–

Tenestemenn som er tilsette ved statsrådskontora, bortsett frå statssekretærar og politiske rådgjevarar, kan ikkje stille til val. Heller ikkje medlemmene av Høgsterrett eller tilsette i utanrikstenesta kan stille til val.

Forslag Z

62 andre ledd skal lyde:

Statsrådets medlemmer, statssekretærer og politiske rådgivere ved statsrådets kontorer kan ikke møte som representanter på Stortinget.

–

Medlemmer av statsrådet, statssekretærer og politiske rådgjevarar ved statsrådskontora kan ikkje møte som representantar på Stortinget.

Forslag Æ

§ 63 skal lyde:

Alle plikter å la seg føre opp på en valgliste, med mindre de gir skriftlig melding om at de ikke ønsker å bli ført opp på den aktuelle valglisten. Regler for når og hvordan slik melding skal gis, fastsettes ved lov.

Alle som velges til representanter, plikter å motta valget.

De som velges til representanter for to eller flere valgdistrikter, skal gi melding om hvilket valg de vil motta. Regler for når og hvordan slik melding skal gis, fastsettes ved lov.

–

Alle har plikt til å la seg føre opp på ei valliste, med mindre dei melder skriftleg frå at dei ikkje vil stå på lista. Reglar for når og korleis meldinga skal gjevast, blir fastsette i lov.

Alle som blir valde til representantar, har plikt til å ta imot valet.

Dei som blir valde til representantar for to eller fleire valdistrikt, skal gje melding om kva val dei vil ta imot. Reglar for når og korleis meldinga skal gjevast, blir fastsette i lov.

Forslag Ø

§ 64 skal lyde:

De valgte representantene får tildelt fullmakter. Stortinget avgjør om fullmaktene er lovlige.

Alle som har stilt liste ved stortingsvalget, kan klage på Stortingets avgjørelse. Nærmere bestemmelser om klagerett og klagegrunner fastsettes ved lov. Høyesterett avgjør klagen.

Hvis Stortinget, Høyesterett eller riksvalegstyret kjenner valget ugyldig, blir de valgte representantene sittende i vervet inntil et omvalg er endelig godkjent.

–

Dei valde representantane får tildelt fullmakter. Stortinget avgjer om fullmaktene er lovlege.

Alle som har stilt liste ved stortingsvalet, kan klage på avgjerda frå Stortinget. Nærare føresegner om klagerett og klagegrunnar blir fastsette i lov. Høgsterett avgjer klagen.

Dersom Stortinget, Høgsterett eller riksvalegstyret kjenner valet ugyldig, blir dei valde representantane sitjande til eit omval er endeleg godkjent.

Forslag Å

§ 71 skal på bokmål lyde:

De valgte representantene er medlemmer av Stortinget i fire sammenhengende år.

Forslag A-1

§ 72 skal lyde:

Etter hvert stortingsvalg oppnevner Stortinget et riksvalegstyre med fem medlemmer. Lederen og to andre medlemmer skal være dommere. Det skal oppnevnes tre felles varamedlemmer for de medlemmene som er dommere, og to felles varamedlemmer for de andre medlemmene.

Riksvalegstyret fungerer i fire år fra 1. januar det andre årsskiftet etter stortingsvalget.

Følgende personer kan ikke oppnevnes til riksvalegstyret:

- a) medlemmer av regjeringen
- b) medlemmer og varamedlemmer av Stortinget, fylkesting og kommunestyre
- c) statssekretærer og politiske rådgivere ved statsrådets kontorer og på Stortinget.

Medlemmer og varamedlemmer av riksvalegstyret som stiller til valg til Stortinget, fylkestinget eller kommunestyret, går ut av riksvalegstyret.

Stortinget kan løse et medlem eller varamedlem fra vervet når han eller hun ber om det av personlige grunner eller grovt har krenket plikter som følger med vervet.

I særlige tilfeller kan Stortinget løse ett eller flere medlemmer eller varamedlemmer fra vervet hvis det er nødvendig for at riksvalegstyret skal ivareta sine oppgaver.

Vedtak om å løse et medlem eller et varamedlem fra vervet fattes med to tredjedeler av stemmene, men med vanlig flertall når vedkommende selv ber om å bli løst fra vervet.

Nærmere bestemmelser om riksvalegstyret fastsettes ved lov.

–

Etter kvart stortingsval nemner Stortinget opp eit riksvalegstyre med fem medlemmer. Leiaren og to andre medlemmer skal vere dommarar. Det skal nemnast opp tre sams varamedlemmer for dei medlemmene som er dommarar, og to sams varamedlemmer for dei andre medlemmene.

Riksvalegstyret sit i fire år frå 1. januar det andre årsskiftet etter stortingsvalet.

Desse kan ikkje nemnast opp til riksvalegstyret:

- a) medlemmer av regjeringa
- b) medlemmer og varamedlemmer av Stortinget, fylkesting og kommunestyre
- c) statssekretærer og politiske rådgjevarar ved statsrådskontora og på Stortinget.

Medlemmer og varamedlemmer av riksvalegstyret som stiller til val til Stortinget, fylkestinget eller kommunestyret, går ut av riksvalegstyret.

Stortinget kan løyse ein medlem eller varamedlem frå ombodet når ho eller han ber om det av personlege grunnar eller grovt har krenkt plikter som følgjer med ombodet.

I særlege høve kan Stortinget løyse ein eller fleire medlemmer eller varamedlemmer frå ombodet dersom det må til for at riksvalegstyret skal kunne ta seg av oppgåvene sine.

Vedtak om å løyse ein medlem eller varamedlem frå ombodet blir gjort med to tredjedelar av røystene, men med vanleg fleirtal når vedkommande sjølv ber om å bli løyst frå ombodet.

Nærare føresegner om riksvalegstyret blir fastsette i lov.

II

Stortinget får fullmakt til ved alminnelig flertallsvedtak å redigere paragraf- og leddnummer, samt justere henvisninger, i bestemmelser som berøres av at ett eller flere alternativer i dette grunnlovsforslaget blir vedtatt.

Andre grunnlovsforslag fremsatt i sesjonen 2019–2020 som berøres av at ett eller flere alternativer i dette grunnlovsforslaget blir vedtatt, behandles ut fra bestemmelsenes nye ledd- og paragrafnummerering.

III

Dokument 12:4 (2019–2020) – Grunnlovsforslag fra Roy Steffensen om endring i § 59 (sperregrense på fem prosent for utjevningsmandater) – begge alternativer – bifalles ikke.

IV

Dokument 12:13 (2019–2020) – Grunnlovsforslag fra Freddy André Øvstegård, Mona Fagerås, Lars Haltbrekken, Kari Elisabeth Kaski og Solfrid Lerbrekk om endring i §§ 12, 50 og 61 (innføring av 16 års stemmerettsalder) – samtlige alternativer – bifalles ikke.

V

Dokument 12:16 (2019–2020) – Grunnlovsforslag fra Bjørnar Moxnes om endring i § 59 (om lavere sperregrense for utjevningsmandater) – begge alternativer – bifalles ikke.

VI

Dokument 12:18 (2019–2020) – Grunnlovsforslag fra Nils T. Bjørke og Per Olaf Lundteigen om endring i § 14 (forbud mot å utnevne stortingsrepresentanter til statssekretærer) – samtlige alternativer – bifalles ikke.

VII

Dokument 12:23 (2019–2020) – Grunnlovsforslag fra Freddy André Øvstegård om endring i § 57 (om valgdistrikt) – samtlige alternativer – bifalles ikke.

VIII

Dokument 12:26 (2019–2020) – Grunnlovsforslag fra Himanshu Gulati om endring i §§ 54, 68 og 121 (om å tillate nyvalg midt i en stortingsperiode) – samtlige alternativer – bifalles ikke.

Presidenten: Det voteres over I, stor bokstav G, Ø og A-1.

Fremskrittspartiet har varslet at de vil stemme imot. Presidenten vil la voteringen skje ved navneopprop.

Oppropet starter med representant nr. 3, fra Akershus.

De som stemmer for innstillingen, svarer ja. De som stemmer imot, svarer nei.

Presidenten vil henstille til representantene om ro i salen under navneoppropet.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble bifalt med 145 mot 21 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 14.34.46)

De 145 representantene som stemte for innstillingen, var:

Tone Wilhelmsen Trøen, Tuva Moflag, Else Marie Rødby, Henrik Asheim, Åsmund Aukrust, Abid Raja, Kirsti Bergstø, Anne Kristine Linnestad, Tobias Hangaard Linge, Une Bastholm, Tore Vamraak, Kari Mette Prestrud, Ragnhild Male Hartviksen, Marie Sneve Martinussen, Hårek Elvenes, Masud Gharakhani, Trond Hellemeland, Per Olaf Lundteigen, Lise Christoffersen, Sandra Brufnot, Even A. Røed, Kathy Lie, Runar Sjøstad, Geir Adelsten Iversen, Marianne Sivertsen Næss, Irene Ojala, Nils Kristen Sandtrøen, Per Martin Sandtrøen, Lise Selnes, Margrethe Haarr, Anna Molberg, Even Eriksen, Odd Harald Hovland, Ove Trellevik, Eigil Knutsen, Nils T. Bjørke, Sara Bell, Peter Frølich, Linda Monsen Merkesdal, Liv Kari Eskeland, Sofie Marhaug, Hans Inge Myrvold, Lubna Boby Jaffery, Sveinung Rotevatn, Per Vidar Kjølmoe, Jenny Klinge, Helge Orten, Åse Kristin Ask Bakke, Geir Inge Lien, Birgit Oline Kjerstad, Mona Nilssen, Siv Mossleth, Bård Ludvig Thorheim, Øystein Mathisen, Willfred Nordlund, Karianne B. Bråthen, Mona Fagerås, Geir Jørgensen, Rigmor Aasrud, Torleik Svelle, Rune Støstad, Kari-Anne Jønnes, Bengt Fasteraune, Ine Eriksen Søreide, Kamzy Gunaratnam, Kari Elisabeth Kaski, Nikolai Astrup, Trine Lise Sundnes, Guri Melby, Bjørnar Moxnes, Heidi Nordby Lunde, Frode Jacobsen, Marian Hussein, Mudassar Kapur, Ola Elvestuen, Siri Gåsemyr Staalesen, Rasmus Hansson, Seher Aydar, Andreas Sjalg Unneland, Michael Tetzschner, Grunde Almeland, Tina Bru, Hadia Tajik, Sveinung Stensland, Torstein Tvedt Solberg, Geir Pollestad, Olaug Vervik Bollestad, Irene Heng Lauvsnes, Tove Elise Madland, Ingrid Fiskaa, Lisa Marie Ness Klungland, Aleksander Stokkebø, Emma Watne, Erling Sande, Torbjørn Vereide, Olve Grotle, Alfred Jens Bjørlo, Lene Vågslid, Åslaug Sem-Jacobsen, Mahmoud Farahmand, Jone Blikra, Tobias Drevland Lund, Cecilie Myrseth, Ivar B. Prestbakmo, Erlend Svandal Bøe, Nils-Ole Foshaug, Torgeir Knag Fylkesnes, Terje Sørvik, Marit Arnstad, May Britt Lagesen, Per Olav Tyldum, André N. Skjelstad, Steinar Krogstad, Linda Hofstad Helleland, Heidi Greni, Kristian Torve, Lars Haltbrekken, Kirsti Leirtrø, Mari Holm Lønseth, Maren Grøthe, Hege Bae Nyholt, Maria Aasen-Svensrud, Erlend Larsen, Truls Vasvik, Lene Westgaard-Halle, Kathrine Kleveland, Grete Wold, Elise Waagen, Ingjerd Schou, Stein Erik Lauvås, Ole André Myhrvold, Tage Pettersen, Solveig Vitanza, Kjersti Wøyen Funderud, Freddy André Øvstegård, Tellef Inge Mørland, Svein Harberg, Gro-Anita Mykjåland, Ingunn Foss, Kari Henriksen, Kjell Ingolf Ropstad, Anja Ninadotter Abusland, Ingvild Wetrhus Thorsvik, Jan Tore Sanner og Sverre Myrli.

De 21 representantene som stemte mot innstillingen, var:

Hans Andreas Limi, Himanshu Gulati, Morten Wold, Bengt Rune Strifeldt, Johan Aas, Sigbjørn Framnes, Silje Hjemdal, Sylvi Listhaug, Frank Edvard Sve, Dagfinn Henrik Olsen, Carl I. Hagen, Christian Tybring-Gjedde, Roy Steffensen, Terje Halleland, Bård Hoksrud, Per-Willy Amundsen, Sivert Bjørnstad, Morten Stordalen, Erlend Wiborg, Marius Arion Nilsen og Gisle Meininger Saudland.

Følgende tre representanter var fraværende:

Erna Solberg (forf.), Dag-Inge Ulstein (forf.) og Lan Marie Nguyen Berg (forf.).

Presidenten: Innstillingen har oppnådd det grunnlovsmessige flertall og er dermed vedtatt.

Det voteres over I, stor bokstav V.

Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Pasientfokus har varslet at de vil stemme imot.

Presidenten vil la voteringen skje ved navneoppprop. Oppropet starter med representant nr. 1, fra Oslo.

De som stemmer for innstillingen, svarer ja. De som stemmer imot, svarer nei.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble bifalt med 144 mot 22 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 14.42.21)

De 144 representantene som stemte for innstillingen, var:

Ine Eriksen Søreide, Kamzy Gunaratnam, Nikolai Astrup, Trine Lise Sundnes, Guri Melby, Heidi Nordby Lunde, Frode Jacobsen, Christian Tybring-Gjedde, Mudassar Kapur, Ola Elvestuen, Siri Gåsemyr Staalesen, Rasmus Hansson, Michael Tetzschner, Grunde Alme-land, Tina Bru, Hadia Tajik, Roy Steffensen, Sveinung Stensland, Torstein Tvedt Solberg, Geir Pollestad, Olaug Vervik Bollestad, Terje Halleland, Irene Heng Lauvsnes, Tove Elise Madland, Lisa Marie Ness Klungland, Aleksander Stokkebo, Erling Sande, Torbjørn Vereide, Olve Grotle, Alfred Jens Bjørlo, Lene Vågslid, Ås- laug Sem-Jacobsen, Mahmoud Farahmand, Jone Blikra, Bård Hoksrud, Cecilie Myrseth, Ivar B. Prestbakmo, Per-Willy Amundsen, Erlend Svardal Bøe, Nils-Ole Foshaug, Terje Sørvik, Marit Arnstad, May Britt Lagesen, Per Olav Tyl- dum, André N. Skjelstad, Steinar Krogstad, Linda Hof- stad Helleland, Heidi Greni, Kristian Torve, Sivert Bjørn- stad, Kirsti Leirtrø, Mari Holm Lønseth, Maren Grøthe, Maria Aasen-Svensrud, Erlend Larsen, Truls Vasvik, Morten Stordalen, Lene Westgaard-Halle, Kathrine Kleveland, Elise Waagen, Ingrid Schou, Stein Erik

Lauvås, Ole André Myhrvold, Erlend Wiborg, Tage Pet- tersen, Solveig Vitanza, Kjersti Wøyen Funderud, Tellef Inge Mørland, Svein Harberg, Gro-Anita Mykjåland, Marius Arion Nilsen, Ingunn Foss, Kari Henriksen, Kjell Ingolf Ropstad, Gisle Meininger Saudland, Anja Ninas- dotter Abusland, Ingvald Wettrhus Thorsvik, Jan Tore Sanner, Sverre Myrli, Tone Wilhelmsen Trøen, Tuva Mo- flag, Hans Andreas Limi, Else Marie Rødby, Henrik As- heim, Åsmund Aukrust, Abid Raja, Anne Kristine Linne- stad, Tobias Hangaard Linge, Himanshu Gulati, Une Bastholm, Tore Vamraak, Kari Mette Prestrud, Ragnhild Male Hartviksen, Hårek Elvenes, Masud Gharakhani, Trond Helleland, Per Olaf Lundteigen, Lise Christoffer- sen, Morten Wold, Sandra Bruflot, Even A. Røed, Runar Sjøstad, Geir Adelsten Iversen, Marianne Sivertsen Næss, Bengt Rune Strifeldt, Nils Kristen Sandtrøen, Per Martin Sandtrøen, Lise Selnes, Margrethe Haarr, Anna Molberg, Even Eriksen, Johan Aas, Odd Harald Hovland, Sigbjørn Framnes, Ove Trellevik, Eigil Knutsen, Nils T. Bjørke, Peter Frølich, Linda Monsen Merkesdal, Silje Hjemdal, Liv Kari Eskeland, Hans Inge Myrvold, Lubna Bobby Jaffery, Sveinung Rotevatn, Sylvi Listhaug, Per Vi- dar Kjølmoen, Jenny Klinge, Helge Orten, Frank Edvard Sve, Åse Kristin Ask Bakke, Geir Inge Lien, Mona Nilsen, Siv Mossleth, Bård Ludvig Thorheim, Øystein Mathisen, Dagfinn Henrik Olsen, Willfred Nordlund, Karianne B. Bråthen, Rigmor Aasrud, Torleik Svelle, Rune Støstad, Kari-Anne Jønnes, Bengt Fasteraune og Carl I. Hagen.

De 22 representantene som stemte mot innstillingen, var:

Kari Elisabeth Kaski, Bjørnar Moxnes, Marian Huss- ein, Seher Aydar, Andreas Sjalg Unneland, Ingrid Fiskaa, Emma Watne, Tobias Drevland Lund, Torgeir Knag Fyl- kesnes, Lars Haltbrekken, Hege Bae Nyholt, Grete Wold, Freddy André Øvstegård, Kirsti Bergstø, Marie Sneve Martinussen, Kathy Lie, Irene Ojala, Sara Bell, Sofie Mar- haug, Birgit Oline Kjerstad, Mona Fagerås og Geir Jør- gensen.

Følgende tre representanter var fraværende:

Erna Solberg (forf.), Dag-Inge Ulstein (forf.) og Lan Marie Nguyen Berg (forf.).

Presidenten: Innstillingen har oppnådd det grunnlovsmessige flertall og er dermed vedtatt.

Det voteres over I, stor bokstav A, E, F, H, I, L, N, O, P, U, W, Z, Æ og Å.

Samtlige partier har varslet støtte til innstillingen.

Presidenten vil la voteringen skje ved navneoppprop.

Oppropet starter med representant nr. 7, fra Vest- fold.

De som stemmer for innstillingen, svarer ja. De som stemmer imot, svarer nei.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

De 166 representantene som stemte for innstillingen, var:

Grete Wold, Elise Waagen, Ingjerd Schou, Stein Erik Lauvås, Ole André Myhrvold, Erlend Wiborg, Tage Pettersen, Solveig Vitanza, Kjersti Wøyen Funderud, Freddy André Øvstegård, Tellef Inge Mørland, Svein Harberg, Gro-Anita Mykjåland, Marius Arion Nilsen, Ingunn Foss, Kari Henriksen, Kjell Ingolf Ropstad, Gisle Meininger Saudland, Anja Ninadotter Abusland, Ingvild Wettrhus Thorsvik, Jan Tore Sanner, Sverre Myrli, Tone Wilhelmsen Trøen, Tuva Moflag, Hans Andreas Limi, Else Marie Rødby, Henrik Asheim, Åsmund Aukrust, Abid Raja, Kirsti Bergstø, Anne Kristine Linnestad, Tobias Hangaard Linge, Himanshu Gulati, Une Bastholm, Tore Vamraak, Kari Mette Prestrud, Ragnhild Male Hartviksen, Marie Sneve Martinussen, Hårek Elvenes, Masud Gharakhani, Trond Helleland, Per Olaf Lundteigen, Lise Christoffersen, Morten Wold, Sandra Bruflot, Even A. Røed, Kathy Lie, Runar Sjøstad, Geir Adelsten Iversen, Marianne Sivertsen Næss, Irene Ojala, Bengt Rune Strifeldt, Nils Kristen Sandtrøen, Per Martin Sandtrøen, Lise Selnes, Margrethe Haarr, Anna Molberg, Even Eriksen, Johan Aas, Odd Harald Hovland, Sigbjørn Framnes, Ove Trellevik, Eigil Knutsen, Nils T. Bjørke, Sara Bell, Peter Frølich, Linda Monsen Merkesdal, Silje Hjemdal, Liv Kari Eskeland, Sofie Marhaug, Hans Inge Myrvold, Lubna Bobby Jaffery, Sveinung Rotevatn, Sylvi Listhaug, Per Vidar Kjølmoen, Jenny Klinge, Helge Orten, Frank Edvard Sve, Åse Kristin Ask Bakke, Geir Inge Lien, Birgit Oline Kjerstad, Mona Nilsen, Siv Mossleth, Bård Ludvig Thorheim, Øystein Mathisen, Dagfinn Henrik Olsen, Willfred Nordlund, Karianne B. Bråthen, Mona Fagerås, Geir Jørgensen, Rigmor Aasrud, Torleik Svelle, Rune Støstad, Kari-Anne Jønnes, Bengt Fasteraune, Carl I. Hagen, Ine Eriksen Søreide, Kamzy Gunaratnam, Kari Elisabeth Kaski, Nikolai Astrup, Trine Lise Sundnes, Guri Melby, Bjørnar Moxnes, Heidi Nordby Lunde, Frode Jacobsen, Marian Hussein, Christian Tybring-Gjedde, Mudassar Kapur, Ola Elvestuen, Siri Gåsemyr Staalesen, Rasmus Hansson, Seher Aydar, Andreas Sjalg Unneland, Michael Tetzschner, Grunde Almeland, Tina Bru, Hadia Tajik, Roy Steffensen, Sveinung Stensland, Torstein Tvedt Solberg, Geir Pollestad, Olaug Vervik Bollestad, Terje Helleland, Irene Heng Lauvsnes, Tove Elise Madland, Ingrid Fiskaa, Lisa Marie Ness Klungland, Aleksander Stokkebø, Emma Watne, Erling Sande, Torbjørn Vereide, Olve Grotle, Alfred Jens Bjørlo, Lene Vågslid, Åslaug Sem-Jacobsen, Mahmoud Farahmand, Jone Blikra, Bård Hoksrud, Tobias Drevland Lund, Cecilie Myrseth, Ivar B. Prestbakmo, Per-Willy Amundsen, Erlend Svardal Bøe,

Nils-Ole Foshaug, Torgeir Knag Fylkesnes, Terje Sørvik, Marit Arnstad, May Britt Lagesen, Per Olav Tyldum, André N. Skjelstad, Steinar Krogstad, Linda Hofstad Helleland, Heidi Greni, Kristian Torve, Lars Haltbrekken, Sivert Bjørnstad, Kirsti Leirtrø, Mari Holm Lønseth, Maren Grøthe, Hege Bae Nyholt, Maria Aasen-Svensrud, Erlend Larsen, Truls Vasvik, Morten Stordalen, Lene Westgaard-Halle og Kathrine Kleveland.

Følgende tre representanter var fraværende:

Erna Solberg (forf.), Dag-Inge Ulstein (forf.) og Lan Marie Nguyen Berg (forf.).

Presidenten: Innstillingen har oppnådd det grunnlovsmessige flertall og er dermed vedtatt.

Det voteres over I, stor bokstav C, J, K, M, Q, S, T, X og Y.

Som følge av at mindretallsforslagene har falt, har nå samtlige partier varslet støtte og subsidiær støtte til innstillingen.

Presidenten vil la voteringen skje ved navneopprop.

Oppropet starter med representant nr. 6, fra Østfold.

De som stemmer for innstillingen, svarer ja. De som stemmer imot, svarer nei.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

De 166 representantene som stemte for innstillingen, var:

Tage Pettersen, Solveig Vitanza, Kjersti Wøyen Funderud, Freddy André Øvstegård, Tellef Inge Mørland, Svein Harberg, Gro-Anita Mykjåland, Marius Arion Nilsen, Ingunn Foss, Kari Henriksen, Kjell Ingolf Ropstad, Gisle Meininger Saudland, Anja Ninadotter Abusland, Ingvild Wettrhus Thorsvik, Jan Tore Sanner, Sverre Myrli, Tone Wilhelmsen Trøen, Tuva Moflag, Hans Andreas Limi, Else Marie Rødby, Henrik Asheim, Åsmund Aukrust, Abid Raja, Kirsti Bergstø, Anne Kristine Linnestad, Tobias Hangaard Linge, Himanshu Gulati, Une Bastholm, Tore Vamraak, Kari Mette Prestrud, Ragnhild Male Hartviksen, Marie Sneve Martinussen, Hårek Elvenes, Masud Gharakhani, Trond Helleland, Per Olaf Lundteigen, Lise Christoffersen, Morten Wold, Sandra Bruflot, Even A. Røed, Kathy Lie, Runar Sjøstad, Geir Adelsten Iversen, Marianne Sivertsen Næss, Irene Ojala, Bengt Rune Strifeldt, Nils Kristen Sandtrøen, Per Martin Sandtrøen, Lise Selnes, Margrethe Haarr, Anna Molberg, Even Eriksen, Johan Aas, Odd Harald Hovland, Sigbjørn Framnes, Ove Trellevik, Eigil Knutsen, Nils T. Bjørke, Sara Bell, Peter Frølich, Linda Monsen Merkesdal, Silje Hjemdal, Liv Kari Eskeland, Sofie Marhaug, Hans Inge

Myrvold, Lubna Bobby Jaffery, Sveinung Rotevatn, Sylvi Listhaug, Per Vidar Kjølmoen, Jenny Klinge, Helge Orten, Frank Edvard Sve, Åse Kristin Ask Bakke, Geir Inge Lien, Birgit Oline Kjerstad, Mona Nilssen, Siv Mossleth, Bård Ludvig Thorheim, Øystein Mathisen, Dagfinn Henrik Olsen, Willfred Nordlund, Karianne B. Bråthen, Mona Fagerås, Geir Jørgensen, Rigmor Aasrud, Torleik Svelle, Rune Støstad, Kari-Anne Jønnes, Bengt Fasteraune, Carl I. Hagen, Ine Eriksen Søreide, Kamzy Gunaratnam, Kari Elisabeth Kaski, Nikolai Astrup, Trine Lise Sundnes, Guri Melby, Bjørnar Moxnes, Heidi Nordby Lunde, Frode Jacobsen, Marian Hussein, Christian Tybring-Gjedde, Mudassar Kapur, Ola Elvestuen, Siri Gåsemyr Staalesen, Rasmus Hansson, Seher Aydar, Andreas Sjalg Unneland, Michael Tetzschner, Grunde Almeland, Tina Bru, Hadia Tajik, Roy Steffensen, Sveinung Stensland, Torstein Tvedt Solberg, Geir Pollestad, Olaug Ver-
vik Bollestad, Terje Halleland, Irene Heng Lauvsnes, Tove Elise Madland, Ingrid Fiskaa, Lisa Marie Ness Klungland, Aleksander Stokkebo, Emma Watne, Erling Sande, Torbjørn Vereide, Olve Grotle, Alfred Jens Bjørlo, Lene Vågslid, Åslaug Sem-Jacobsen, Mahmoud Farahmand, Jone Blikra, Bård Hoksrud, Tobias Drevland Lund, Cecilie Myrseth, Ivar B. Prestbakmo, Per-Willy Amundsen, Erlend Svardal Bøe, Nils-Ole Foshaug, Tor-
geir Knag Fylkesnes, Terje Sørvik, Marit Arnstad, May Britt Lagesen, Per Olav Tyldum, André N. Skjelstad, Steinar Krogstad, Linda Hofstad Helleland, Heidi Greni, Kristian Torve, Lars Haltbrekken, Sivert Bjørnstad, Kirsti Leirtrø, Mari Holm Lønseth, Maren Grøthe, Hege Bae Nyholt, Maria Aasen-Svensrud, Erlend Larsen, Truls Vasvik, Morten Stordalen, Lene Westgaard-Halle, Kathrine Kleveland, Grete Wold, Elise Waagen, Ingjerd Schou, Stein Erik Lauvås, Ole André Myhrvold og Erlend Wiborg.

Følgende tre representanter var fraværende:

Erna Solberg (forf.), Dag-Inge Ulstein (forf.) og Lan Marie Nguyen Berg (forf.).

Presidenten: Innstillingen har oppnådd det grunnlovmessige flertall og er dermed vedtatt.

Det voterer over II.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Det voterer over III–VIII.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 6, debattert 1. juni 2022

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Endringer i vallova og partilova (høve til elektroniske underskrifter på listeforslag, tidspunkt for førebels oppteljing av førehandsrøyster m.m.) (Innst. 401 L (2021–2022), jf. Prop. 95 L (2021–2022))

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende vedtak til

l o v

om endringer i vallova og partilova (høve til elektroniske underskrifter på listeforslag, tidspunkt for førebels oppteljing av førehandsrøyster m.m.)

I

I lov 28. juni 2002 nr. 57 om valg til Stortinget, fylkesting og kommunestyre blir det gjort følgende endringer:

Ny § 6-3 a skal lyde:

§ 6-3 a Adgang til elektronisk underskrift på listeforslag

Departementet kan gi forskrift om adgang til elektronisk underskrift på listeforslag etter § 6-3 gjennom bruk av en godkjent digital løsning.

§ 9-3 andre ledd skal lyde:

(2) Valgstyret bestemmer *selv* hvor stemmegivningen skal foregå og fastsetter tiden for stemmegivningen. Stemmegivningen skal foregå i egnet og tilgjengelig lokale. *Det skal være ett valglokale for hver stemmekrets. Valgstyret kan opprette ekstra valglokaler for en stemmekrets hvis det er nødvendig for å sikre at velgerne får mulighet til å stemme.* Velgerne skal kunne ta seg inn i valglokalene uten hjelp. Andre lokaler skal ikke benyttes med mindre særlige grunner foreligger. Kommunestyret kan selv, med tilslutning fra minst 1/3 av medlemmene, vedta å holde valglokalene åpne lenger enn det valgstyret har vedtatt. Slikt vedtak må treffes senest samtidig med budsjettet for det året valget skal holdes. Stemmegivningen mandag *skal* ikke foregå senere enn kl. 21.

Ny § 9-5 b skal lyde:

§ 9-5 b Stemmegivning i ekstra valglokaler

(1) Dersom kommunen bruker papirmanntall, skal stemmemottakere i ekstra valglokaler ikke sette kryss ved velgerens navn i manntallet. Stemmemottakeren skal stemple stemmeseddelen, og velgeren skal selv legge den i en stemmeseddelkonvolutt og lime konvolutten igjen. Deretter skal stemmemottakeren legge stemmeseddelkonvolutten i en omslagskonvolutt, lime omslagskonvolutten igjen og påføre den velgerens navn, bostedsadresse og fødselsdato. Velgeren skal selv legge omslagskonvolutten i en urne.

(2) Dersom kommunen bruker en ordning med elektronisk avkryssing i manntallet, og stemmemottakeren ikke kan sette kryss ved velgerens navn i manntallet på grunn av strømbrydd eller kommunikasjonsbrydd mot manntallet, skal stemmeseddelen ikke legges i urnen, men behandles som en beredskapsstemme etter § 9-5 a fjerde ledd.

§ 10-4 andre ledd nytt andre punktum skal lyde:
Det kan ikke foretas særskilt opptelling av stemmesedler avgitt i ekstra valglokaler.

§ 10-5 første ledd nytt tredje punktum skal lyde:
Opptellingen kan tidligst starte dagen før valgdagen.

II

I lov 17. juni 2005 nr. 102 om visse forhold vedrørende de politiske partiene blir det gjort følgende endringer:

§ 4 første ledd fjerde punktum skal lyde:
Hvis partiet fikk minst 500 stemmer i ett *valgdistrikt* eller minst 5 000 stemmer i hele landet ved siste stortingsvalg, gjelder ikke vilkårene i § 3 annet ledd bokstav d.

§ 4 andre ledd tredje punktum skal lyde:
Hvis ett av partiene fikk minst 500 stemmer i ett *valgdistrikt* eller minst 5 000 stemmer i hele landet ved siste stortingsvalg, gjelder ikke vilkårene i § 3 annet ledd bokstav d.

§ 18 første ledd skal lyde:

(1) Alle politiske partier og partiledd som er nevnt i § 1 tredje ledd *første punktum*, har regnskapsplikt og bokføringsplikt etter denne loven og forskrift gitt med hjemmel i loven.

III

Lova tek til å gjelde straks.

Presidenten: Det voteres over I § 10-5 første ledd nytt tredje punktum.

Fremskrittspartiet har varslet at de vil stemme imot.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble bifalt med 141 mot 23 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 15.01.57)

Presidenten: Det voteres over resten av I samt II og III.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Det voteres over lovens overskrift og loven i sin helhet.

V o t e r i n g :

Lovens overskrift og loven i sin helhet ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Lovvedtaket vil bli ført opp til andre gangs behandling i et senere møte i Stortinget.

Votering i sak nr. 7, debattert 1. juni 2022

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Sofie Høgestøl, Ola Elvestuen, Ingvild Wetrhus Thorsvik, Alfred Jens Bjørlo og Sveinung Rotevatn om stemmerett for 16-åringer (Innst. 412 L (2021–2022), jf. Dokument 8:139 L (2021–2022))

Presidenten: Under debatten har Lubna Boby Jaffery satt fram et forslag på vegne av Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt. Forslaget lyder:

«§ 3-3 første ledd og andre ledd skal lyde:

(1) Valgbar til fylkestinget og pliktig til å ta imot valg er alle som

- har stemmerett ved valget
- har fylt 18 år innen utgangen av valgåret
- står innført i folkeregisteret som bosatt i en av kommunene i fylket på valgdagen
- ikke er utelukket eller fritatt.

(2) Valgbar til kommunestyret og pliktig til å ta imot valg er alle som

- har stemmerett ved valget
- har fylt 18 år innen utgangen av valgåret
- står innført i folkeregisteret som bosatt i kommunen på valgdagen
- ikke er utelukket eller fritatt.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt ble med 94 mot 72 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 15.03.01)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende vedtak til

l o v

om endringer i valgloven

I

I lov 28. juni 2002 nr. 57 om valg til Stortinget, fylkesting og kommunestyre (valgloven) gjøres følgende endring:

§ 2-2 skal lyde:

§ 2-2 *Stemmerett ved fylkestingsvalg og kommunestyrevalg*

(1) Norske statsborgere som har fylt 16 år innen utgangen av valgåret, har stemmerett ved fylkestingsvalg og kommunestyrevalg hvis de er eller har vært folkeregistrert som bosatt i Norge.

(2) Personer som ikke er norske statsborgere, har stemmerett hvis de har fylt 16 år innen utgangen av valgåret og oppfyller ett av følgende vilkår:

- a) De har vært folkeregistrert som bosatt i Norge de 3 siste årene før valgdagen.
- b) De er statsborgere i et annet nordisk land og har blitt folkeregistrert som bosatt i Norge senest 30. juni i valgåret.

(3) For å få stemme må velgeren være innført i manntallet i en kommune på valgdagen.

II

Loven trer i kraft straks.

Presidenten: Høyre, Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Kristelig Folkeparti har varslet at de vil stemme imot.

V o t e r i n g:

Komiteens innstilling ble med 87 mot 79 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 15.03.31)

Sak nr. 8 [15:04:03]

Referat

Presidenten: Det foreligger ikke noe referat.

Dermed er dagens kart ferdigbehandlet. Forlanger noen ordet før møtet heves? – Møtet er hevet.

Møtet hevet kl. 15.05.

